

Legie do škol

Výuková příručka na téma Čs. legie 1914–1920

Obsah

Úvod	3	Československé legie v Rusku	
		Pracovní list	257
Vypuknutí 1. světové války	4	Řešení pracovní listu	259
Vzpomínka Josefa Laciny	5	Metodický list	261
Obrazová příloha	6		
Československé legie v Rusku 1914–1920	14	Výstroj československých legií	
Vzpomínka Adama Kříže	17	Pracovní list	262
Vzpomínka Otakara Husáka	18	Řešení pracovní listu	264
Vzpomínka Karla Kutlvašera	19	Metodický list	266
Vzpomínka Františka Nováka	20		
Obrazová příloha	21	Písemnosti československých legionářů	
		Pracovní list	267
Československé legie ve Francii	80	Řešení pracovní listu	268
Vzpomínka Ladislava Preiningera	82	Metodický list	269
Vzpomínka Josefa Laciny	83		
Obrazová příloha	84	Bitva u Zborova (2. 7. 1917)	
		Pracovní list	270
Československé legie v Itálii	117	Řešení pracovní listu	272
Vzpomínka Josefa Dudka	119	Metodický list	274
Obrazová příloha	120		
Čechoslováci v armádách Dohody	159	Legionářská literatura	
Vzpomínka Josefa Laciny	160	Pracovní list	275
Vzpomínky Jiřího Čermáka	161	Řešení pracovní listu	276
Obrazová příloha	162	Metodický list	277
Vznik Československa	185	Československé legie v období ruských revolucí	
Vzpomínka Jaroslava Rošického	186	Pracovní list	278
Obrazová příloha	187	Řešení pracovní listu	279
		Metodický list	280
Po skončení 1. světové války	198	Mýty o československých legionářích	
Obrazová příloha	200	Pracovní list	281
Osobnosti regionu		Řešení pracovní listu	282
Hlavní město Praha–Ladislav Preininger	215	Metodický list	283
Jihočeský kraj–Karel Müller	218		
Jihomoravský kraj–Ludvík Krejčí	221	Československé legie v Itálii	
Karlovarský kraj–Václav Šidlík	224	Pracovní list	284
Kraj Vysočina–Karel Kutlvašr	227	Řešení pracovní listu	286
Královéhradecký kraj–Antonín Mikuláš Číla	230	Metodický list	288
Liberecký kraj–Josef Fryml	233		
Moravskoslezský kraj–Vilém Stanovský	236		
Olomoucký kraj–Jan Gayer	239		
Pardubický kraj–Robert Vobrátilék	242		
Plzeňský kraj–Josef Vuchterle	245		
Středočeský kraj–Stanislav Čeček	248		
Ústecký kraj–Eduard Kadlec	251		
Zlínský kraj–Josef Šnejdárk	254		

Vážení vyučující dějepisu,
vážení uživatelé,

do rukou se vám dostává výuková příručka s tématem československých legií v období 1. světové války. Příručka je k dispozici v elektronické podobě a bude dále upravována, aby bylo možné ji co nejefektivněji a zároveň co nejsnáze zařadit do školní výuky dějepisu i využít v rámci domácí přípravy žáků. Publikace se skládá z teoretické textové části a z části praktické. Textová přináší informace pro vyučující dějepisu a občanské nauky a je zároveň faktografickou oporou a východiskem pro část praktickou, tvořenou pracovními listy pro žáky a metodickými listy pro učitele. Pracovní listy jsou navíc propojeny s filmovým materiálem „Československé legie 1914–1920“ a „Československé legie v Rusku 1914–1920“, který byl pro tyto účely natočen a zpracován. Protože je příručka určena pedagogům a žákům z celé republiky, je doplněna také medailonky i fotografiemi významných legionářů z každého regionu České republiky.

Hlavním impulzem k vytvoření tohoto doplňkového rozšiřujícího výukového materiálu bylo sté výročí bitvy u Zborova, při jehož příležitosti jsem byla oslovena členy Československé obce legionářské s návrhem spolupráce. Skutečných důvodů však bylo více a nápad pustit se do tvorby výukové pomůcky tohoto typu zrál již delší dobu.

Proč byli legionáři, hrdinové československých dějin a spolutvůrci rodící se Československé republiky, téměř zapomenuti a proč jim i současné učebnice dějepisu nevěnují téměř žádnou pozornost? Pro komunistický režim šlo samozřejmě o osoby nepohodlné – legionáři přeci bojovali ve Francii, Itálii a Srbsku a ti kteří působili v Rusku si také nevydobyli právě ideální renomé především díky Sibiřské anabázi. Proč jim však nebyla zasloužená pozornost věnována po pádu totalitního režimu? Historie 2. světové války (hrdinové a oběti 2. světové války) a poválečné komunistické diktatury (např. perzekuce 50. let, signatáři

Charty 77) byla velmi živá a snad proto jsme pozapomněli na hrdinství desetitisíců Čechů a Slováků bojujících za samostatnost našich národů v rámci Velké války. Přestože „bratři, dobrovolci“, později nazývaní legionáři, již nejsou mezi námi, své místo v českých i slovenských dějinách si jistě zasloužili a my můžeme jejich jména ve školách zmínit alespoň „in memoriam“. V převážné většině rodin některý z předků bojoval na bojišti Velké války. Mnohý z nich se stal legionářem a tím i spoluzakladatelem Československé republiky stejně jako můj prapraprůček Jan Kosina, jehož legionářská uniforma dlouhá léta ležela uložená v rohu půdy ve velké dřevěné cestovní truhle. Seznamte se s jejich osudy prostřednictvím videí a pracovních listů, které vznikly ve spolupráci didakticky dějepisu se studenty historie z Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.

Irena Kapustová

Příčinou vzniku 1. světové války byly imperiální ambice evropských velmocí. Německo, které se sjednotilo v roce 1871, se chtělo stát dominantní mocností v Evropě a bylo nespokojeno s rozdělením kolonií ve světě. Velká Británie a Francie logicky odmítaly vzdát se svých koloniálních impérií. Vzhledem ke společným či obdobným zájmům se Evropa rozdělila uzavřením smluv o spolupráci na **Trojdohodu** (Velká Británie, Francie a Rusko) a **Trojspolek** (Německo, Rakousko-Uhersko a Itálie).

Záminkou pro rozpoutání světového konfliktu se stal úspěšný atentát na nástupníka rakousko-uherského trůnu, arcivévodu **Františka Ferdinanda d'Este** a jeho ženu **Žofii**¹ v bosenském Sarajevu dne **28. června 1914**. Arcivévoda se do Sarajeva vydal na závěr své návštěvy během manévru rakousko-uherské armády v nedávno obsazené Bosně a Hercegovině, což sousední Srbsko vnímalo jako provokaci. Iniciátory atentátu byli důstojníci srbské královské

armády zapojení do tajné teroristické organizace Sjednocení nebo smrt, známější však pod označením *Černá ruka*. Skupinu atentátníků tvořili bosenští Srbové žijící v Bělehradě, z nichž se pouze Gavrilo Principovi podařilo vystřelit z bezprostřední blízkosti na arcivévodu a jeho ženu, kteří svým zraněním vzápětí podlehli.

Rakousko-Uhersko obvinilo Srbsko z odpovědnosti za atentát a předložilo mu 23. července 1914 tzv. *červencové ultimátum*. Pod silným tlakem Německa a z důvodu nesplnění všech bodů ultimáta vypovědělo Rakousko-Uhersko **28. července 1914** Srbskému království válku. Rusko, chránící Srbsko, vyhlásilo 30. července mobilizaci a začalo shromažďovat vojsko na svých hranicích. Německo žádalo zrušení ruské mobilizace a po nevyhovění žádosti vypovědělo Rusku 1. srpna válku. Hned následující den Němci obsadili Lucembursko a předložili ultimátum Belgii volném průchodu jejím územím. Na to reagovala Velká Británie protestem a Francie

mobilizací, což vedlo Německo 3. srpna k přerušení diplomatických styků s Francií a vyhlášení války. Německá armáda vtrhla 4. srpna do neutrální Belgie, aby si vynutila průchod do Francie. Anglie, zaručující belgickou neutralitu, ještě týž den proto vypověděla válku Německu. Vzápětí 5. srpna 1914 vyhlásilo válku Rakousko-Uhersko Rusku a 12. srpna Anglie a Francie vypověděly válku Rakousko-Uhersku.

Zformoval se tak blok **Centrálních mocností** (Německo a Rakousko-Uhersko), bojujících proti **dohodovým státům** (Velké Británii, Francii, Rusku, Belgii a Srbsku). Na stranu Dohody se postavilo Japonsko, později Rumunsko, Spojené státy americké a další země. Ústřední mocnosti podpořilo Turecko a později Bulharsko. Itálie, ačkoliv byla členem Trojspolku, vyhlásila 3. srpna neutralitu, aby se v roce 1915 zapojila do války proti Rakousko-Uhersku. Válka se rychle stala skutečně válkou světovou.²

¹ Žofie Chotková – ze starého českého šlechtického rodu

² MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 8.

Vzpomínka Josefa Laciny, vojáka c. a k. pěšího pluku č. 74 na příchod na rakousko-srbskou hranici na začátku války:

A tak jsme se plahočili z místa na místo. Chodilo se podél srbských hranic několik dní. Marodů bylo jako máku a všichni téměř na nohy. A nebylo divu, to bylo nějakého zbytečného chodění. Nedělo se tak jen u naší divize, bylo tak i u jiných.

Všechno má svůj konec a také naše turistika se ukončila. Bylo navečer, den se chýlil ke konci, když jsme dorazili k několika stavením slamou pokrytých a nějak bázlivě se krčících k zemi. Náš 74. pluk osaměl, ostatní pluky 42., 92. a 94. zůstaly někde vzadu. Bylo nařízeno nedělati žádný hluk, jsme na samých hranicích. Každý ztichl jako pěna. Stáli jsme nehybně a bázlivě se ohlíželi kolem sebe, co s námi budou dělat. Přišel hejtman z porady, sebral naši kompanii, vedl nás kolem stavení a křoví na louku na druhé straně, postaví se doprostřed, zvedl ruku a ukazujíc k jihu pravil: „Tam za tím křovím, co probleskuje voda, to jsou srbské hranice. Nyní nás odděluje od Srbska jen tato řeka – Sáva. Na druhé straně řeky již jest Srbsko.“ Hledíme směrem, kterým ukazuje hejtman a žádný snad ani nedýchá.

Jest ticho jako v hrobě, jen tlukot svého srdce jest slyšeti. Tluče jako kladivo. Sáva hučí a její hukot doléhá k našim uším jako hudba varhan v kostele. A hlavou letí toho tolik mnoho. To jsi tedy ty, svatá země Srbů, která již tolik úderů jsi snesla. To jsi ty země slavná, co nosíš a rodiš tolik junáků hrdinných a stromy jako by korunou svojí přikyvovaly. Hukot řeky je stále stejný a zní to jako by Sáva plakala.

„Vojáci!“ přerušil hejtman trapné ticho a pohlíží na nás z jednoho na druhého. „Dnes překročíme Sávu a zasáhneme do bojů s nepřítelem za císaře pána a přál bych si, by jste ...“ V tom se ozve vzduchem příšerné vrčení... „Všechno na zem!“ zařve hejtman a již jsme všichni sebou praštili na zem a vzápětí nastal velký výbuch. A zase nastalo ticho, rušené jen hukotem řeky Sávy. Leželi jsme skoro jeden na druhém a hejtman mezi námi jako kvočna mezi kuřaty. Někdo pošeptmo odříkával „Zdravas Maria“ a jinak bylo mrtvé ticho. Leželi jsme tak chvíli až jsme vstali, vlastně si sedli a koukáme ustrašeně na hejtmana. Hejtman zvedl významně hlavu a řekl: „Vidíte, to co vybuchlo, to byl srbský granát a dopadl dosti blízko nás. Tamhle, jak se válí ten kouř.“ A jak jsme se odtamtud klidili. Hejtman jak kvočna napřed a mi jako kuřata za ním do blízké

kukuřice. To bylo již rozladění. Ten výbuch na nás působil jak sprcha, každý jsme seděl potichu, celí vystrašení, jest-li Srbové do nás budou střílet.

Jaká to byla neopatrnost od našich velitelů vodit nás tak blízko k hranicím. Oni si mysleli, že Srbové asi spějí a že nebudou připraveni. Ale ty tiché hranice, co byly rozděleny řekou Sávou, byly dobře střezeny. Co by z nás bylo zůstalo, kdyby granát padl mezi nás... A v hlavě stále hučí ten příšerný výbuch.

Srbové neměli žádné pozorovací balony, ale dobře viděli, co se na druhé straně děje a snad i o nás věděli, že jsme schováni v kukuřici.

Krajinou se rozprostřel závoj noci. Všude bylo ticho, ani lísteček se nehnul. Jen Sáva stále stejně hučela. Čekali jsme, co se s námi bude dít. Zdali půjdeme na druhou stranu, nebo zůstaneme na místě. Spát se nikomu nechtělo, každý měl nervy rozrušené. Potom nás hejtman opět odvedl a to do nějakého lomu, kde nám byla rozdána večeře. Jedlo se rychle a pak jsme se připravovali k odchodu. Jak rádi jsme z toho místa utíkali, že ani cesta nezdála se nám namáhavou.¹

¹ Josef LACINA, *V kole vojny. Vzpomínky legionáře Josefa Laciny*, Epoque a ČsOL, Praha 2017, s. 29–31.

Arcivévoda František Ferdinand d'Este a jeho manželka Žofie Chotková
odjíždí od sarajevské radnice 28. června 1914 chvíli před atentátem

Vůz s arcivévodou projíždí po sarajevském nábřeží těsně před atentátem

Atentátník Gavrilo Princip, který zastřelil
arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu Žofii

Atentátník Nedeljko Čabrinović, který provedl neúspěšný
bombový útok na vůz rakouského arcivévodu

Zatýkání jednoho z atentátníků
v Sarajevu 28. června 1914

Atentátník Gavrilo Princip byl v říjnu 1914 odsouzen jako mladistvý k dvaceti letům vězení. Zemřel na tuberkulózu 28. dubna 1918 ve věznici v Terezíně.

Odchod mobilizovaných
rakousko-uherských vojaků z kasáren

Císař František Josef I. a jeho následovník
Karel I. s chotí Zitou

Odjezd rakousko-uherských
vojáků na frontu

Úvod do tématu

Názvem **československé legie** označujeme československý zahraniční vojenský odboj za první světové války. Československé legionářské jednotky v průběhu Velké války vznikly na půdě **Francie, Itálie a Ruska**, kde byly nejpočetnější. Slovo „**legionář**“ je v dnešní době spojováno právě se členy čs. zahraničních jednotek z dob Velké války, pro samotné vojáky byl ale „**legionář**“ zpočátku hanlivým označením. Dobově preferováno bylo označení „**dobrovolce**“. Mezi sebou se však vojáci nejčastěji oslovovali „**bratře**“.

Československé legie byly záležitostí let 1914–1920. Čeští a slovenští muži bojovali za samostatnost naší země od počátku Velké války, Čechy, Morava a část Slezska však byly stále ještě součástí habsburské monarchie. Zárodky myšlenek na vznik samostatného českého státu lze najít už v éře **národního obrození**. Národní buditelé postupně pracovali na povznesení českého jazyka a národního uvědomění. Velký důraz byl kladen na český národ a stát.¹

Národní cítění i nadále vzrůstalo a lid volal po autonomii. Císař František Josef I. přistoupil na myšlenku dualismu, ale pouze ve prospěch Maďarů. V roce 1867 se tak Rakouské císařství transformovalo na **Rakousko-Uhersko**. **Předlitavsko** (Rakousko) a **Zalitavsko** (Uhry) měly samostatné vlády a jediného panovníka, České země však žádnou autonomii nezískaly. Z řad „**bojovníků**“ za národní samostatnost na počátku 20. století je nutné zmínit alespoň nejvýznamnější příslušníky politické reprezentace – **Tomáše Garrigua Masaryka, Edvarda**

Beneše a Milana Rastislava Štefánika.²

Počátky legionářských jednotek v Rusku

Rusko se ve 2. polovině 19. století stalo cílem mnoha československých rodin, které se tam stěhovaly ze sociálních i politických důvodů. Právě v Rusku existovala početná obec českých a slovenských usedlíků, což byl v budoucnu dobrý základ pro vznik zahraničního odboje na ruském území.

Již na začátku války se mezi českými a slovenskými imigranty v Rusku zrodila myšlenka na vytvoření samostatné vojenské jednotky.³ Dne 14. srpna 1914 došlo k povolení zformování oddílu z Čechů – dobrovolníků tzv. **České družiny**, jejíž členové byli označováni jako tzv. „**starodružiníci**“. Od ruských vojáků se odlišovali brigádýrkou (čepice) **s červeno-bílou stuhou**.

Vojáci před odesláním na frontu procházeli základním vojenským výcvikem a výukou služebních zaměstnání. Muži si volné chvíle zpestřovali vyprávěním o domově, hrou v šachy, kartami nebo jinými společenskými hrami. Velký zájem byl o propustky, protože čeští a slovenští vojáci měli velké úspěchy u ruských žen. Na rozdíl od běžných ruských vojáků byli upravení, čistí a pohlední. Často si dokonce vymýšleli báchorky o svém původu, majetku či vzdělání.⁵

Proces formování České družiny byl ukončen slavností přísahou na sofijském náměstí v Kyjevě dne 11. října 1914 (podle tehdy v Rusku užívaného juliánského kalendáře bylo ale 28. září, tedy svátek sv. Václava), po níž odjela družina na frontu. Postupem času Česká družina početně sílila

a doplňovala své stavy o české a slovenské zajatce, kteří padli do ruského zajetí. Krátce po svém vzniku disponovala silou 750 „**starodružiníků**“, ke kterým se později přidali i tzv. „**novodružiníci**“ (Češi a Slováci zajatí na východní frontě). Ti složili přísahu 31. ledna 1915 v Tarnově. Čechoslováci v bojích prokázali velkou odvalu a vysloužili si úctu svých ruských spolubojovníků.⁴

Formování legii

V létě 1916 proběhla na východní frontě tzv. **Brusilovova ofenzíva**, která sice ušetřila německé a rakousko-uherské armádě porážku, velké ztráty přinesla však také Rusům, jejichž průmysl se potácel nad propastí. Ruská ekonomika se na přelomu let 1916/1917 zhroutila, byl nedostatek jídla, lidé se bouřili. Neúnosná hospodářská situace v únoru 1917 vyústila v tzv. **Únorovou revoluci**, ve které byl sesazen car Mikuláš II. a do čela země se postavila **Prozatímní vláda**.

Českoslovenští legionáři, přestože většina z nich sympatizovala s revolucí, byli v průběhu ruských revolucí považováni za cizorodý živel. V té době Masaryk usiloval o vznik samostatné československé armády, která by pokračovala v započatých bojích. Největší věhlas si československé jednotky vydobýly **2. července 1917 v bitvě u Zborova**. Bojů se na straně ruské armády účastnil 1. střelecký pluk Mistra Jana Husa, I. a III. prapor 2. střeleckého pluku Jiřího z Poděbrad a I. a II. prapor 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova. Díky znalosti terénu se československým legionářům podařilo jako jediným proniknout čtyři kilometry za nepřátelskou linii, získat mnoho zajatců a ukořistit velké množství vojenského materiálu.

V bitvě u Zborova bojovala řada mužů, kteří se v průběhu 20. století významně zapsali do české národní historie. Můžeme zmínit např. generála **Jana Syrového**, který se podílel na plánu bitvy a před jejím začátkem přišel o oko, spisovatele **Rudolfa Medka**, budoucího prezidenta **Ludvíka Svobodu**, generála **Radolu Gajdu** atd. Po vítězství u Zborova v červenci 1917 povolila Prozatímní vláda masivní nábor do Československého armádního sboru, v jehož průběhu se přihlásilo 27 000 mužů. Zpráva o velkém československém vítězství v bitvě u Zborova se dostala k vedoucím představitelům všech států Dohody. USA a Velká Británie díky tomu začaly československý zahraniční odboj v čele s Masarykem akceptovat. **Československý armádní sbor** byl od této doby chápán jako potencionální armáda Československé republiky.⁷

Další existenci československých legií v Rusku zkomplikovala tzv. **Říjnová revoluce**⁶ vedená **V. I. Leninem** za peníze německého císaře Viléma II. Legionářské jednotky měly zakázáno vměšovat se do vnitropolitických záležitostí Ruska.

Sibiřská anabáze

Dne 3. března 1918 Rusko uzavřelo s Německem v Brestu-Litevském mír, jehož důsledkem byla značná územní ztráta, dosáhlo ale okamžitého ukončení bojů. V této době měl Československý armádní sbor celkem osm pluků. Po podpisu zmiňovaného míru byli legionáři, se záměrem vyřadit je z války, odzbrojeni. Bolševická vláda se obávala početných zahraničních sil na svém území. Československý armádní sbor proto zahájil postupné stažení po transsibiřské magistrále na východ do Vladivostoku, ze kterého měly jednotky pokračovat po moři dále do Francie.⁸

Špatné vztahy mezi ruskými a československými vojáky doprovázela řada různých incidentů, např. záměrné zdržování československých transportů do Vladivostoku. Situace se vyhroutil při tzv. **Čeljabinském incidentu**. Došlo k němu 14. května 1918, kdy českoslovenští legionáři již několik týdnů čekali v městečku Čeljabinsk na další přesun. Městem projížděly vagóny s rakousko-uherskými zajatci, kteří vyhodili z vagónu kus železa, jímž vážně zranili jednoho z legionářů. Legionáři transport dohnali a vzali spravedlnost do vlastních rukou. Ruští vojáci se rozhodli zjednat pořádek a uvěznili několik legionářských velitelů. Nakonec se legionáři rozhodli nepoddát se bolševické síle, vojenskou cestou osvobodili uvězněné kamarády a obsadili celý Čeljabinsk.⁹

Od 25. května 1918 se Československý armádní sbor zapojil do ruské občanské války. Začal boj o transsibiřskou magistrálu, známý též jako „**sibiřská anabáze**“. Cílem Čechoslováků bylo obsazení nejdůležitějších klíčových bodů na železnici, např. města **Jekatěrinburg, Čeljabinsk, Tobolsk, Omsk, Tomsk** či **Irkutsk**, a pomalu přesouvat legionářské pluky do Vladivostoku. Obsazení Transsibiřské magistrály mělo zásadní vliv na průběh války. Mimo jiné byl zastaven návrat zajatců do Německa a Rakousko-Uherska a tito muži jejich armádám chyběli na jiných bojištích, zejména na západě a v Itálii. Aktivitami čs. legií tak Centrální mocnosti přišly o většinu výhod získaných porážkou Ruska. Boji v rámci ruské občanské války prošlo až 60 000 československých legionářů. Československý armádní sbor obsazoval jedno město za druhým, tj. cca území v délce 10 000 km. Ruští legionáři žili a bojovali ve zcela odlišných podmínkách než jejich bratři v Itálii a Francii. O jídlo, ošacení, zbraně a střelivo se jim nestaral žádný úřad a armáda musela vše zajistit sama. Vojáci sháněli potraviny,

zakládali vlastní armádní obuvnické či krejčovské dílny, opravovali poničené části trati a mostů na cestě atd.¹⁰

Mýty o československých legionářích

Během porevolučních bouří (po Říjnové revoluci) měla ruská Prozatímní vláda v plánu přesun **zlatého carského pokladu** po transsibiřské magistrále do Vladivostoku. V průběhu dlouhé cesty však došlo ke zmizení velké části pokladu, jehož hodnota byla odhadnuta na 1 100 000 000 rublů.

Jedním ze zmiňovaných mýtů o československých legionářích je příběh, že zmizelé části carského pokladu odcizili právě českoslovenští legionáři, podílející se na jeho převozu. Legionáři prý měli ztracené zlato použít jako základ pro budoucí československou Legiobanku. Pravdou však je, že carský poklad z velké části vyčerpali sami Rusové.¹¹

Čs. legionáři však část pokladu pod svou správou měli. Když v roce 1918 obsadili Kazaň, byl určitý podíl v místní bance. Poklad se nakonec dostal pod správu admirála Kolčaka, velitele ruských protibolševických sil, který ho použil k financování války. Teprve v lednu 1920 byla ostraha zbylého pokladu svěřena čs. legionářům. Ti ho pak v březnu 1920 předali bolševikům, čímž splnili jednu z podmínek příměří a umožnění klidného odplutí z Ruska. Sami bolševici potvrdili, že čs. legionáři žádnou část pokladu nezcižili.

Aktérem dalšího z mýtů o československých legionářích se stal generál Syrový. Vojáci bojující v důležité bitvě u Zborova dali generálovi přezdívku „**Žižka od Zborova**“, protože v bitvě údajně přišel o oko. Oko mu však ve

skutečnosti bylo vystřeleno ještě před začátkem bitvy, kdy byl zraněn střepinou dělostřeleckého granátu.¹²

Výstroj československých legionářů v Rusku

Českoslovenští dobrovolníci bojující v carské armádě používali ruské **uniformy hráškové barvy**, které vzhledem připomínaly tradiční ruský oděv. Typickou součástí uniformy byla čepice se štítkem a carskou kokardou později doplněnou bíločervenou stužkou označující příslušnost k československým jednotkám. Od roku 1916 československé legionáře odlišovaly také nárameníky s písmeny ČS psanými azbukou.¹³

V zimě legionáři nosili dlouhé šedohnědé pláště, popř. speciální kožešinové pláště a plstěnou obuv. Jako pokrývka hlavy jim sloužila kožešinová čepice a kapuce kombinovaná s šálou, která se vyráběla z velbloudí srsti.¹⁴

S příchodem ruských revolucí legionáři přestali nosit carské symboly a přešli k používání národních barev a symbolů. K posledním úpravám stejnokrojů došlo po vypuknutí ruské občanské války, kdy byly legionářské

uniformy vyráběny z japonského sukna přímo Japonci.¹⁵

Nejběžnější zbraní ruských legionářů byla opakovací puška Mosin-Nagant 1891 ráže 7,62 mm s kapacitou zásobníku na pět nábojů. Českoslovenští legionáři disponovali také děly, kulomety a obrněnými vlaky.¹⁶

Cesta domů kolem světa

Od poloviny ledna 1919 se Československý armádní sbor začal stahovat z bojů. Jeho úkolem bylo hlídat prostor od Bajkalu až po Irkutsk, kde zůstal až do konce roku 1919. Zároveň v lednu 1919, již v době existence samostatného Československa, byl sbor oficiálně přejmenován na **Československé vojsko na Rusi**. Od ledna 1920 se československé jednotky začaly přesouvat směrem k přístavnímu městu Vladivostok. Evakuace však byla zahájena již v průběhu prosince 1919, kdy odjely první transporty invalidních a starých vojáků za Bojové jednotky začaly odjíždět až v prosinci 1919.

Samotná evakuace měla probíhat ve třech hlavních směrech. První cesta vedla kolem Asie přes Indický oceán a Suezský průplav do Terstu. Druhá cesta směřovala přes Tichý oceán Panamským průplavem a přes Atlantik do Hamburku či Terstu. Třetí cesta mířila Tichým oceánem do Kanady. Přes Kanadu se jelo vlaky a pak opět lodí přes Atlantický oceán do Hamburku.

Do konce roku **1920** bylo z Ruska v dvaadvaceti námořních transportech evakuováno 67 750 osob, z toho 56 459 českých a slovenských vojáků. Ostatními pasažéry byli občané Československé republiky, jako například ženy a děti vracějících se vojáků. Českoslovenští legionáři se do samostatného Československa dostali až v roce **1920**, tzn. přibližně dva roky po vzniku republiky a skončení Velké války.¹⁷

- ¹ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 6–7.
- ² BOROVIČKA, Michael – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan Pavel – BĚLINA, Pavel, *Velké dějiny země koruny české: Svazek XII. a. 1860–1890*, Praha, 2012, str. 163–171.
- ³ Petr KLUČINA, *Vojenské dějiny Československa: díl 2.*, Praha 1987, s. 498–507.
- ⁴ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 46–52.
- ⁵ Karel FIBICH, *Povstalcí*, Praha 1933, s. 111.
- ⁶ Vypukla dle našeho kalendáře 7. listopadu 1917; podle ruského kalendáře 25. října, proto říjnová
- ⁷ Petr KLUČINA, *Vojenské dějiny Československa: díl 2.*, Praha 1987, s. 512–516.
- ⁸ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 82–86.
- ⁹ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 82.
- ¹⁰ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 38–40.
- ¹¹ Tomáš MICHÁLEK, *Zmizelé zlato, Extra VÁLKA– I. světová speciál, Českoslovenští legionáři*, 2017, str. 41–43.
- ¹² Petr KLUČINA, *Vojenské dějiny Československa: 2. díl*, Praha 1987, 592 s.
- ¹³ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 120–121.
- ¹⁴ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 120–122.
- ¹⁵ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 122–123.
- ¹⁶ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 124–125.
- ¹⁷ Tomáš JAKL, *Evakuace československých vojáků z Vladivostoku*, online. (<http://www.vhu.cz/evakuace-ceskoslovenskych-vojaku-z-vladivostoku/>), .

Vzpomínka Adama Kříže, vojáka České družiny, na rozvědku v týlu nepřítele:

Konečně vrátil se nám velitel, a když se podíval na hodinky, dal rozkaz: „Hoši, je za pět minut dvanáctá, připravte se, vyrazíme.“ V plánu bylo, že my se doplížíme do týlu za domek, co zatím u mostu přebrodí rota Luckého pluku, která by v případě potřeby nám přišla na pomoc. Domek jsme měli vzít útokem a sebrati vše, co tam v něm bylo. Jen dokončil bratr Husák své rozkazy a již ne lezl, ale spíše spadl bratr Bělohlávek z jilmu a vtom již také bratr Luňák pravil: „Bratři, podívejte se, co je jich!“ Více neřekl a nám to úplně stačilo, neboť když jsme se podívali před zákop, uviděli jsme celou linii rakouských vojáků plížící se k nám. Nebyli více vzdáleni než třicet, snad čtyřicet kroků. Bratr Husák křikl: „Ruce nahoru!“ Ale nepřátelé lezli vpřed a my počali střílet. Nastal zoufalý zápas. Každý z nás věděl, že je nás pouze šestnáct s velitelem a viděl tu strašnou přesilu proti sobě. Nepřátelé padali, co však to bylo platno, když noví na jejich místa lezli a hrozivě se stále k nám přibližovali. Bránili jsme se zoufale, neboť jediná myšlenka vířila naší myslí. Budťo vyhráme, nebo padneme všichni. Zoufalství se o můj rozum pokoušelo, když jsem vystřelil poslední patronu. Nevím, jak tehdy jsem vzpomenu, že mám u sebe rakouskou pušku. Vrazil jsem do ní patrony, však byl již nejvyšší

čas, neboť před samým zákonem se mně objevil silný, vysoký Rakušák. Myslím, že v tak těžkých chvílích i mozek vypoví službu, aby řídil jen jediný pud, pud sebezachování. Přichází v úvahu hbitost a hbitějším jsem byl já, neboť vysoký rakouský voják upadl na zákop, ubit z rakouské pušky. Nadcházel zoufalá situace pro všechny, neboť u všech našich chlapců se objevil nedostatek patron. Bratr Husák nám kryl levé křídlo, ale i tam jsme byli ohroženi, neboť z té strany nás nepřítel obcházel a střílel nám do zad. Bratr Husák viděl rovněž, že naše postavení je beznadějně, ale neztrácel rozum. Řekl nám: „Hoši, na bajonety, a jestli budou utíkat, využijte okamžiku a prchněte k řece.“ S hromovým „urá“ na rtech jsme vyskočili na zákop a hle! Rakušáci utíkali zpět. Využítkovali jsme jediného momentu a to nás zachránilo. Prchali jsme k řece, avšak mezi vrbovými křovisky a lesem byl kanál plný bláta, na který jsem zapomněl. Rovným nohama jsem skočil do bláta, ze kterého jsem se nemohl hnout. Zachránily mne však větve vyvráceného stromu ležícího přes kanál. Uchopil jsem se za ně a vši silou vytáhl nohy z bahna. Byl nejvyšší čas, neboť za mnou již praskaly větve lámané deroucími se za námi nepřáteli. Proběhl jsem vrbovím a spadl přímo z břehu do řeky. Vpravo ve vodě jsem uviděl postavu člověka. To nemůže být nikdo, než některý z našich chlapců, mne napadlo. Z opatrnosti jsem se plížil při

samém břehu blíže k záhadné postavě a poznal jsem bratra Husáka. Ihned mně bylo veseleji. Na našem ruském břehu štěkal zuřivě kulomet a na rakouské straně přehlušoval hluk pískot píšťalky a křik: „Vergatterung, vergatterung!“ Výše proti proudu řeky něco šplouchlo do vody a než jsme se nadáli, plaval vedle nás Vašek Šidlík. Rakouský stan, který měl smotaný a převléknutý přes jedno rameno, se nafoukl a nesl Vaška jako záchranný pás. Zadrželi jsme Vaška, když vzduchem otrásl zнова hromové „urá“. „To rota Luckého pluku jde v ataku,“ pravil bratr Husák. Rozhodli jsme, že pospíšíme za nimi, abychom se zúčastnili boje. Našli jsme na svých místech i ostatní naše chlapce, ač někteří scházeli. Ruští vojáci, když jsme k nim doběhli, bili se jako lvi. Když slyšeli naše „urá“, rychle se přebrodili a šli v ataku tak nazí, jak byli. Byl to boj, jaký jsem hned tak neviděl. Znamení k ústupu bylo dáno teprve, když důstojník velící ruské rotě byl raněn. Přepравили jsme se na druhý břeh a sebou jsme vzali sedm zajatců. Zde také jsem měl podívanou pro bohy. Ruští vojáci zachraňovali tonoucího, který se vrhl do nejsilnějšího proudu řeky. Když ho vytáhli napolo utopeného na břeh, zjistil jsem, že je to bratr Kočent. Konečně přišel k sobě, a když jsme z něj vytřepali vodu, které se napil trochu přes míru, tu došel i sám od řeky k zákopům.¹

¹ Adam KŘÍŽ, Starodružiník pod prvním praporem. Deník legionáře Adama Kříže, ČsOL Praha 2014, s. 84–85.

Vzpomínka Otakara Husáka, velitele II. praporu 1. čs. střeleckého pluku, na zranění před bitvou u Zborova:

Po návratu Millera jsem již nespál. Umyl, oholil jsem se, dal tělesně do pořádku, sebral do chlebníku nejnnutnější věci, trochu chleba, triedr, nagan (těžký ruský revolver), hůl a prošel ještě naposled předními liniemi. Všechno bylo v pořádku. Odešel jsem na svoji pozorovatelnu a velitelství praporu. Naše baterie hřměla, ale i nepřátelské nezahálely. Jejich osmičky začaly pomalu systematicky pročesávat naše okopy. Zkušený a chladnokrevný voják brzy prohlédne celý systém, a když je na jeho místě řada, v čas se uklidí a po přejití salvy zase vrátí. Sem tam dopadly i patnáctky. Dohovořoval jsem se s Hladůvkou, který pozoroval, a s rotami telefonicky, byly ale již poruchy, dráty potrhane střelbou. Proto asi přišel ke mně z nejbližší roty Syrový, krátce před devátou hodinou, kdy jsme se měli zvednout a zaútočit. Sedl si vedle mne na schod. Právě mně předávali z pluku poslední rozkazy; teď už rozhodovala jen ručička hodinek. Odkládám telefon a v tom cítím, letím, padám na cosi teplého, tma, dusím se. Na mně někdo leží; cítím, po břiše teče něco

horkého, lepkavého. Mám jedinou myšlenku: tak tohle tedy je ta smrt! Je mi nevýslovně sladko. V tom cítím bolest na hlavě a krku. Namáhavě tam sahám, Syrový leží přese mne, pomalu se zvedá a potácí ven. Krev mi crčí po zádech a brzo jsem ji měl plné vysoké boty. Všichni byli zraněni. Telefonisté a spojky v hloubi zemljanky utrpěli těžká vnitřní zranění tlakem vzduchu, který jim potřhal plíce a kontusí. Stejně tomu bylo na druhém konci okopu, na pozorovatelně, kde byli všichni pěkně zřízeni. Hladůvkovi přetřela střepina sval a žíly na rameni. Nevím, za jak dlouho jsem přišel k sobě, byl jsem omráčen úhodem hlavy o nízký strop. Povídáme si: už to máme, a cítíme, že naše místo znají a je čas se uklidit. Vybíháme. Na vzduchu točí se mi hlava a nemohu si vzpomenout, kam běžet. V tom letí nová salva. Přikrčíme se. Přeletěla asi o 10 kroků za okop. Vzpomínám si, že musím Millerovi předat batalion, dokud mám paměť a že on spí v mé zemljance. 15 cm granát explodoval těsně za námi v pís-kové traverse! Miller mi později říkal, že nechápe, že jsme zůstali živi. Druhá patnáctka na vzdálenost několika metrů. Okolnost, že jsme seděli v hluboké zemljance a granát vybuchl v pytlech písku,

nás zachránila. Těžké střepiny létají vysoko a ty nás minuly, účinek malých byl ztlumen pískem a hlinou.

Hned po našem zranění šel pluk do útoku! Dr. Haering mne vzal ihned do práce a dříve, než byl se mnou hotov, čekalo na jeho ošetření řada bratří raněných v útoku. ... Hned za mnou ošetřoval Dr. Haering se svým pomoc-níkem Měšťanem Syrového, který zatím přišel. Jeho zranění nezdálo se býti vážné, seděl jsem mezi ním a traversou, ve které granát vybuchl. Z koutka pravého oka crčel mu potůček krve, ale nějaká střepinka prosekla se mu zadem do oka a zničila celou zadní stěnu a nerv. V návalu práce a v rychlosti nemohl s tím lékař nic dělati, nebral ale naději, že se oko zachrání. Teprve Dr. Girsu v Kyjevě v Kirilovské nemocnici zjistil, že oko je ztraceno. Pamatuji, jak mi to vyprávěl. Narkotizovaný Semka (říkali jsme tak Syrovému) ležel na operačním stole, když mu Dr. Girsu vytlačil oko a zjistil, že je třeba je vyndati aby se neohrozilo druhé. Na to se ozve Semka a povídá: „děkuji“ a vstává se stolu; mezi tím se probudil. Byla to koňská nátura. Byl ale silně kontuzen a zvracel několik dní.¹

¹ Otakar HUSÁK: *Jdi! Vzpomínky legionáře Otakara Husáka, Kniha 1. ČsOL a Epoque, Praha 2017, s. 286–287.*

Vzpomínka Karla Kutlvašera, velitel 4. roty 1. čs. střeleckého pluku, na bitvu u Zborova:

Řítíme se jako šílení údolíčkem a přes drátěné rakouské překážky do nepřátelských zákopů. Procházíme clonou těžkého dělostřelectva. Těžké granáty dopadají kolem, ale pro nás neexistují. My známe výšinu 392 a k ní upíráme zraky a jí věnujeme všechnu svou energii. V zákopech postupujeme vpravo, asi směrem k Mohyle. Má půlrota jde zákopy, já zpočátku s ní, ale brzy je mi to pomalé, a proto vyskakují na zákopy a v prostoru mezi první a druhou linií jdu rychleji. Padlí leželi v zákopech i na nich. Jeden náš padlý, jak jsem jej v rychlosti spatřil, se mi zdál povědomým. Ležel těsně před překážkami druhé linie rakouské, obličejem k zemi, u náspu spojovací chodby. Puška ležela opuštěna stranou. Levou rukou se držel za čelo. Až po čtrnácti dnech jsem si uvědomil, že to byl můj bratr František z druhé roty, když jsem

se určitě dověděl, že padl. Připomněl jsem si též, jak byl před útokem tesklivý, upamatoval jsem se na dlouhý a bolestný jeho pohled, když mne míjel ráno 2. července na cestě k „Marusje“. Cítil jsem jeho stisknutí ruky. Jeho přítel mi potom sdělil, jak za východu slunce z „Marusji“ mu František řekl: „Snad zde uvidím slunce zapadat.“

Nemohl jsem se tehdy bohužel zastavit. Byl jsem nucen sestoupit znovu do příkopu, neboť přede mnou zuřil boj. Zpozoroval jsem, že hoši druhé a jiných rot stojí bezmocně v nepatrné vzdálenosti třiceti čtyřiceti kroků před nepřátelským kulometným hnízdem, zasypání prudkou střelbou. Mohl jsem dobře pozorovat dva nepřátelské kulometčíky. Vrhli jsem tedy svůj francouzský granát a při jeho dopadu jsme vyrazili kupředu s křikem „hurál“. Kulometčíci viděli, že odpor je marný, sebrali kulomet a prchali. Avšak po několika skocích kulomet zahodili a byli rádi, že unesli vlastní kůži.

O něco dále rakouští vojáci ve zmatku prchali, zbraně zahazovali a jejich houf se stále zvětšoval. Několik Srbů 86. pěšího pluku se vzdalo a přešlo k nám. Vzaté kulometné hnízdo bylo obsazeno a z něho našimi hochy zahájena ihned palba. Odešel jsem s několika vojáky na prohlídku nepřátelské linie vpředu. Tam ještě stáli ve střelnách nepřátelští vojáci. Jak nás zpozorovali, šíleně prchli, jen se jim šosy kmitaly za traversou. Mé výstřely z revolveru je nedostihly.

Vrátil jsem se na původní místo a chystal se k dalšímu útoku. Na zákopech, kam jsem vyskočil, pocítil jsem silný úder do pravého ramene, takže jsem se překotil a padl nazpět. Několik paží se mne zmocnilo a obvazovalo mou ránu. Předal jsem velení a pomalu odcházel na obvaziště. Dva zajatí důstojníci mne vedli a pomáhali. Když jsem procházel kolem stanoviště svého velitele Čečka, on mne objal a řekl: „Viděl jsem tě, spasibo, krestík polučíš...“¹

¹ Karel KUTLVAŠR, *Můj Zborov*, in: *Památce pětiletého výročí bitvy u Zborova*, Praha 1922, s. 36.

Vzpomínka Františka Nováka, důstojníka 10. čs. střeleckého pluku, na život na Sibiři v roce 1919:

Je léto. Slunce pálí, není téměř noci—po večerním soumraku nastává brzy ranní úsvit. Z tajgy i luk vane zdravá, opojná vůně. Pestří se tisíce květů, ptactvo zpívá, jen hejna komárů znepřijemňují pobyt venku.

Koncem června se vrátili naši z vítězné výpravy, zahrnavše bandy až k čínským hranicím. Nebylo mrtvých ani raněných. Po návratu našich odjela celá rota na staničku Taježnyj. Kolem je krásná, hornatá krajina. Pod tratí široké, lučinaté údolí s potokem, kolem něhož je několik chudých chalup. Na stráni políčka a nad nimi divoké lesy s obrovskými modříný, kedry a smrky. Nad stanicí velká vesnice s dlouhou, širokou návsí, pokrytou zeleným kobercem travin. Větrem skácené modříný mají krásně červené husté dřevo, pro něž jsem si tento strom zvláště oblíbil. V hustém lese nedaleko skryt je hřbitůvek s množstvím pravoslavných křížů. V lesích i na lukách spousta květů: fialky, konvalinky a překrásné velké vstavače s přilbami jako lakovanými od žlutých a kroupenatých až k temně hnědým. Jsou podobny orchidejím. Rostou tu vysoké, zlatožluté lilie, rudé pivoňky a keře nádherně vonících šípkových růží.

I dál na horách i v údolích plno krásných partií, malebných skupin stromů listnatých a jehličnatých. Vidím z okna vagonu celé malebné údolí pod sebou a pozoruji život v něm. Naproti na stráni žije v několika chalupách skupina německých zajatců, kteří si tu zařídili primitivní výrobu terpenčinu. Dodávají jej do Krasnojarska. Hoši se utišili. Napětí nervů přestalo. Celý ten rámus s delegáty nestál za tu ostudu. Na komitěty už nikdo nevzpomene. Kdyby je byl Štefánik nezakazoval, zašly by sami. Bratři si pod tratí zřídili pěkný kuželník a hrají novou americkou hru, již říkají „balibol“, voley-bal. Naučil je tomu „strýček z Ameriky“, jenž daroval rotám mnoho sportovních potřeb a posílá nám na neděli čokoládu, bonbony a pěkné pohlednice s českým textem, tištěné v Americe zvlášť pro nás.

Američtí inženýři zřídili z jara pro nás zvláštní telefonní linku po celé magistrále a namontovali na stanicích přístroje, pomocí nichž možno se spojit s jednou nebo více stanicemi najednou, nebo volat najednou celou magistrálu. Tak může řídit např. provoz všech našich vlaků jeden člověk a zároveň mít v ustavičné evidenci místo, kde právě jsou (dispatching-systém).

Jsme tu na Sibiři stát ve státě. Máme vzornou hospodářskou a zásobovací organizaci, máme nemocnice se znamenitými

českými lékaři (Haering, Langer, Richter), máme vzornou finanční správu s přednostou Šípem, o tisku jsem se již zmínil. Kromě knih a časopisů tiskne se ve 4 řečích znamenitý Illustrovaný zpravodaj a humoristický časopis „Houpačky“. I noty vydala naše litografie. V rámci vojska je i sdružení malířů a sochařů (Parolek, Vlček, Matějka a. j.). Naše vojenská pošta se tak osvědčila, že jí používali i spojenci. Naše tehdejší výplatní známky mají nyní velkou cenu. Naše vedení poslalo do Japonska, na Koreu i do Číny několik studijních vědeckých výprav a obchodních zástupců. Japonsko nám dodá zbraně (ruské zbraně odevzdáme národní armádě) a v jap. dílnách šijí už pro nás nové uniformy. Potravin a léků máme, díky Kanadě a Americe, hojně.

Nyní, kdy na trati zavládl klid a pořádek, jezdí opět hojněji osobní vlaky a je to vždy příjemná změna, když za dne na chvíli zastaví tu vlak a v oknech nebo na plošinách objeví se některá „báryšna“ se zálibou si nás prohlížející nebo roztomile naivně se doptávající, není-li tu její Josef nebo Franc.

Metlou kraje jsou kromě komárů hejna mušek. Jsou všude, jsou jich miliony a vnikají dechem i větrem do očí, nosu a uší. Dostali jsme na ochranu síťky, které nosíme přes hlavu.¹

¹ František NOVÁK: Předával jsem carský poklad. Deník legionáře Františka Nováka. ČsOL 2012, s. 160–161.

Neznámí čeští osadníci před svým statkem
na Volyni před rokem 1914

Představitelé čs. hnutí v Rusku Országh, J. Klecanda, Červený a Koníček, kteří při audienci 17. září 1914 informovali cara o postoji Čechoslováků k válce, Rakousko-Uhersku a Rusku

Úředníci charkovské filiálky firmy Laurin & Klement, kteří se přihlásili do České družiny mezi prvními. Uprostřed prap. Vilímek a prap. V. Klecanda.

Slavnostní přísaha a svěcení praporu České družiny v Kyjevě 11. října 1914.
Podle tehdy v Rusku užívaného kalendáře bylo 28. září, den svatého Václava.

Praporečník České družiny
Jaroslav Heyduk s praporem družiny

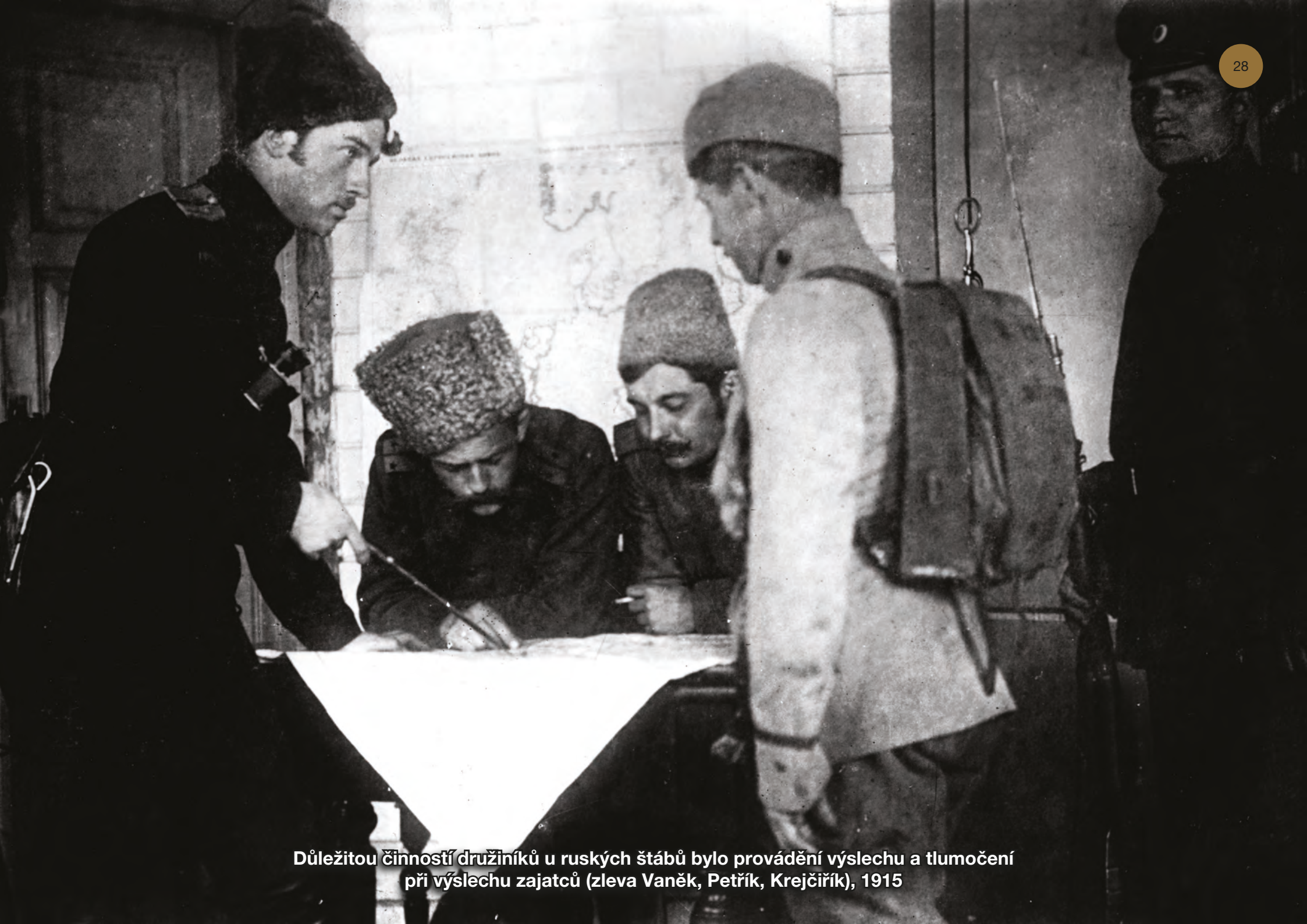
Příslušníci 1. roty České družiny Fierlinger a Černý, převlečení do rakouských stejnokrojů, před rozvědkou do týlu nepřítele v prosinci 1914

Poprava zajatých dobrovolníků České družiny A. Grmely a J. Müllera, odsouzených rakousko-uherskou vojenskou justicí. Vadovice, 12. prosince 1914.

Důležitou činností družiníků u ruských štábů bylo provádění výslechu a tlumočení při výslechu zajatců (zleva Vaněk, Petřík, Krejčířík), 1915

Velitel České družiny pplk. Sozentovič
předává příslušníkům 3. roty Kříže a Medaile sv. Jiří. Tarnov, duben 1915

Vojáci I. praporu Čs. stř. pluku
při přesunu z Pinských bažin na Jihozápadní frontu na jaře 1916

Rozvědčíci 3. roty 1. pluku při odpočinku za Brusilovovy ofenzívy v rajonu
Bučac u řeky Zlatá Lípa v létě 1916

V čele s hudbou pochodují 17. června 1917 příslušníci
1. čs. střeleckého pluku k Jezerné

Letecký snímek československých
(vpravo) a rakousko-uherských zákopů u Zborova

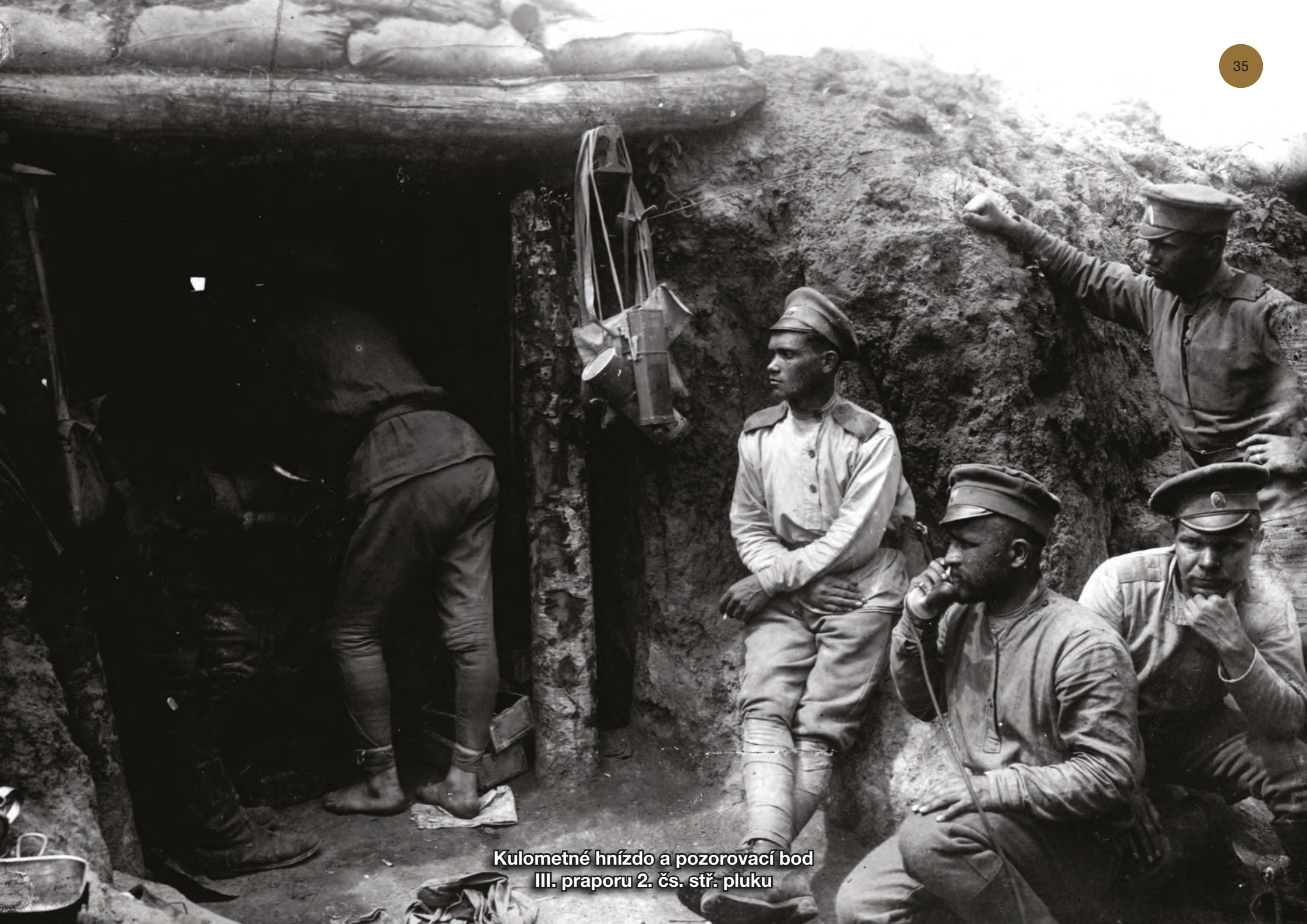
832.
FI. K. 27.
29. 6. 17.

Příslušníci 9. roty 2. čs. střeleckého pluku
kopou úkryty v zákopech u Zborova

Kulometné hnízdo a pozorovací bod
III. praporu 2. čs. stř. pluku

Por. Husák sedí nad mapou v praporní pozorovatelně, která se stala krátce před útokem cílem dělostřeleckého ostřelování, při kterém byl zraněn

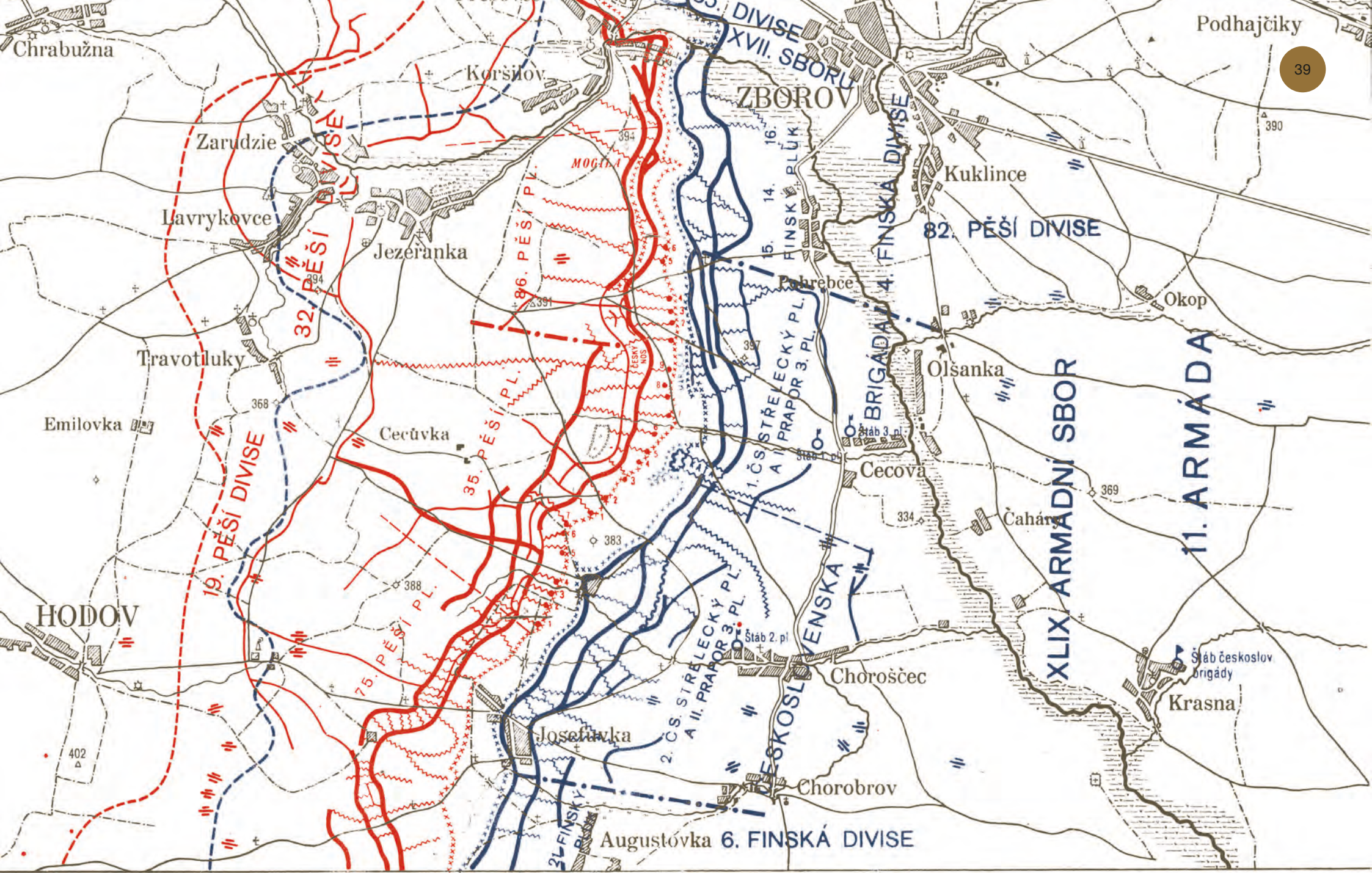
Zranění por. Husák a ppor. Syrový jsou odvázeni po prvním ošetření do Krasna,
ppor. Syrový při operaci přišel o oko

Před bitvou u Zborova vzniklo „na památku“ několik skupinových fotografií čs. vojáků. Zde druhá půlrota 8. roty 1. čs. stř. pluku, uprostřed v třetí řadě je ppor. J. J. Švec, velitel této roty.

do 2. VII. 1917
po útoku ČS.
brigády II. VII.

ruské zákopy
ruské postavení

rakouské zákopy
rakouské postavení

Dr. Šteidler - pplk. Kratochvíl
ZBOROVSKÉ BOJIŠTĚ
1000m 500 0 1 2 km

baterie
spoj. zákop
drátěné
překážky

hranice divisi
hranice pluku

REPRODUKCE VOJ. ZEMĚPIS. ÚST.
rak. polní stráž
1 2 3

Útok granátníků 2. pluku na nepřátelské pozice za horizontem. Vpravo je ostřelována Mogyla, mohutný opěrný bod rakousko-uherské obranné linie.

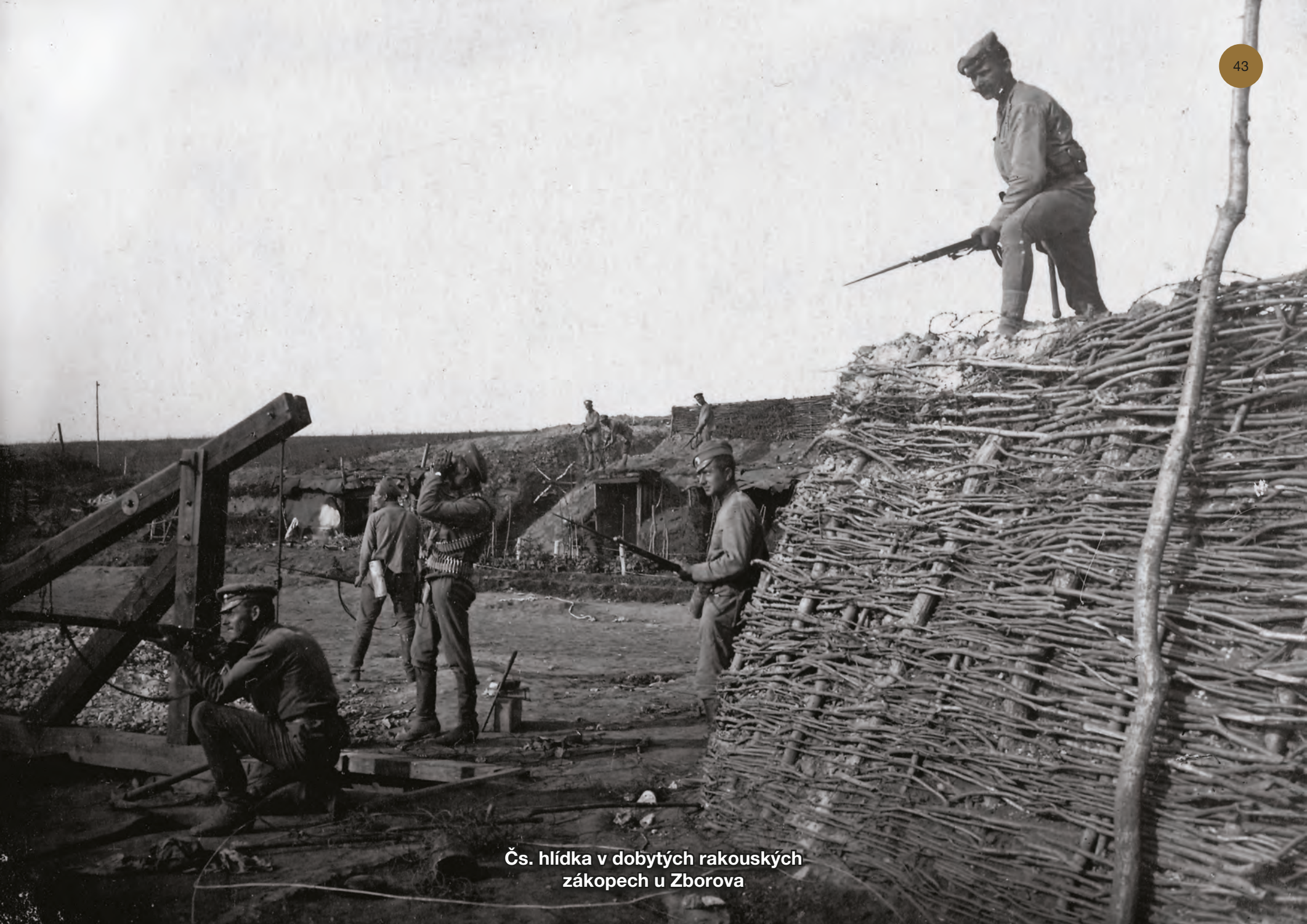
Čs. brigádu podporovalo při útoku ruské dělostřelectvo, které si spolu s kozáky dosud uchovalo disciplínu a bojeschopnost

V dobytých rakousko-uherských zákopech po bitvě si 2. července 1917 odpoledne českoslovenští legionáři prohlížejí ukořistěnou výzbroj

Čs. hlídka v dobytých rakouských
zákopecích u Zborova

Čs. vojáci prochází obsazenými nepřátelskými zákopy po bitvě u Zborova

Čs. vojáci odpočívají v rakouských zákopech
a drátěných překážkách zničených ruskou dělostřelbou

Obvaziště lehce zraněných
čs. dobrovolníků z bitvy u Zborova

Těžce zranění čs. vojáci v polním stanu
Červeného kříže po bitvě u Zborova

Ranění čs. legionáři a zajatí rakousko-uherští vojáci, většinou také Češi, čekají po bitvě u Zborova na odvoz do nemocnice

Operace – amputace dolní končetiny
zraněného čs. vojáka z bitvy u Zborova

V bitvě u Zborova padlo
téměř 200 Čechoslováků

Odchod zajatců z 35. pěšího pluku rakouské armády 2. července 1917
v Cecové do týlu. Mezi zajatci bylo mnoho Čechů, z nichž někteří se přímo hlásili do čs. brigády.

Svoz zbraní ukořistěných
čs. legiemi v bitvě u Zborova

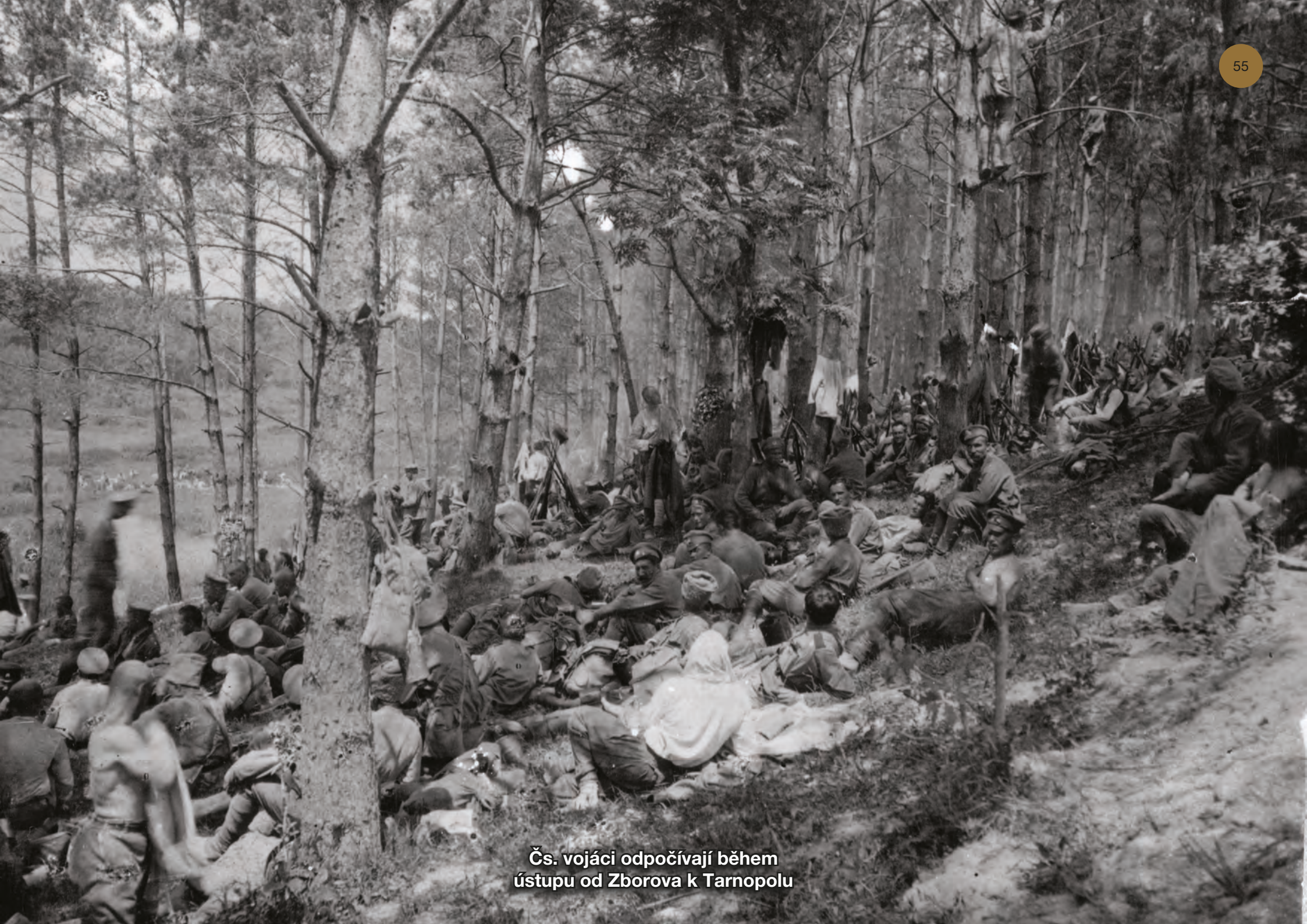
Čs. jednotky se po čtyřdenním odpočinku za frontovou linií vracejí do zákopů, aby vystřídaly v té době již značně nespolehlivé ruské jednotky

Prof. Masaryk s důstojníky II. divize, dislokované v rajonu Borispol, kterou navštívil společně s prof. Máxou, R. Medkem, J. Davidem a gen. Červinkou v srpnu 1917

Čs. vojáci odpočívají během
ústupu od Zborova k Tarnopolu

S rozšířením jednotek vzniká v čs. zahraniční armádě i dělostřelectvo. Na obrázku z podzimu 1917 je v Tyranovce vyfotografována 3. baterie 1. čs. dělostřeleckého divisionu s třípalcovými děly vzor 1902.

Jednotky I. divize při pěším ústupu z rajonu Polonnoje k Bachmači (bezmála 300 km),
kde teprve nastoupí do vlaků, aby pokračovaly v cestě na východ

Nádraží Bachmač-libavské po příjezdu prvních čs. jednotek. Poklidná atmosféra je jen zdánlivá – již byly vyslány silné hlídky na sever i na západ, odkud se očekával nápor Němců.

Vojáci ukrajinské Rudé armády s komisařem města Klimentem na nádraží v Pirjatině. Tady poprvé a naposledy bojovali vojáci Rudé armády a čs. jednotky proti společnému nepříteli.

Kpt. E. Kadlec, zástupce velitele 7. pluku. Jedna z hlavních postav bachmačské operace. Byl vážně raněn u stanice Doč, kde se podařilo zastavit postup Němců ze severu.

Pplk. B. Ušakov, velitel zadního voje čs. vojska u Bachmače. Díky jeho velitelské dovednosti a umění vyjednávat se podařilo posledním čs. jednotkám odpoutat se od Němců i od bolševiků.

Vojáci 5. pluku odevzdávají v březnu 1918 v Penze zbraně.
Třetí zprava je velitel čs. rudoarmějců J. Štrombach.

První prapor 5. čs. střeleckého pluku po příjezdu do Vladivostoku 25. dubna 1918.
Pouze 5. a 8. čs. střeleckému pluku se podařilo dojet – po odevzdání takřka všech zbraní – do této
cílové stanice bez větších problémů.

Improvizovaný obrněný vlak 6. pluku na nádraží Isil-Kul
před odjezdem na bojovou akci k Marianovce, 4. červen 1918

Společný hrob 14 dělostřelců 2. děl. brigády a 1. děl. parku, kteří padli 28. května 1918 na irkutském nádraží při zákeřném přepadení jejich vlaku místními bolševiky

Most cara Alexandra II. přes řeku Volhu,
dlouhý 1 480 m, byl dobyt 31. května 1918

Pohřeb velitele 4. pluku por. J. Gayera v osvobozené Samaře, 11. června 1918.
U svých podřízených oblíbený velitel byl v čele útoku u Lipjag 4. června těžce raněn a svému zranění podlehl.

Bolševiky umučení příslušníci 8. pluku
na ussurijské frontě v červenci 1918

Smělá a riskantní výprava pplk. Ušakova na lodích, vedena širokým obchvatem přes Bajkalské jezero hluboko do týlu nepřítele, umožnila v srpnu 1918 ovládnutí bajkalské dráhy

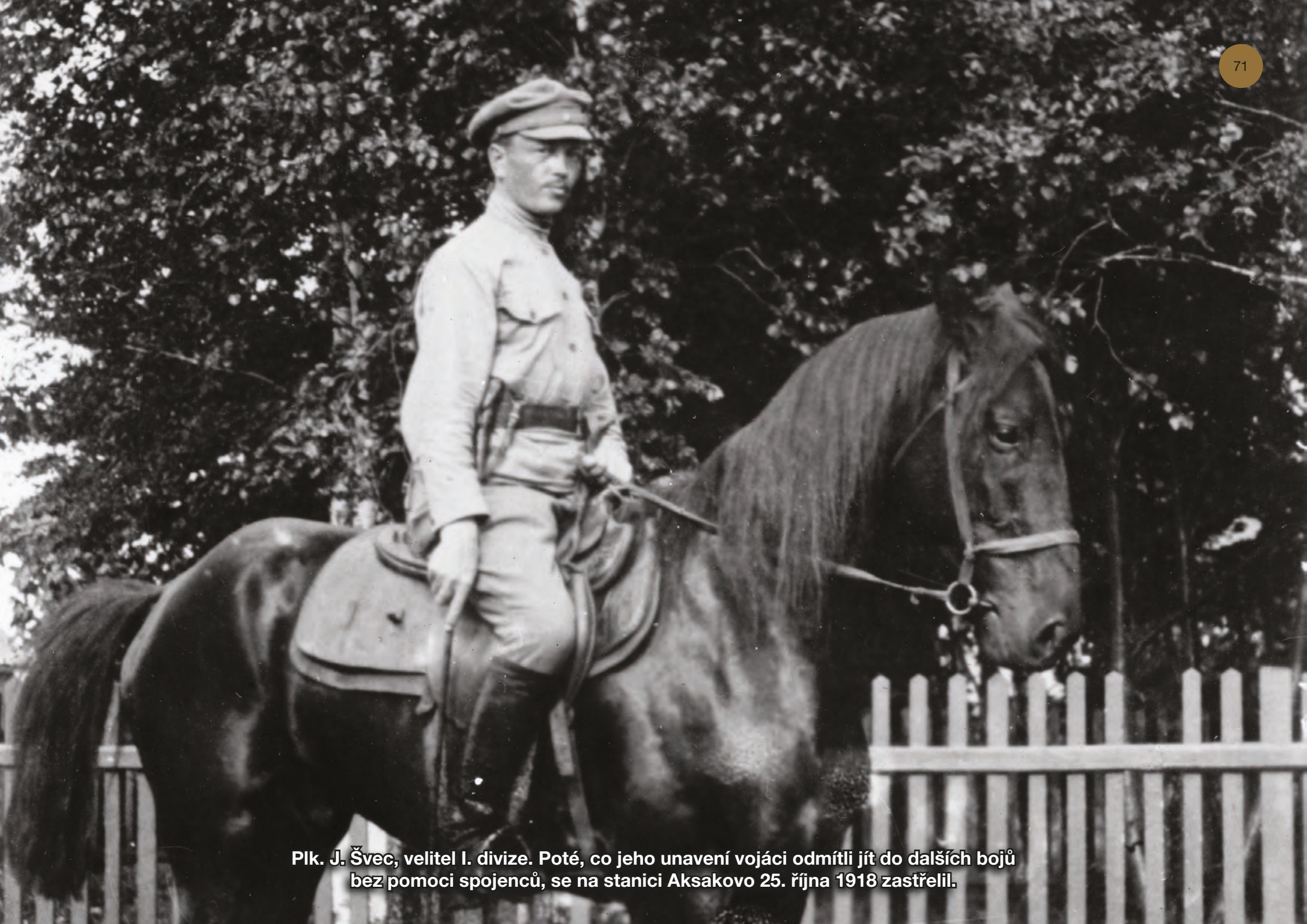
Čs. kulometné hnízdo
na kungurské frontě v říjnu 1918

Upravený americký uhlák jako součást obrněného vlaku
11. pluku (buguruslanská skupina vojsk) na stanici Taldy-Bulak na podzim 1918

Plk. J. Švec, velitel I. divize. Poté, co jeho unavení vojáci odmítli jít do dalších bojů bez pomoci spojenců, se na stanici Aksakovo 25. října 1918 zastřelil.

Vojáci 2. pluku nastupují za podpory obrněného automobilu na vesnici Kontorskoje, kde v květnu 1919 zničili centrum povstalců

Oddíl rychlopalných děl v červenci 1919
v Alzamaji. Vojáci mají na hlavách ochranné sítě proti komárům.

Obrněný vlak 7. střeleckého pluku
při ochraně Transibiřské magistrály v létě 1919

Nalodění prvního bojového útvaru – 1. pluku
na loď Yonan Maru 9. prosince 1919

Americká loď President Grant odvážela 27. dubna 1920 z Vladivostoku do Evropy štáb čs. vojska, 6. pluk, 2. pluk lehkého dělostřelectva a další menší jednotky.

Lod' USAT Mount Vernon, kterou z Vladivostoku odplul 20. transport čs. legií.
Tato loď byla původně postavena v roce 1906 ve Štětíně v Německu jako parník Kronprinzessin Cecilie.
Od poloviny roku 1917, kdy byla zabavena, sloužila v americkém námořnictvu a následně americké armádě.

Čs. legionáři při zastávce
v Jokohamě

Čs. legionáři na cestě do vlasti v Port Saidu,
na přehlídce před britským guvernérem Egypta

Českoslovenští krajané ve Francii

V době před první světovou válkou existovala ve Francii česká krajanská kolonie sdružující asi 10 000 Čechů. Nejvýznamnější krajanská kolonie byla v Paříži, kde se prosadily především spolky jako tělovýchovně zaměřený **Sokol** nebo vzdělávací spolek **Rovnost**.¹

Oba zmiňované spolky na sebe upozornily v předvečer válečného konfliktu, když v Paříži zorganizovaly **demonstraci**, na které Češi i Slováci svolávali slávu Srbsku a Francii. Demonstranti nakonec skončili před budovou rakouského velvyslanectví, kde po volání „*pryč s Rakouskem*“ zapálili rakousko-uherskou vlajku. Akce československých krajanů vzbudila ve Francii velký zájem, protože samotní Francouzi podobnou akci nedokázali tak rychle zorganizovat.²

Po vyhlášení francouzské všeobecné mobilizace dne 1. srpna 1914 začala **internace** všech německých a rakousko-uherských státních příslušníků. Krajanské spolky Sokol a Rovnost však po jednání s francouzskou vládou zajistily možnost vstupu Čechů a Slováků do **Cizinecké legie**.³

Vznik roty Nazdar

Díky veřejným sokolským cvičením přitahovala česká rota v Cizinecké legii nemalou pozornost. Právě společná cvičení, sborový zpěv a české pozdravy vedly k získání názvu **rota Nazdar**. Po ukončení výcviku složila rota 12. října 1914 slavnostní přísahu a obdržela prapor z červeného hedvábí s vyšitým bílým českým lvem. Následně odjela na frontu.⁴

K největšímu bojovému vystoupení roty Nazdar došlo v roce 1915 v **bitvě u Arrasu**. Rota Nazdar zde byla nasazena do první linie a 9. května se proslavila při dobývání **kóty 140**. Během útoku však padlo 42 českých dobrovolníků, včetně praporečníka Karla Bezdíčka, se kterým byl ztracen i rotní prapor. Po zotavení byli zbylí legionáři nasazeni 16. června do útoku u vesnice Souchez, po němž z 250 původních dobrovolníků zůstalo pouhých 100. Rota Nazdar přestala prakticky existovat.⁵

Dne 3. června 1915 bylo tzv. Bérengerovým zákonem zakázáno přijímat do francouzských jednotek příslušníky států vedoucích válku s Francií, což zabránilo doplňování i vzniku nových československých jednotek na území Francie.⁶

Vznik československých legií ve Francii

Československé legie ve Francii vděčily za svůj vznik především **Milanu Rastislavu Štefánikovi**, mladému slovenskému letci, dekorovanému francouzským Válečným křížem za statečnost. Právě on vznikající československé politické reprezentaci pomohl navázat kontakt s francouzskou vládou a vedením armády.⁷

Díky vojenské činnosti ve francouzském letectvu a podílu na operacích probíhajících na území Srbska mohl Milan Rastislav Štefánik oslovit zajaté rakousko-uherské vojáky čs. původu a agitovat u nich pro boj na straně Dohody. Po úspěšných jednáních s dohodovými mocnostmi začal přesun československých dobrovolníků na bojiště západní fronty.⁸

V **prosinci roku 1917** podepsal francouzský prezident

R. Poincaré **dekret francouzské vlády o zřízení autonomní čs. armády**, která po vojenské linii podléhala francouzské armádě, po politické ale **Československé národní radě v Paříži**, která měla pobočky v Rusku, Itálii, Velké Británii, Švýcarsku i v USA. Předsedou této rady byl **Tomáš Garrigue Masaryk**, místopředsedou **Milan Rastislav Štefánik**, post tajemníka zastával **Edvard Beneš**.⁹

Do konce roku 1917 se ve Francii podařilo soustředit téměř 10 000 dobrovolníků, 1 700 z nich přijelo od čs. jednotek v Rusku, asi 800 ze zajateckých táborů v Rumunsku, 850 z Itálie a celé 4 000 ze srbského zajetí. Z USA postupně přijelo na 2 500 krajanů. Národní rada ve stejné době vyhlásila **mobilizaci** všech československých krajanů ve Francii, takových však bylo pouhých 50.

V Cognacu tak mohl být 19. ledna 1918 založen **21. československý střelecký pluk**¹⁰ a v nedalekém Jarnacu v květnu 1918 **22. československý střelecký pluk**. Poté byla z obou československých pluků vytvořena **Československá střelecká brigáda**.¹¹ Dobrovolníci nejprve procházeli výcvikem, učili se organizaci francouzské armády a francouzsky. Následně se oba pluky přesunuly do lotrinského městečka Darney nedaleko fronty. Zde byl celý proces formování dokončen **30. června 1918** slavností přísahou před francouzským prezidentem Raymondem Poincaré, tajemníkem ČsNR v Paříži Edvardem Benešem a řadou dalších významných hostů. Součástí ceremoniálu bylo i předání plukovního praporu. Poté byly oba pluky od srpna do září 1918 přesunuty na klidnější frontu do Alsaska a Champagně k získání bojových zkušeností. Konaly zde

zejména průzkum nepřátelských pozic, podařilo se jim získat také několik zajatců. Byly však čas-tým cílem nepřátelských útoků, včetně plynových. Čs. jednotky zde utrpěly své první ztráty.

Následně se čs. brigáda přesu-nula k Remeši. V této oblasti totiž Dohoda zahájila 26. září 1918 tzv. mázko-argonnskou ofenzívu, přičemž hlavní tíhu útoku nesly jednotky Amerického expedič-ního sboru, které podporovaly další spojenecké útvary, včetně francouzské 4. armády, jejíž sou-částí byly čs. pluky. Cílem ofen-zívy bylo prolomit Hindenburgovu linii a vyčistit Argonský les.

Čs. jednotky se podílely na druhé fázi ofenzívy, která v jejich úseku začala 18. října mohutnou dělo-střeleckou přípravou. O dva dny později přebral 21. čs. střelecký pluk od Francouzů postavení ve vesnici Terron-sur-Aisne. Hned následujícího dne se však stal cílem silného protiútku Němců. I. a II. prapor se zde úspěšně bránily až do 30. října, kdy byly vystřídány, III. prapor držel pozice u vesnice Vandy. 22. čs. střelecký pluk bojoval u vesnice Chestres.

Zde se v zákopech vojáci dozvě-děli o vzniku Československa. Na konci října byla celá brigáda stažena do týlu k odpočinku. Za úspěšné bojové nasazení zaplatili Čechoslováci ztrátou 252 mrtvých a nezvěstných a téměř 900 raně-ných. V zázemí se měli přeskupit k dalšímu bojovému nasazení, díky vyhlášení příměří 11. listo-padu 1918 k tomu již však nedo-šlo. Od 19. prosince 1918 začal přesun československých jedno-tek přes Itálii do Československa, kde na legionáře čekalo vřelé při-jetí, ale také nové bojové nasazení na Těšínsku a Slovensku.¹³

Neuvěřitelná míra českosloven-ského vlastenectví i obětavosti a odvahy čs. legonářů zajistila politickou podporu francouzské vlády, která vedoucím předsta-vitelům Československé národní rady v Paříži umožnila rozvíjení dalších plánů vedoucích ke vzniku samostatného českoslo-venského státu.¹²

Výstroj československých legionářů ve Francii

Českoslovenští dobrovolníci v Cizinecké legii, konkrétně

v rotě Nazdar, nosili stejnokroje francouzské armády. Pokrývku hlavy tvořila **képi** ozdobená symbolem Cizinecké legie (hořící granát). Přes tradiční **modrý stejnokroj** se nosil **dvouřadý plášť** stejné barvy. Nejtypičtější součástí výstroje příslušníka roty Nazdar byly **červené kalhoty**, jimiž se Cizinecká legie odlišo-vala od ostatních francouzských jednotek.¹⁴

Dobrovolníci čs. brigády ve Francii využívali standardní fran-couzskou výstroj, přesto se lišili nošením francouzského **tmavě modrého baretu** se sdruženým znakem odboje. Zásadní byly také iniciály ČS našité na nára-menících.¹⁵

Nejpoužívanější zbraní čs. legi-onářů bojujících ve Francii byla opakovací puška Lebel Mle 1886 M93 ráže 8 mm se zásobníkem na osm nábojů.¹⁶

¹⁻³ Jiří FILIP, *Rota „Nazdar“: Ve jménu volnosti, rovnosti a bratrství!*, Legionářský směr 3, Praha 2014, s. 14.

⁴ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 132.

⁵ Zdeněk ŠPITÁLNÍK, *Střípky od Arrasu*, Legionářský směr 1, Praha 2015, s. 21.

⁶⁻⁸ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 138.

⁹ Tomáš JAKL, *Československé legie ve Francii 1914–1918 a Československá obec legionářská*, Praha 2013.

¹⁰ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 154.

¹¹ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 160–172.

¹² Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 160.

¹³ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 178.

¹⁴ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 186–187.

¹⁵ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 188–189.

¹⁶ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 187.

Vzpomínka Ladislava Preiningera, vojáka roty Nazdar, na první nasazení na frontě v roce 1915:

Musím se zmínit o smrti mého dobrého kamaráda z Anglie, přítele Frice. Mladý hoch 19letý odešel z domova na zkušenou a uchýlil se do Anglie. Při vypuknutí války se dal angažovat a přijel za námi na frontu. Byl milé povahy a stal se mi brzo, bohužel jen na krátkou dobu, oddaným přítelem. Byli jsme ve stejné escouadě, spali jsme vždy ve stejné díře, jedli jsme spolu, zkrátka byli jsme nerozluční.

Jednoho večera escouada naše dostala za úkol donést ke konstrukci úkrytů potřebný materiál do první linie. Pozoruhodné bylo, že již od časného jitra pozoroval jsem na příteli zvláštní neklid. Práce byla rozdělena na třikrát, ale následkem netečnosti jednoho z nás byli jsme nuceni jít ještě po čtvrté, a právě při této poslední cestě stalo se neštěstí. Za první linií zákopů se nalézala silnice a my jsme si chtěli nadejít a již jsme byli kulkám uvyklí, vylezli jsme vždy ze zákopů a šli jsme po silnici. Silnice ta před skladištěm materiálu probíhala malým lesíkem a Němci tušíce, že se za ním něco skrývá, stále měli na své pušky zamířené. Šli

jsme, bavíce se mezi sebou, já na kraji nejbližší k nepříteli, napravo asi půl kroku přede mnou Fric a vedle něho na druhé straně br. Chrza se Siebertem, oba též dnes mrtvi, ale v jiném kraji, o čemž později. Když jsme byli v nejlepším, zahvízdne kulka těsně okolo mne a zaryje se tak, jakoby pleskla do prkna, do mého souseda. Nebohý zasténal, chytil se za boky a jen tak tak, že jsme měli čas jej zachytit. Odnegli jsme ho co nejrychleji na obvaziště, svlékli a položili na operační stůl. Fric byl však již v agonii. Lékař kázal nám vzdáliti se. Šli jsme, avšak mně a Chrzovi, jeho nejvěrnějším to nedalo, sebrali jsme jeho věci a přes zákaz lékařův jsme se vrátili. Hoch náš po injekcích přišel jakž takž k vědomí, ale všechna pomoc byla marná, neboť kulka projela střevy a rozryla je. Zpočátku mluvil v deliriu a pak rozumně a volal nás jmény. Přiblížili jsme se k němu a utěšovali jej, jak mohli, ač jsme se lítostí sami sotva drželi. Sténal a ujišťoval se, že hned jak přijde do nemocnice, že nezapomene, volal doktora na operaci a matku. Půl hodiny po zranění ale přestával již mluvit a upadal v bezvědomí. Bylo slyšet jen slabé bezmocné sténání, které se ztišilo jakoby v klidný spánek. Byla mu dána ještě jedna nějaká injekce, ulehčení bolesti. Vtom se počal výraz jeho obli-

čeje měnit, raněný otevřel oči, podal nám ruce, plakal a volal nás jmény, prosil nás, abychom ho neopouštěli, že bez nás nemůže být, abychom mu ulehčili. Bolest byla, podle všeho čím dál krutější, neboť ruka jeho svírala moji tak křečovitě, div že jsem nevzkřikl. Lékař dal znamení, že má ještě 5 minut k žití. Oči jeho se počaly obracet v sloup. Ústa se pootevřela, lapal dech a vyraziv ze sebe naše jména, díky, maminko má, odpusť mi, maminko, maminko! A skonal, svíraje stále ještě naše ruce. Ani jsem nezpozoroval, jak lékař nám dává najevo, že naše přítomnost je zbytečná. Vstal jsem, odkryl hlavu a přiznám se, že jsem plakal. Neměl jsem ani té síly, čehož podnes lituji, zatlačit mu oči. Odnegli jsme jeho mrtvolu na vzduch a připravili místo jiným. (U Marquises 15. 3. 1915). Ten den si vyžádal více obětí než jindy. Jen v našem bataillonu bylo 6 zabitých a asi 5 raněných. Druhý den jsme pochovali našeho přítele a pečlivě vyzdobili jeho hrob. Neměl štěstí – pobyl na bojišti asi 30 dní, ale padl hrdinně, tak jak se na Čecha sluší. Slíbil jsem jeho památce, že po válce vyřídím jeho matce poslední vzkaz jejího syna. (V roce 1919 po návratu do osvobozené vlasti bylo mou první starostí slibu tomu dostátí.)¹

¹ Ladislav Preininger: Příběh. Deník legionáře Ladislava Preiningera. Epocha a ČsOL, Praha 2016, s. 86-87.

Vzpomínka Josefa Laciny, vojáka 21. čs. střeleckého pluku na bitvu u Terronu:

Bylo to bolestné pro ně – od včerejšího dne drželi pahorek těžce vydobytý a ještě ani své kamarády nepochovali a již museli před prudkou palbou a masou Bavoráků ustupovat. A drželi se ti vousáči dobře, neradi opouštěli pozice, které jednou dostali do své moci, ale přesila je přesila. Jak se těm zmořeným vojákům zaleskly oči, když v okamžiku, co naši dorazili do jejich řad, rozlehlo se hromové: „Dopředu, kluci! Na ně! Hurá, hurá!“ Vtom se rozřehaly strojní pušky ještě zběsileji, ale nic to Němcům nepomohlo, z pahorků zpět museli ustoupiti.

Městečko Terron měli sice obsazeno Němci, ale naše dělostřelecké bořilo dům za domem. Strojní pušky byly dobře upevněny, ranění naši i němečtí byli odvedeni a odneseni na obvaziště, jen mrtvoly zůstaly na bojišti a jejich pochování se oddálilo na dobu pozdější, až bude trochu klidněji. Němci ze vzteku, že přece museli

opustit těžce dobyté pozice, spustili zase děsnou palbu, jako by chtěli vše, co jest živého na naší straně usmrtiti. A v této děsné palbě jsme ztratili několik našich hochů. I Lojza Němec v noci byl raněn střepinou granátu do hlavy a ještě tu noc odlezl ze zákopu dozadu. Řady naše řídly, terén kolem zákopů se měnil v děsnou poušť a dělostřelecký pozorovatel bez přestání křičel do telefonu, aby v této děsné palbě ještě rychleji pokračovali.

A věru hrozný byl pohled kolem, neb den pochované mrtvoly byly hroznými výbuchy granátů vyhazovány do povětří a již černající těla jejich byla roztrhána a rozmetána kolem místa, kde byla pochována.

V Terronu se však Němci dlouho neudrželi. Po děsné dělostřelecké palbě vtrhli naši společně s Francouzi do hořícího a pobořeného města a houževnatě se bránící Němce vyhnali. Leč nesmířili se jen tak Němci s touto porážkou a podnikali nové zoufalé útoky, aby Terron opět dostali zpět do své moci. Tu však hoši bojovali

s takovým zápalem, že každý německý nápor odrazili a nevydali ani metr dobytého území zpět. Celý kraj kolem Terronu byl zahalen kouřem, který se podobal černému závoji, a zdálo se, jak by celý kraj se oděl do smutku. Druhý den nás potkalo velké neštěstí, padl nám náš rotný Martínek. Byl zabit střepinou granátu v noci a my jsme se tuto smutnou zprávu dověděli až ráno. „Zabili nám velitele,“ neslo se zákopem od jednoho k druhému. Každý jak zvěděl tuto zprávu, utichl, jen děla hřmí, jako by chtěla říci: ještě není válka skončena, ještě bude takovýchto obětí více.

Náš rotný bojoval jako dobrovelec již v srbské armádě u Dobrudže a Soluně, pro svoji smrt přišel si sem do francouzské Champagně. A snad on to i cítil, že se odtud nevrátí, byl poslední čas jakýsi nesvůj, neklidný a téměř nervózní. Pochovali ho hoši jako jiného, děla mu hřměla pohřební píseň. Pochovávali jej na malém svahu nad vesničkou Vrizy. Náramek, na kterém bylo jeho jméno, mu sundali a položili na hrob, přikryli helmou, kterou nosíval.¹

¹ Josef LACINA, *V kole vojny. Vzpomínky legionáře Josefa Laciny*, Epoque a ČsOL, Praha 2017, s. 331-333.

Skupina pařížských členů tělocvičné jednoty Sokol.

Skupina českých dobrovolníků 23. srpna 1914 po odvodu
do Cizinecké legie v Palais Royal před odchodem na nádraží

Přísaha roty Nazdar v Bayonne 12. října 1914. Praporec na snímku byl ztracen během krvavých bojů u Arrasu počátkem května 1915.

Příslušníci roty Nazdar v zákopech. Druhý zleva sedí Ladislav Preininger, po válce důstojník čs. armády, popravený nacisty v roce 1941 za odbojovou činnost.

Poručík Václav Dostal, velitel kulometné čety praporu D, který padl 9. května 1915 u Arrasu

Příslušníci roty Nazdar
v zákopech u Arrasu

Pohled z Ouvrages blancs přes
arraskou státní silnici ke kótě 140

Čestná stráž praporu 2. pochodového pluku 1. pluku Cizinecké legie
s praporečником Aloisem Brzickým

Čs. dobrovolníci 1. pochodového pluku Cizinecké legie
při stavbě protipěchotních překážek před bitvou na Sommě

Čeští dobrovolníci pochodového pluku Cizinecké legie v zákopech na frontě v roce 1916.
V popředí puška Lebel vzor 1886/93 s nasazeným puškovým granátometem.

Čs. dobrovolníci v Alžíru, jako tlumočníci
u evakuovaných vojáků srbské armády

Slovanští dobrovolníci 2. pluku
Cizinecké legie v Africe

V únoru 1918 dorazili do Cognacu první dobrovolníci z francouzských továren, bývalí zajatci ze Srbska, kteří většinou prodělali tzv. Srbskou Golgotu a internaci na italském ostrově Asinara

Skupina důstojníků 22. čs. střeleckého pluku
v Jarnacu s velitelem pplk. Gardanem

Výcvik v šermu bodákem

President Poincaré dekoruje 14. července 1918 dohodové důstojníky řádem Čestné legie. V baretech kap. Husák a por. Voců.

Defilé 22. čs. střeleckého pluku v den
fr. národního svátku 14. července 1918 v Paříži

Zákopy 21. čs. stř. pluku
v Kreuzwaldu

Velitelství praporu 21. čs. střeleckého pluku v Michelbachu

V zákopech u Aspach-le-Haut

Pohotovost 1. kulometné roty 21. čs. střeleckého pluku při přesunu do Champagne

Důstojníci 21. čs. střeleckého pluku v zákopech v Champagni

Odjezd čs. legionářů ze Champagne v září 1918

Pochod vesnicí Semide

Pochod 21. a 22. čs. stř. pluku k Terronu a Vouziers

Telefonisté 21. čs. stř. pluku u Terronu

Dům, ve kterém měl v Terronu sídlo velitel I. praporu
21. čs. střeleckého pluku kapitán Otakar Husák

Čs. legionáři vedou zajaté Němce z bojiště u Terronu

Velitelství III. praporu
21. čs. střeleckého pluku u Vandy

Generál Gouraud a Edvard Beneš vyznamenávají 8. listopadu 1918
čs. dobrovolníky po bojích u Terronu a Vouziers

Prezident T. G. Masaryk na návštěvě u vojska v Darney

Major Václav Šidlík hlásí svůj příjezd s transportem prvních čs. vojáků z Francie veliteli V. čs. střelecké divize, plukovníkovi Phillippovi, na Wilsonově nádraží v Praze 3. ledna 1919

Pochod I. praporu 21. stř. pluku 3. ledna 1919 po Václavském náměstí. V přední řadě uprostřed polní podmaršálek Diviš, v druhé řadě major Šidlík, podplukovník Husák, poručík Král.

Uvítání francouzských legionářů ve vlasti. Uprostřed zleva velitel 21. čs. stř. pluku podplukovník Husák, ministr národní obrany Klofáč, starosta Sokola a první velitel čs. armády Dr. Scheiner, velitel I/21 praporu major Šidlík.

Vstup Itálie do války

V době před vypuknutím světové války stála Itálie na straně Německa a Rakouska-Uherska (byla součástí tzv. **Trojspolku**). Toto spojení ale bylo výhodné především pro Rakousko-Uhersko, které se již nemuselo obávat o bezpečnost své jižní hranice. Nálady a názory italské společnosti se ale velmi různily, a proto i spojení s rakouským sousedem bylo neustále probíranou otázkou.¹

Po vypuknutí války mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem bylo po Itálii požadováno, aby splnila své závazky a zapojila se do bojů na straně svých spojenců. Trojspolková smlouva však měla **charakter obranný** (nikoliv útočný) a od Itálie tedy nemohla být požadována podpora útočných akcí proti balkánským státům. Itálie chtěla zůstat mimo válečný konflikt, a proto již na začátku války vyhlásila **neutralitu**.²

Od vyhlášení neutrality byla italská diplomacie pod neustálým tlakem obou válčících stran, které jí nabízely nejrůznější **územní zisky**, pokud se ve válce přidá na jejich stranu. Křehkou italskou neutralitu nakonec zničil vstup Turecka do války. **Turecko** bojovalo na straně Německa a Rakousko-Uherska a toužilo po obsazení Albánie, což bylo zcela v rozporu se zájmy Itálie. Ta proto **v květnu 1915** vstoupila do války na straně **Dohody**.³

Počátky zahraničního odboje v Itálii

Vznik československého odboje v Itálii je obvykle vnímán jako nejsložitější. Na italském území žilo velmi málo Čechů a Slováků, které nespojovala **žádná spolková činnost**. Situaci zhoršo-

val také fakt, že si italská vláda nepřála rozpad Rakouska-Uherska, protože se **obávala vlivu panslavismu** na jihoslovanské národy. Již po vstupu do války nechala italská vláda internovat rakousko-uherské občany.⁴

Na národní cíle Čechoslováků v Itálii poprvé upozornil **Milan Rastislav Štefánik**, který se určitou dobu léčil v Římě. Ve stejné době již po celé Itálii vznikaly zajatecké tábory plné rakousko-uherských vojáků. Zajatí Češi a Slováci se ale dlouho nemohli hlásit do dohodových armád, protože vedení táborů bylo svěřeno nejvyšším císařským důstojníkům se zcela opačným smýšlením.⁵

Československý dobrovolnický sbor

Snažení **Milana Rastislava Štefánika** bylo nakonec korunováno úspěchem, neboť italská vláda koncem roku 1916 odsouhlasila **vznik samostatných českých zajateckých táborů** – první krok ke vzniku legií. Již **v lednu 1917** vznikl **Český dobrovolnický sbor**, do jehož čela byl zvolen **Jan Čapek**. Činnost sboru byla zpočátku především propagační, protože členové předváděli sokolská cvičení, divadlo, pořádali výstavy obrazů a tiskli i vlastní **časopis „V Boji“**.⁶

První jednotky sestavené z československých dobrovolníků byly oddíly **rozvědčíků**, které vznikly při štábech některých armád. Od března 1918 probíhal masový nábor. Vlivem činnosti dobrovolníků významně vzrostl počet dezertérů, díky kterým italská armáda získávala řadu hodnotných informací o postupu a množství nepřátel.⁷ Českoslovenští dobrovolníci byli nasazeni i při vytváření **pracovních oddílů**

pomáhajících s budováním italské obrany.⁸

Československé vojsko v Itálii

Československé snažení vyvrcholilo **21. dubna 1918**, kdy italská vláda podepsala **Smlouvu o zřízení samostatné československé armády v Itálii** a jako první také uznala Československou národní radu v Paříži jako vládu budoucího československého státu.⁹

Po vzniku italských legií následovalo přeškolení československých dobrovolníků na italské zbraně. Ještě před dokončením zmiňovaného výcviku byli legionáři odesláni bránit italské pozice **na řece Piavě**. V průběhu uvedených bojů došlo k zajetí několika legionářů, kteří byli posléze rakousko-uherskou armádou **popraveni** jako vlastizrádci. Navzdory těžkým ztrátám byli českoslovenští legionáři vysoce oceňováni italským tiskem a obdrželi řadu vyznamenání.¹⁰

Dalším významným úkolem našich legií byla obrana výběžku **Doss Alto**, strategického bodu uprostřed frontové linie, **dne 21. září 1918**. Navzdory snahám rakousko-uherské armády Čechoslováci za cenu 7 padlých, 31 raněných a 4 zajatých a později popravených pozici udrželi, čímž si opět získali uznání italské vlády i široké veřejnosti.¹¹

V říjnu 1918 byly československé jednotky postupně stahovány z fronty a připravovány na plánovanou ofenzívu. **4. listopadu v Itálii skončila válka**, a proto byly československé dobrovolnické jednotky transformovány na **Československý armádní sbor**. Od poloviny prosince probíhal postupný přesun jednotek do vlasti, kde se italští legionáři

zapojili do bojů o **Těšínsko**
a **Slovensko**.¹²

V čs. legiích v Itálii sloužilo
20 000 mužů, z nichž 523 padlo
nebo zemřelo, 47 bylo popraveno
a 55 zůstalo nezvěstných. Vět-
šina z nich byla pravděpodobně
popravena.

Výstroj čs. legionářů v Itálii

Čs. legionáři bojující v Itálii se
z hlediska výstroje neodlišovali
od italských vojáků. Stejně jako
Italové, tak i čs. legionáři nosili
stejnokroje šedozelené barvy,

které, v případě legionářů, zdobily
bílo-červené výložky a iniciály ČS.¹³

Jako pokrývka hlavy sloužil
**klobouk elitních italských
horských jednotek „Alpini“**,
který čs. legionáři zdobili orlím
či sokolím perem. Praktickým
doplňkem byla **italská pelerína**
(kabátek), která legionáře chránila
před nepříznivým počasím.¹⁴

Hojně užívanou zbraní italských
legionářů byla standardní opako-
vací puška Mannlicher-Carcano
M1891 ráže 6,5 mm se zásobní-
kem na šest nábojů.¹⁵

¹⁻³ Jiří FILIP, *Vstup Itálie do první světové války*, Legionářský směr 1, Praha 2015, s. 22.

^{4, 5} Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 236.

⁶ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 242.

⁷ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 252.

⁸ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 258.

⁹ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 262.

¹⁰ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 268.

¹¹ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 272.

¹² Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 278.

¹³⁻¹⁵ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 288–289.

Vzpomínka Josefa Dudka, vojáka 34. střeleckého pluku, na období po bitvě o Doss Alto:

26. září. Na louce u Rivy se ráno objevila bílá šibenice. Něco se tam děje. Dalekohledem lze rozeznat, že tam někoho popravují. To jistě Rakousko v posledním záchvěvu své zuřivosti se mstí, a snad na některém z našich bratrů z Doss Alta! Kéž bychom se mohli vrhnout na ty nestvůry! Což se nedá nic dělat?! Davy lidu přihlížejí exekuci. I dámy s červenými slunečníky jsou mezi zvědavci. Odpověď se dostavila: Všechny baterie našeho úseku se probudily, z Rivy se zvedají sloupy prachu a dýmu, k nebi šlehají plameny a směrem k Arcu prchají zástupy lidu. To „táta“ Graziani promluvil, neohlížeje se na to, že Riva je město italské, jež až dosud bylo šetřeno. Teď tam trpí s vinnými i nevinnými. Popravený však se na šibenici kymácí dál.

28. září. Od útoku na Doss Alto panuje v zákopech jakási nervozita. Dělostřelba je živější, a zvláště plynové granáty jsou časté, takže masky téměř neodkládáme. A přece mě zastihl yperitový granát v bezprostřední

blízkosti. Masku mám, ale hledím se dostat z dosahu. Doufám, že nejsem zasažen. To bych nerad. Služba u kulometů je úzkostlivě svědomitá. A přece jsme byli večer překvapeni. K 11. hodině se najednou nad kavernou br. por. Rameše, takto velmi nervózního vojáka, objevila raketa, signál pro uzavírající palbu dělostřeleckou. Vzápětí sneslo se pravé hromobití před naše dráty, naši chlapci také spustili pekelnou palbu a br. por. Bakule tam posílal své „stokes“, t.j. miny. Dalo to hezkou práci, než jsme zjistili, že nejsme napadeni, a než jsme frontu uklidnili. Poplach se objevil jako lichý. Přední hlídka totiž zpozorovala několik plíživých se rakouských vojáků směrem k našim překážkám. Útočného úmyslu však sotva měli.

Teprve následujícího dne se věc vysvětlila. Před našimi dráty se objevil nepřátelský voják a polsky prosil o vpuštění. Včera zpozorovaná hlídka byli uprchlíci z rakouské armády. Byli však v divoké přestřelce pobiti, jen tento vyděšený mladík zůstal a přihlásil se, neboť zpět již nemohl. Jak byl vyhladovělý!

Již 3 dni bloudili ti nešťastníci před našimi dráty. Zachráněný vypravuje o velké nespokojenosti rakouských vojáků. Když už i polští vojáci utíkají, musí to být pravda.

30. září. Připravujeme se na výměnu. Celá ta doba našeho pobytu zde minula celkem klidně. Rota je slabší o 3 muže: br. Merinský padl a 2 bratři byli zraněni. Br. Krejčí se vrátil z Říma a vypravuje, co viděl a zažil. Vypráví např., že anglický důstojník potkal našeho bratra rekonvalescenta, který jej zdravil. Angličan však jej zastavuje, sám se vrací asi 3 kroky zpět a sám jej zdraví „vpravo hled!“ Takovou poctu prý si zaslouží každý československý voják, praví. Hoši jsou právem hrdi na dobré jméno Čechoslováků a slibují, že toho zůstanou hodni. Po celou dobu v zákopech konali službu svědomitě, s nadšením, bez bázně, třebaš dole pod námi u Rivy stojí bílá šibenice, která nejen že neodstrašuje, ale ještě utvrzuje ve vytrvalosti a odhodlanosti k boji až do úplného vítězství.

Pohled na Řím. V celé Itálii žilo před válkou asi jen tři sta krajanů, kteří mezi sebou neudržovali pravidelné styky.

Poprvé upozornil na cíle Čechoslováků podporučík francouzského letectva Milan Rastislav Štefánik koncem roku 1915, když se po těžké havárii na srbské frontě léčil v Římě

Skupina českých zajatců v italském zajateckém táboře

Tábor „Campe Perdu“ na ostrově Asinara, určený pro rakousko-uherské zajatce evakuované ze Srbska

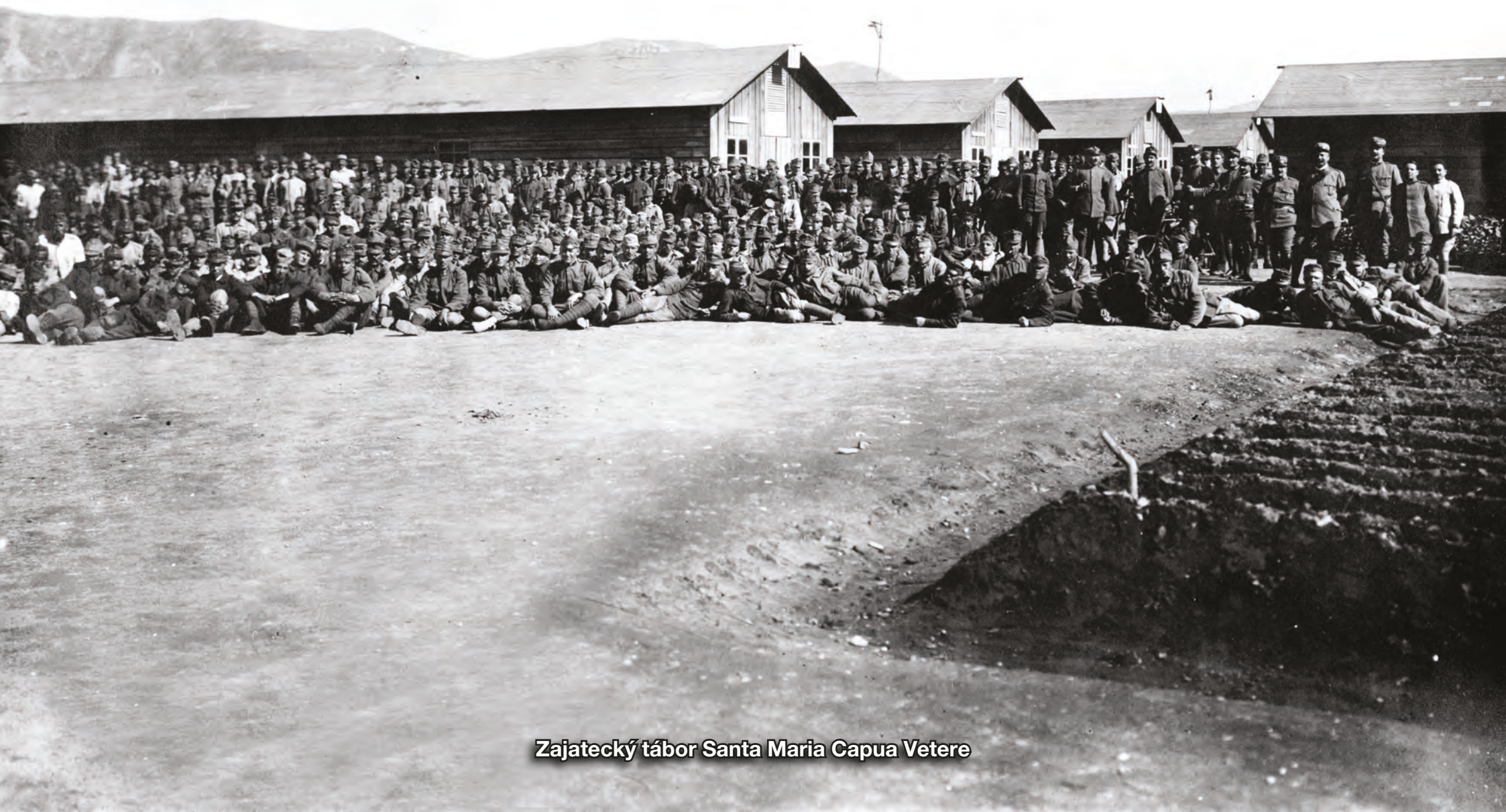
Zajatecký tábor v Padule

Hotel v Nocera Umbra poblíž Perugia, kde byli v letech 1916 až 1917 ubytováni zajatí čeští a slovenští důstojníci rakousko-uherské armády

Zajatecký tábor Santa Maria Capua Vetere

Zajatci z tábora Santa Maria Capua Vetere

Pohled na klášter v Padule, ve kterém byl umístěn zajatecký tábor

František Hlaváček, již jako ředitel kanceláře Československé národní rady v Římě, řeční k československým dobrovolníkům v zajateckém táboře

Plukovník Vigavaro přehlíží čs. výzvědné oddíly u IV. Italské armády

Příslušníci 10. a 11. výzvědné roty v původním slavnostním stejnokroji s předsedou Odbočky ČsNR v Římě F. Hlaváčkem

Čs. průzkumníci na frontě při přesunu

Legionáři Alois Herzig a František Turpiš byli 19. června 1918 oběšeni
v San Stinu poblíž Davanza

Prísaha I. čs. pracovního praporu v Padule před odchodem na frontu v březnu 1918

Tisícovka československých dobrovolníků skládá slib v zajateckém táboře Fonte di Amore

Odchod osmi pracovních rot
do válečného pásma ze zajateckého tábora Fonte di Amore

Skupina československých dobrovolníků z pracovních oddílů

Slavnostní předčítání smlouvy o povolení čs. vojska v Itálii v zajateckém táboře Padula

Mobilizace Čechů a Slováků do vznikajícího čs. vojska

Cvičení 8. kulometné roty
34. čs. střeleckého pluku u Ferrary

Minomety 33. čs. střeleckého pluku

M. R. Štefánik, předseda italské vlády Orlando, praporeční Dušek
a gen. Graziani na schodech pomníku Viktora Emanuela II.

Českoslovenští dobrovolníci v zákopech na Piavě

Legionáři I. praporu 33. čs. střeleckého pluku v zákopech na břehu řeky Píavy

Jan Čapek, padlý v boji u Fossalty na Piavě dne 17. června 1918

Legionáři Vincenc Hytl, Václav Řípa a František Tomaides z 1. roty 33. čs. střeleckého pluku byli 18. června 1918 oběšeni na šibenici přímo v městečku Oderzo

V Coneglianu bylo 16. června 1918 zastřeleno 15 československých výzvědků.
Těla čtyř z nich byla potom pro výstrahu pověšena na platany v obci.

Vstup do kaverny pod kótou Doss Alto

Generál Graziani a generál Badoglio při inspekci na Doss Alto u 3. roty 33. čs. střeleckého pluku

Zákopy a místo stráže a pozorovatele na italské Roncole pod kótou 703

Padlý československý legionář po útoku rakouského vojska dne 21. 9. 1918 na Doss Remit

„Zákop smrti“ na Doss Alto. Pozice na kótě 706,
hájené kulometnou rotou 33. čs. střeleckého pluku.

Přísaha příslušníků 1. roty 39. čs. pluku „Výzvědného“ na frontě u švýcarské hranice ve výši 2 800 m. n. m..
Delegát Čs. národní rady kapitán Šeba předřikává formuli přísahy čs. legionáře.

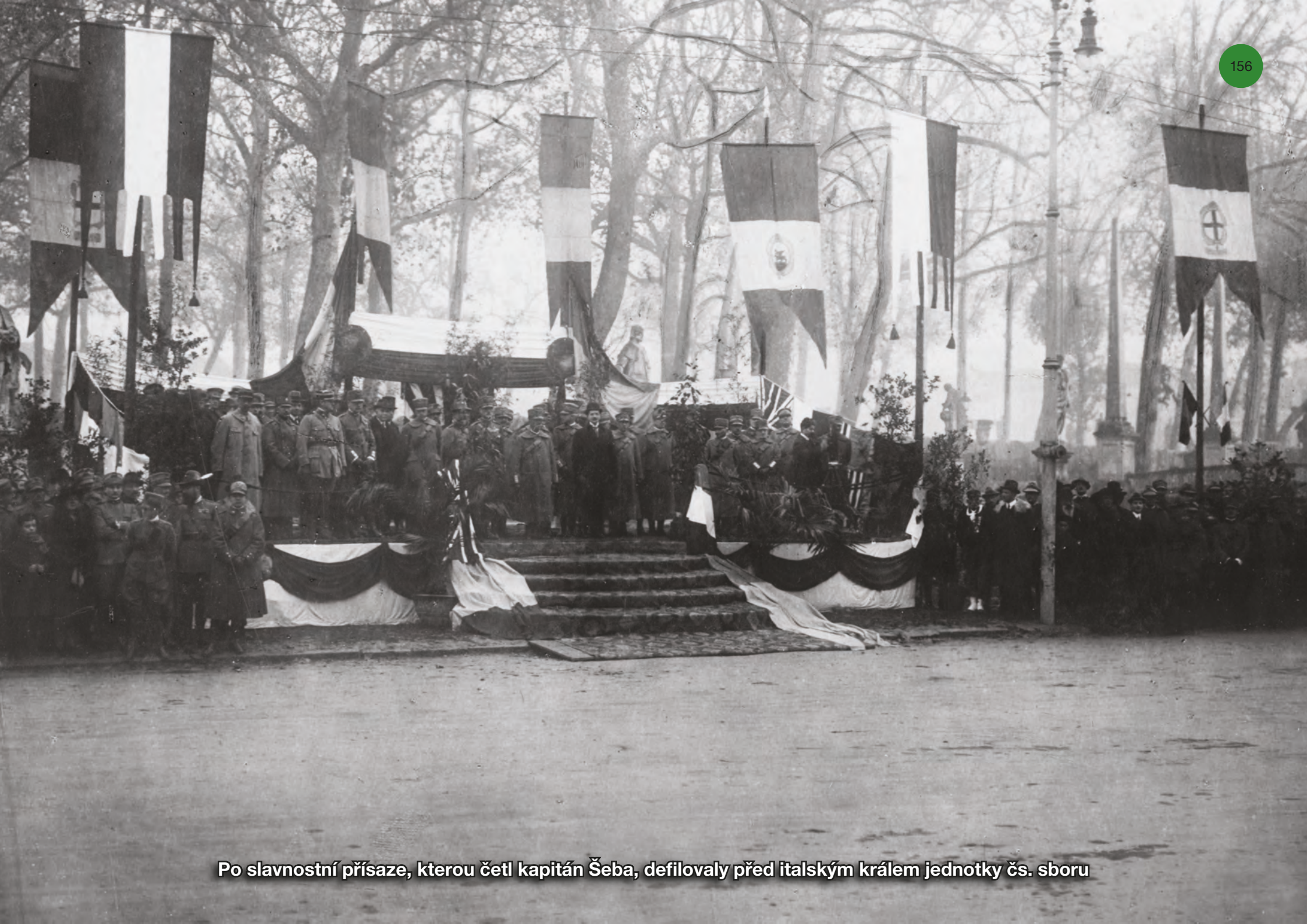
Požár rakouského hangáru v Cire u Tridentu, založený desátníkem Vopálenským
a střelcem Petrem z 39. čs. střeleckého pluku v září 1918

Přehlídka čs. sboru v Itálii králem Viktorem Emanuelem III.
v Padově 8. prosince 1918

Po slavnostní přísaze, kterou četl kapitán Šeba, defilovaly před italským králem jednotky čs. sboru

Čs. legionáři z Itálie na Těšínsku

Obrněný automobil Lancia čs. legií z Itálie v Komárně

Před válkou žilo na území Srbska kromě jiných národností také množství Čechů. Někteří z těchto krajanů po vypuknutí války vstoupili do srbské armády a dobrovolných oddílů a zúčastnili se bojů s postupující rakousko-uherskou armádou. V létě 1915 vstoupily desítky čs. zajatců do srbského 1. dobrovolnického pluku, ale další pokusy o vytvoření samostatných jednotek zmařila velká nepřátelská ofenzíva ze začátku října 1915, po které následoval ústup celé srbské armády přes albánské hory k Jaderskému moři. Během této Srbské Golgoty zahynulo přes 250 tisíc lidí, mezi nimi asi 20 tisíc zajatců z českých zemí. Přeživší byli odvezeni na italský ostrov Asinara, kde panovaly kruté podmínky a tisíce z nich zde přišlo před přesunem do Francie v létě 1916 o život. Čs. zajatci se následně stali základem čs. legií ve Francii a Itálii.

Zatímco se zbytky srbské armády stažené po ústupu přes Albánii reorganizovaly na ostrově Korfu a v Tunisku, rodilo se nové srbské vojsko na území Ruska. Od jara 1915 se v Oděse z rakousko-uherských zajatců jihoslovan-ského původu formoval Srbský dobrovolnický sbor v Rusku. Od počátku roku 1916 zde postupně vznikaly tři pěší pluky, sloučené

do 1. srbské dobrovolnické divize. Vzhledem k tomu, že přijetí do tohoto sboru nebylo spojeno s tolika obtížemi jako v případě České družiny a důstojníci byli přijímáni v původních rakousko-uherských hodnostech, přihlásilo se do něj na 1 000 Čechů a Slováků, především důstojníků. Divize se v září a říjnu 1916 podílela na bojích s Bulhary a Němci v rumunské Dobrudži. Pod jejich nápoem se ale nakonec musela evakuovat. V těchto bojích padlo asi 60 Čechoslováků.

V té době se začala v Oděse organizovat 2. srbská dobrovolnická divize, u které bylo i mnoho Čechů. Mužstvo bylo ale násilně verbováno v zajateckých tábo-rech, a proto mnoho Čechů divizi opustilo a přešlo k čs. vojsku v ruské armádě. Zbylí byli přesunuti na tzv. Soluňskou frontu v Řecku, kde reformovaná srbská armáda bojovala od září 1916. Na přelomu let 1917 a 1918 projevila většina čs. dobrovolníků přání k odjezdu k čs. jednotkám ve Francii, čemuž bylo vyhověno. Na konečném osvobození Srbska v listopadu 1918 se tak z původních asi 1 400 dobrovolníků podíleli jen zbylí jednotlivci.¹

Čechoslováci v průběhu 1. světové války vstupovali také do jednotek Britského impéria.

Již v srpnu 1914 v rámci krajan-ských spolků vytvořili Českou legii pro službu v Britské armádě. Britové čs. dobrovolníky zprvu odmítli, část z nich proto vstoupila do francouzské Cizinecké legie. Nábor byl umožněn až v roce 1916 a do konce války do Britské armády vstoupilo 308 mužů, 15 z nich padlo. Řada Čechů a Slováků žijících v té době v neutrálních Spojených státech amerických vstoupila do Kanadské armády, kde byli soustředěni v 223. kanadském zámořském praporu. Rozptýleno do nejrůznějších pluků Britské a Kanadské armády sloužilo 816 krajanů. Jednotlivci sloužili též v Australské a Jihoafrické armádě.²

Po vstupu USA do války byl povolen nábor dobrovolníků do čs. legií ve Francii, ale jen mezi usedlíky, kteří nepodléhali americké branné povinnosti. Celkem se ve 22 výpravách přepravilo z USA do Francie přes 2 500 dobrovolníků, z toho 1 065 Slováků. Dalších 30 218 Čechů a 12 186 Slováků s americkým občanstvím vstoupilo do americké armády. Přes 30 000 z nich bylo od října 1917 spolu s Americkým expedičním sborem převezeno do Francie, kde se v letech 1917 a 1918 aktivně účastnili těžkých bojů.³

¹ MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 194–226.

² MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 296–306.

³ MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 334–342.

Vzpomínka Josefa Laciny, zajatce srbské armády, na Srbskou Golgotu:

Osel upadl. Zarostlý Srb dříve bezstarostně kráčejíci před ním a kouřící z primitivní lulky se zastavil a počal zvíře pobízeti, by vstalo a šlo dále. Hlouček lidí kolem osla se shlukl a jen a jen se na něj vrhnout a rváti z něho drobek masa, které na něm ještě bylo. Zvíře obracelo prosebně oči z jednoho na druhého o smilování a snad prosilo o trochu oddechu. Srb chvilku postál a potom ho prutem pobízel, aby vstal.

Několik se nás našlo, že jsme zvířeti nadlehčili těžká zavazadla, oslík se postavil na nohy a karavana se hnula zase pomalu kupředu. Kolem zvířete jak vrány se kupili hladovci nedočkavě čekající, až zvíře opět klesne a pojde.

Oslík těžce oddechoval, zůstával stát, velkou svoji hlavu skláněl k zemi a lízal sníh. Mnohý si našel již místo na zvířeti, kde bude řezat maso, až bude oslík dodělávat. A ten, jako by to tušil, že nastává jeho zánik, otáčel bázlivě své oči na kolem stojící. „No, jak on už dlouho nebude šmaděrovat,“ těšili se mezi sebou kolem se tlačící vychrtlí hladoví lidé s noži připravenými a pozorovali každý jeho krok. Srb také již tušil, že

zvíře dlouho nesnese namáhavou cestu, a proto odvázal ze zvířete jeden velký ranec a nesl ho sám.

Vítr ječel stále svoji baladu této prokleté země a smýkal se shrbenými postavami nemocných sotva se plížících.

Osel znovu klesl a tím také nastal konec jeho života. Srb k němu rychle skočil, odvázal z něho velké rance a nyní nastal boj na život a smrt. Zvíře mlátilo kolem sebe nohama a my jsme z něho, ještě dodělávajícího, rvali kusy masa. Jaké to bylo divadlo. Jak tak může nejdokonalejší tvor na světě – člověk – tak zpustnouti. Zvíře sebou mlátilo na zemi a hladový lid jak hyeny rval se, mlátil a mezi sebou se bodal noži. Místo, kde oslík klesl, naskytlo hrozný obraz. Kosti rozmetané kolem do kola. Kolem nich se mlátili rozzuřené lidské šelmy pahýly zkrvavenými přes hlavu, jen aby uchránili kus toho žvance. Sníh kolem do kola byl potřísněn krví a válely se zde orvané kosti.

My jsme v té rvačce také urvali kus masa, ale Halík měl největší. Co to však bylo platné, že máme maso, když nebylo ohně, kde bychom si ho uvařili. Maso, jež mělo spíše vzhled nějaké špinavé zkrvavené hmoty, jsme schovali do rance s domněnkou, že se najde příhodná chvílka, kdy si ho uvaříme.

Našli se lidé tak hladoví, že rvali syrové maso jak chléb a vskutku jak dravé šelmy pochutnávali si na teplém ještě mase, z kterého ještě kapala krev.

Hrůza! Hrůza se podívatí kolem, jaké příšerné věci se zde, v této bílé poušti odehrávaly. A kdy bude našim útrapám konec, nikdo nevěděl. A za jak dlouho se toužebně očekávané moře objeví, také žádný neznal. Jeden druhého těšil, zítra tam dojdeme, zítra budeme již státi na břehu. Ale těch dnů uteklo mnoho a my plahočíme se dále a stále bez cíle, vysílení a hladoví. Ohromné rokle se střídaly s ohromnými ledovými hradly a nekonečnými zasněženými pláněmi.

Nespali jsme již několik dní z obavy, abychom někde nezmrzli, a ani trochu delší odpočinek jsme si nedopřáli. Tělo znavené a hladové se tráslo slabostí a v duši se odehrávalo tolik bolu. A věru jest člověk pevnější než dobytče a jeho tělo vydrží více útrap než zvíře.

Sypký sníh hnán prudkým větrem šlehal stále stejným nelítostným chladem a odvál z našich duší všechnu cit, co v nás ještě zbyl. Byla z nás zvěř...¹

¹ Josef LACINA, *V kole vojny. Vzpomínky legionáře Josefa Laciny*, Epoque a ČsOL, Praha 2017, s. 171-172.

Vzpomínky Jiřího Čermáka, důstojníka 1. srbské dobrovolnické divize, na boje v Dobrudži:

Vesnice Kuru-nasredin leží v hlubokém úvalu a vybíhá svými domky až vysoko do strmých úbočí, jimiž široká pláň spadá do úvalu. Nad vsí, při kraji úvalu prostírá se nevelký lesík; boj rozehrává se na východním okraji vesnice a naše části zuřivým útokem k jihu přecházejí zvolna přes úval na protější jeho břeh. Za lesíkem stojí ještě část povozek, které se nedostaly pod nepřátelský obstřel. Své dvě povozky s rezervními kulomety objevil jsem v polích dále na sever. Poněvadž ostatní trén ujel ještě dále a zatím v boji nám ho

právě není třeba, spokojil jsem se s těmito dvěma, obrátil je k jihu a vedl zase – ovšem opatrně mezi kukuřičnými poli – ke vsi Kuru-nasredinu. Za lesem u vsi zřízeno již obvaziště.

Raněných je mnoho; raněn mezi prvními brigádýr-plukovník Stan-kovič, raněn velitel našeho kulometného oddělení, kapitán Jankovič (dvěma ranami do prsou; prý byl již za balkánské a světové války raněn as devětkrát!). Na obvazišti potkávám svého Kneževice; jako střelmistr 5. čety raněn do tváře a do prsou; přes to je docela veselé nálady a tvrdí, že útok jde nádherně a Bulhaři ustupují.¹

Zvěděl náhodou, že došel balík polní pošty za námi, vydal jsem

se na výzvědy k různým štábům a také jsem šťastně kupu nově došlých dopisů a lístků zastihl u štábu druhé brigády. Hledal jsem své dopisy, ale jako z učarování stále se mi pletly pod ruku lístky z domova, poslané do ruského zajateckého tábora a odtud do pole za srbskou divisi, adresované Ždimerovi, kterému jsem byl včera na pohřbu. A doma ani netuší – a kdy zvědí? Což možno poslati domů, do Čech, Rakouskem zotročených, zprávu, že jejich drahý padl jako hrdina v svátém boji za svobodu utlačených národů, za lepší budoucnost naší vlasti? Že je z těch, kdo krví zpečetili ideu slovanské vzájemnosti?²

¹ Jiří ČERMÁK: *Věrnost za věrnost*, Praha 1921. s. 18.

² Jiří ČERMÁK: *Věrnost za věrnost*, Praha 1921. s. 32.

Srbští sokolové v průvodu na sokolském sletu v roce 1913

Komité z oddílu vojvody „Vuka“ Popoviće, který je uprostřed označen křížkem.
V Popovićově oddílu sloužilo kolem osmnácti Čechů.

Baterie srbského dělostřelectva pod velením kapitána Dragoslava Miloslaviće při ostřelování nepřátelské kolony

Ústup Srbských dělostřelců z fronty. Po bulharském vpádu následoval dlouhý ústup do Albánie.

Le Petit Journal

ADMINISTRATION
61, RUE LAFAYETTE, 61

5 CENT.

SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ

5 CENT.

ABONNEMENTS

Les manuscrits ne sont pas rendus

26me Année

Numéro 1.394

On s'abonne sans frais
dans tous les bureaux de poste

DIMANCHE 10 OCTOBRE 1915

112, 1025 120, 4, 50
SEINE ET SEINE-ET-OISE... 2 fr. 3 fr. 50
DÉPARTEMENTS... 2 fr. 4 fr. 50
ÉTRANGER... 2 fr. 50 5 fr. 50

Zákeřný vpád bulharské armády do zad bojující srbské armády podle zobrazení ve francouzském časopise Le Petit Journal

Pendant que son frère Serbe lutte héroïquement contre de puissants ennemis,
le Bulgare s'apprête à le poignarder dans le dos

Na srbském i černohorském území, které rakousko-uherská armáda dobyla, vykonávali její vojáci, a to především z maďarských pluků, kruté represálie vůči civilnímu obyvatelstvu, ženy nevyjímaje

Symbolem srbské Golgoty se stal především mráz. Vozy trénu srbského vojska míří do albánských hor u Ljum-Kuly. Tam, kde již horské cesty neumožňovaly další jízdu, byly vozy odstaveny a zapáleny.

A black and white photograph showing a group of soldiers in silhouette, marching up a steep, snow-covered mountain slope. The soldiers are carrying gear and some are using poles for support. The landscape is rugged with patches of snow and dark, coniferous trees scattered across the hillsides. The perspective is from a high vantage point, looking down at the column of soldiers as they ascend.

Srbští vojáci procházejí po kolena sněhem přes albánské hory směrem na jih

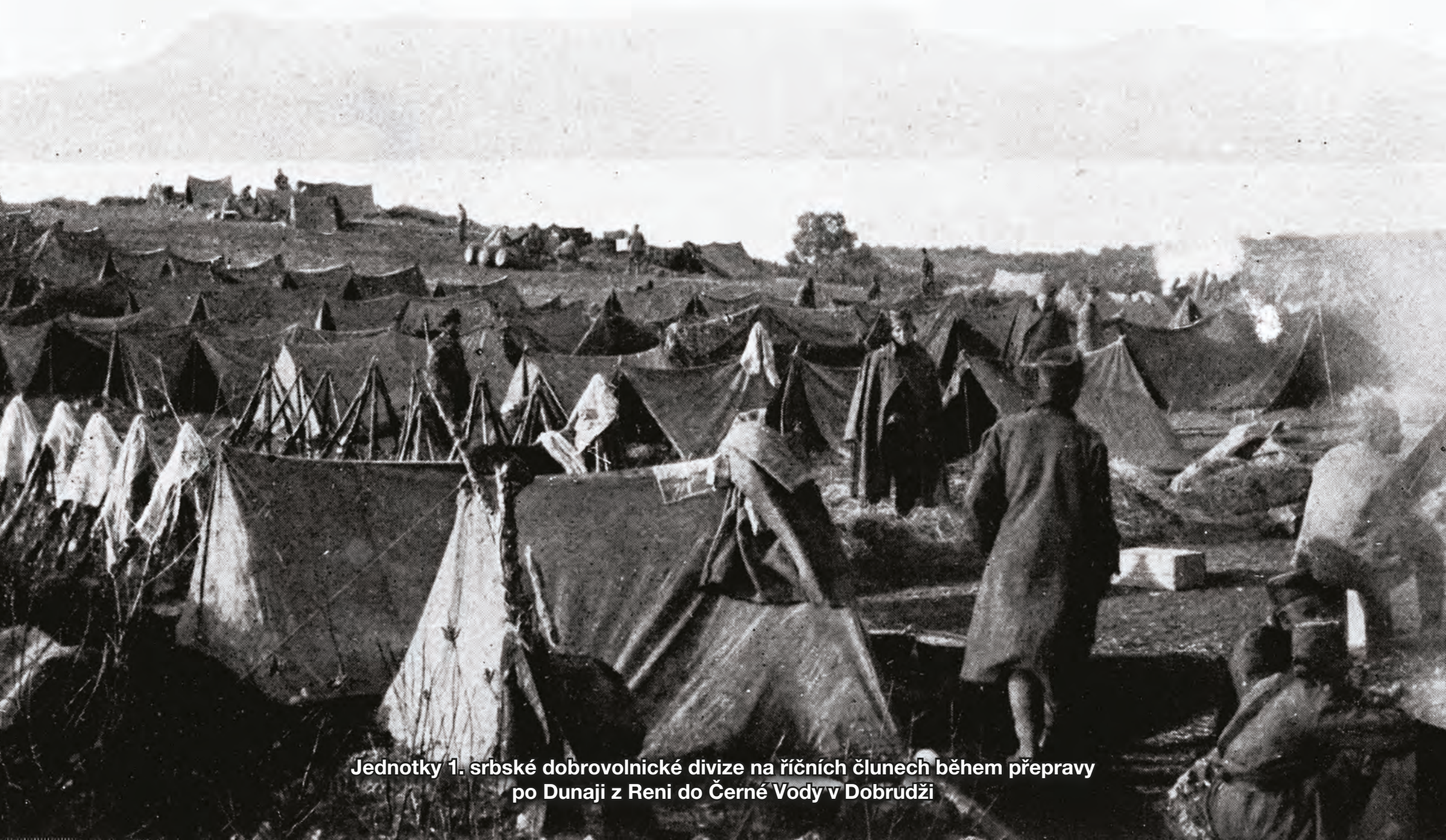

Ur group

V albánských horách byly odloučené skupiny ustupujících vojáků
ze zálohy napadány místními bojovníky – Arnauty

Region environnant Scutari d'Albanie

Jednotky 1. srbské dobrovolnické divize na říčních člunech během přepravy po Dunaji z Reni do Černé Vody v Dobrudži

Rumunští vojáci v zákopech na bojišti v Dobrudži. V bojích se projevila nepřipravenost Rumunska na válku a bojová neefektivita a nespolehlivost rumunských vojáků.

Pozorování nepřátelských pozic velitelem III. praporu 4. pluku 1. srbské dobrovolnické divize majorem Svetozarem Hadžičem v zákopech před Amzačí v Dobrudži. U kulometu stojí velitel kulometného oddílu podporučík Jiří Čermák.

Pohřeb podporučíka Václava Ždimery, který padl během boje v Dobrudži. Nad jeho hlavou stojí kapitán Radola Gajda.

Velitel srbského tábora v Mikře u Soluně se v březnu 1918 loučí
s českými dobrovolníky odcházejícími k legiím do Francie

S českými důstojníky odjíždějícími do Francie se přišel rozloučit také srbský následník trůnu princ Alexandr

Výcvik baterie Královského dělostřelectva, ve které sloužilo pět českých dobrovolníků

Čs. pilot František Císař v britském letectvu v Rusku

Skupina českých dobrovolníků v Anglii před odjezdem do tropických krajů

Čs. dobrovolníci v britské armádě v Egyptě v roce 1916

Čs. dobrovolníci z Ameriky v kanadské armádě před návštěvou českého klubu v Londýně před odjezdem do Francie

Čs. dobrovolníci z kanadské armády

Čs. dobrovolníci v americké armádě spolu s krajany
z francouzské armády v roce 1917 na dovolené v Paříži

Skupina českých dobrovolníků z Tichomořské odbočky
Českého národního sdružení na Havaji v americké armádě

Pro myšlenku společného státu byly získány slovenské krajanské spolky v USA, s nimiž byla 30. května 1918 uzavřena tzv. **Pittsburská dohoda**. Rozšíření československé zahraniční armády a především bojové úspěchy československých legií v Rusku vedly v létě 1918 k uznání Československé národní rady a československého národa za spojenecký. V Paříži 14. října 1918 zahájila svou činnost Prozatímní vláda česko-slovenská v čele s T. G. Masarykem. Následně vydala tzv. **Washingtonskou deklaraci**, ve které požadovala plnou samostatnost a vznik demokratické republiky. Její legitimitu záhy uznaly dohodové mocnosti. Domácí politická reprezentace se radikalizovala a 13. července 1918 vznikl Národní výbor československý v čele s K. Kramářem. Výbor navázal kontakt s ČsNR v Paříži, uznal její vůdčí roli a 28. října 1918 bylo v Ženevě zahájeno jednání o proklamaci československé státnosti.

V polovině října 1918 se rakouský **císař Karel I.** naposledy pokusil zachránit habsburskou monarchii její **federalizací**. Dohoda tento pokus neakceptovala, a tak 27. října 1918 císař přijal americké mírové podmínky. Tato informace byla v českých zemích zveřejněna **28. října 1918** ráno v tzv. **Andrássyho nótě**, kterou si mylně většina obyvatel vysvětlila jako konec války. Propukly spontánní protirakouské projevy, začaly se nosit bílo-červené stuhy, vyvěšovat prapory a byly

strhávány symboly monarchie. V Praze se okamžitě sešli nejvyšší členové předsednictva Národního výboru československého – **Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný, Antonín Švehla** a **Vavro Šrobár**, později označovaní jako „**muži 28. října**“. Hned ráno převzali kontrolu nad Válečným obilním ústavem, aby bylo zabráněno vývozu potravin, a následně zahájili přebírání správní moci jménem **Národního výboru**. V poledne na Staroměstském náměstí promluvil k tisícům lidí František Soukup a po zpěvu národní hymny „Kde domov můj?“ zorganizoval Jaroslav Rošický průvod na Žofín, kde se začalo organizovat vojsko rodícího se státu. Jeho velitelem se stal **předseda Sokola Josef Scheiner**. K ostraze významných bodů, úřadů a budov byla vytvářena Národní stráž s ústředním velením na Staroměstské radnici. V podvečer byl do Obecního domu svolán Národní výbor československý, aby na svém historickém zasedání vydal Zákon o zřízení samostatného československého státu a podřízení úřadů a státních ústavů Národnímu výboru. Po osmé hodině večerní odjeli J. Scheiner a Fr. Soukup ze Žofína na Zemské vojenské velení, kde se setkali s generálem Paulem von Kestrzankem a posádkovým velitelem Eduardem Zannantonim. Informovali je o vyhlášení samostatného čs. státu a došlo k dohodě o podřízení českých vojáků pod velení J. Scheinera, jenž byl jmenován nejvyšším správcem čs. vojsk. Následujícího dne převzal

Národní výbor pražské četnické velitelství, pražské policejní ředitelství, Pražský hrad a celou řadu dalších úřadů. Vojenská část Maffie neúnavně pracovala na zabezpečení nekrvavého průběhu převratu a na vyřazení Zemského vojenského velitelství v Praze, které stále ještě přijímalo rozkazy z Vídně.

Improvizované československé jednotky zahájily rychlé odzbrojování německých a maďarských vojáků. I když rakouský velitel v Praze generál Paul von Kestranek připravoval vojenské potlačení převratu, byl nakonec donucen kapitulovat a předat moc Národnímu výboru. Improvizované jednotky také pomáhaly udržovat pořádek v ulicích, aby nedocházelo k násilnostem, rabování a lynčování.

Po rozeslání zpráv o vyhlášení samostatnosti v Praze se ve dnech 29.–30. října konstituovala nová státní moc v Brně, Plzni, Ostravě, Hradci Králové, Pardubicích, Olomouci a v dalších místech obývaných českým obyvatelstvem. K zásadnímu svolání došlo 30. října 1918 v Turčianskom Sv. Matine, kde Slovenská národní rada přijala tzv. **Martinskou deklaraci**, potvrzující začlenění slovenského území do Československa. Americká národní rada uherských Rusínů 12. listopadu 1918 v Skrantonu v USA souhlasila s plánem připojení Podkarpatské Rusi k Československu.¹

¹ MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 392–398.

Vzpomínka Jaroslava Rošického, člena Národního výboru na vznik republiky:

Národní výbor se rozhodl proklamovat samostatný čsl. stát. Do kanceláře jsme přišli ke třetí hodině odpolední, dlouho jsme se však nezdrželi. Zanechal jsem tam vzkaz důstojníkům našeho sdružení a jsme spěchali ven, já na Staroměstské náměstí, které se již počínalo plnit tisíci lidu, neboť čtyři setniny maďarského pluku, které asi ve 3 hodiny odpoledne toto náměstí násilím vyklidily, byly na zakročení jednatele Národního výboru dra Frant. Soukupa u generála Zannantonioho poslány zpět do kasáren. Když pak dr. Soukup a poslanec Johanis promluvili s balkonu Staroměstské radnice, zapělo celé ohromné shromáždění lidu naši národní hymnu „Kde domov můj?“

Nyní nastal na Staroměstském náměstí rozchod. Postavil jsem se v čelo průvodu a dal povel k pochodu na Václavské náměstí. Nesčetné masy jásajícího lidu nemohlo Václavské náměstí pojmouti, požádal jsem tedy jednu hudbu, aby mi byla k dispozici, dal jsem se vyzvednouti na ramena několika vojáků a promluvil jsem k lidu. Potom jsem dal pokyn k pochodu k Národ-

nímu divadlu. Několik šikovných důstojníků jsem určil k tomu, aby všechny důstojníky a vojáky posílali do průvodu mnou vedeného, neboť se mi jednalo o to, shromáždit kolem sebe co nejrychleji vojsko a odvésti je NA ŽOFÍN, abychom provedli to, nač jsme se tak dlouho a tajně připravovali. Nyní se mělo ukázat, zdali naše přípravy byly dostatečné a vhodné a zdali stačíme na ohromný úkol, který jsme si předsevzali. Doposud vše dobře fungovalo. Za chvíli měl jsem kolem sebe celý štáb ordonancí, ochotných to vojáků, kteří s radostí a pýchou vykonávali všechny jim dané rozkazy a pokyny. Byli rychlí, pohybliví a po vykonání rozkazu se opět vrátili, ochotni přijmouti a provést další. Nepostupoval jsem s celým průvodem rychle, nebylo to ani možno uprostřed těch nepřehledných a vzrušených davů. Mou snahou bylo docílit, aby se v průvodu shromáždilo co nejvíce vojska, aby průvod tento byl nápadný a aby co nejdříve po celé vnitřní Praze vešlo ve známost, že naše vojsko shromáždí se směrem k Národnímu divadlu a k Žofínu.

Bylo asi 7 hodin večer, když dorazili jsme k Národnímu divadlu a tam přijal jsem první rozkaz dra Josefa Scheinera. Přinesl mi

jej jednorozční dobrovolník četař, JUDr. Fleischman, kterého dr. Scheiner poslal, aby mě vyhledal, jak správně předpokládal, směrem k Žofínu. Dr. Scheiner nařizoval: „Shromážděte co nejrychleji veškeré dosažitelné důstojnictvo a mužstvo na Žofíně. Přijedu tam v 8 hodin večer.“

Bylo ovšem snadno vyhovět. Dal jsem se vyzvednouti opět na ramena, zjednal jsem si trochu ticha a prohlásil, že velitelský všeho čsl. vojska ujímá se starosta České obce sokolské dr. Josef Scheiner, a že nařizuje, aby se všichni důstojníci a vojáci shromáždili na Žofíně. Požádal jsem, aby rozkaz byl dán voláním od muže k muži do všech ulic, nařídil hudbě zahrát veselý sokolský pochod a hnuli jsme se na Žofín.

A zatím co na pražských ulicích rakouští císařští orlové byli snášeni s průčelí státních budov a házeni do Vltavy, německé nápisy mizely, lid jásal nad ukončením barbarské války a znovuvzkříšením samostatného státu čsl., všude se ozýval zpěv a radostně volání „Nazdar“, vše tonulo v opojení a burácení nadšením – shromažďovalo se na Žofíně vojsko. Za hodinu byl ostrov přeplněn.¹

¹ Jaroslav Rošický: *Rakouský orel padá*, Nakladatelství Max Forejt, Praha 1933

Profesor T. G. Masaryk prohlašuje 26. října 1918 před budovou Nezávislosti ve Philadelphii nezávislost československého národa a dalších jedenácti utiskovaných národů Evropy. Ze stejného místa prohlásil G. Washington 4. července roku 1776 nezávislost Spojených států.

T. G. Masaryk s představiteli 11 národů střední a východní Evropy
před Zvonem svobody 26. října 1918

Setník Jaroslav Rošický, který vypracoval program
a zahájil formování tzv. Vojenské Maffie

Vyhlášení samostatnosti 28. října 1918 na Václavském náměstí

Snímání rakouského orla z budovy policejního ředitelství 28. října 1918

Poslanec Antonín Němec řeční na Staroměstském náměstí

Předsednictvo Národního výboru československého dne 28. října 1918.
Zleva sedí A. Rašín a A. Švehla. Stojící zleva F. Soukup, J. Stříbrný a V. Šrobár.

Sokolská stráž na Pražském hradě

Bývalí rakousko-uherská námořníci českého původu tvořili první jednotky čs. armády při převratu

T. G. Masaryk s dcerou Olgou a italským generálem Piccione se při cestě do Prahy 21. prosince 1918 krátce zastavil v Táboře, kde byl vítán nadšenými davy obyvatelstva

Prezident T. G. Masaryk s ministrem Klobučákem v roce 1918 na Pražském hradě.
U dveří stojí srbský legionář a za ním příslušník domácího vojska.

Po skončení první světové války bylo třeba přepravit československé legionáře do osvobozené vlasti. Jako první v prosinci 1918 dorazili příslušníci Čs. armádního sboru z Itálie. Sbor byl velmi dobře vyzbrojen a vyzbrojen a jeho jednotky byly použity v bojích na Těšínsku a Slovensku. Kromě legionářského sboru dorazilo v roce 1919 z Itálie ještě 55 čs. domobraneckých praporů, postavených ze zajatců, pocházejících z území již vniklého Československa. Z Francie dorazila počátkem roku 1919 Čs. střelecká brigáda, jejíž muži byli většinou zkušenými bojovníky ze západní fronty. I tato brigáda se zapojila do bojů na Těšínsku a Slovensku. Domů ke svým rodinám se legionáři mohli vrátit až po těchto bojích.

Nejnáročnějším byla doprava Československého vojska na Rusi z Vladivostoku. Tito legionáři v době vzniku Československa a skončení 1. světové války stále bojovali proti bolševikům na Sibiři. Dne 15. ledna 1919 odplul první transport 139 invalidů na lodi Roma a do 2. září 1920 bylo z Vladivostoku vypraveno 42 lodních transportů, kterými bylo přepraveno celkem 72 644 osob, z toho 4 914 válečných invalidů, 3 004 důstojníků, 53 455 vojáků a poddůstojníků a rovněž několik tisíc civilistů včetně žen a dětí.

Bývalí legionáři se po svém návratu zapojili do organizační struktury nové republiky. Mnoho legionářů zůstalo v armádě, kde důstojníci zastávali vysoké funkce ve štábech i ve velení jednotlivých jednotek a ostatní tvořili zkušenou část mužstva. Mnoho legionářů také sloužilo u četnictva, policie a finanční stráže nebo se stali státními úředníky. Většina se však vrátila ke svému předválečnému zaměstnání. Bývalí legionáři byli učitelé, pra-

covali na dráze, v zemědělství či v továrnách, někteří měli vlastní hospodářství, dílny či obchody. Legionáři se ve svých komunitách těšili velké úctě a mnohdy se stali starosty svých obcí. Legionářský odkaz a tradice byla ve společnosti velmi silná. Den výročí bitvy u Zborova, tedy 2. červenec, se stal Dnem čs. armády.

Když se v druhé polovině 30. let 20. století začala horšit politická situace v Evropě a schylovalo se k novému konfliktu s Německem, byli legionáři opět připraveni k obraně republiky. Ministrem obrany byl hrdina od Zborova generál Jan Syrový, velitelem armády generál Ludvík Krejčí, velitel z bojů na Sibiři, a v čele mnoha jednotek čs. armády stáli legionáři. Když byla v září 1938 podepsána Mnichovská dohoda a v březnu 1939 okupován zbytek Československa, byla to pro ně velká rána. Republika, za kterou bojovali, zanikla. Mnoho z nich se proto zapojilo do domácího odboje, ve kterém řada z nich položila život. Popraven byl i např. gen. Alois Eliáš, bývalý ruský a francouzský legionář a v té době předseda protektorátní vlády. Řada dalších byla držena v koncentračních táborech jako rukojmí po celou dobu války, např. Otakar Husák, ruský a francouzský legionář, bývalý ministr obrany a průmyslník. Němci si na bývalé legionáře dávali velký pozor, po atentátu na říšského zástupce Reinharda Heydricha v květnu 1942 museli všichni bývalí legionáři ve státních službách (hlavně četníci, policisté, učitelé atd.) odejít do důchodu.

Další bývalí legionáři se stali důležitými osobnostmi čs. zahraničního odboje. Patřili k nim např. Ludvík Svoboda, velitel 1. čs. armádního sboru v SSSR, Karel Janoušek, velitel čs. letců ve

Velké Británii nebo Karel Klapálek, velitel čs. vojáků v severní Africe. Po vypuknutí povstání v českých zemích v květnu 1945 se mnoho legionářů zapojilo do bojů.

Po osvobození v roce 1945 se legionáři, nyní již většinou účastníci dvou odbojů, zapojili do obnovy republiky. Po komunistickém převratu v únoru 1948 se však opět stali nežádoucími, protože většina z nich bojovala v letech 1918–1920 s bolševiky. Znali tedy zřůdnost komunistické ideologie, navíc dvakrát prokázali připravenost bojovat za svobodu se zbraní v ruce. Komunistický režim je začal odstavovat z důležitých funkcí a mnoho z nich skončilo opět ve vězeních. Generál Heliodor Píka, ruský a francouzský legionář a v letech 1941–1945 náčelník čs. vojenské mise v SSSR, byl odsouzen ve vykonstruovaném procesu v roce 1949 za vlastizradu a popraven. Plukovník Karel Lukas, ruský a francouzský legionář a v letech 1939–1945 významný důstojník na západě, byl komunistickou Státní bezpečností zatčen a během výsledků umučen v květnu 1949 k smrti.

Někteří jedinci však původní přesvědčení zradili a kolaborovali s totalitními režimy, často i proti svým bývalým druhům. Z období 2. světové války je nejznámějším případem Emanuel Moravec, srbský a ruský legionář, který se stal ministrem školství protektorátní vlády, z poválečného totalitního režimu pak Zdeněk Fierlinger, ruský a francouzský legionář a politik, který byl předsedou vlády a ministrem průmyslu.

O legionářích se v socialistickém Československu nesmělo učit, knihy o nich zmizely z knihoven a některé rodiny byly perzekuovány. Krátké zlepšení nastalo

v 60. letech během Pražského jara, po invazi vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a v následném období normalizace se však legionáři opět stali nechtěnými.

O legiích a legionářích se tak mohlo opět mluvit až po sametové revoluci z listopadu 1989. Bohužel v té době již žilo jen malé množství legionářů a téma 1. světové války bylo upozaděno tématem 2. světové války.

Poslední legionář dle zákona, člen ruských legií Filip Kazík, zemřel 24. února 1999 ve věku 103 let a byl mu vypraven pohřeb

se všemi vojenskými poctami. 9. srpna 2003 zemřel Alois Vocásek (107 let), také člen legií v Rusku a účastník bitvy u Zborova, který však za 2. světové války kolaboroval s Němci, za což soudně o svůj statut legionáře přišel.

Příběhu československých legií z let 1914–1920 se tak dostává zasloužené pozornosti až nyní, 100 let poté, co dobrovolně pozvedli zbraň k boji za samostatnost Čechů a Slováků a vznik Československa.

Příjezd autokolony čs. legií z Itálie vlakem na Slovensko

Čs. legionářská baterie v Bratislavě na hradě

Stráž italských legionářů na mostě v Bratislavě

Velitelem čs. vojsk operujících na Těšínsku byl plukovník Josef Šnejdárek.
Na fotografii z 27. června 1919 je již ve funkci velitele II. divize v bojích proti Maďarům u Báňské Štávnice.

Příslušníci armády Československé republiky na počátku roku 1919. Vpředu je poručík jízdního dělostřelectva, který nemá uvedenou bližší specifikaci jednotky a vedle podporučík 31. pěšího pluku v „kolkovaných“ rakousko-uherských stejnokrojích, vzadu zleva voják 21. stř. pluku francouzských legií, dobrovolník kornilovského oddílu a podporučík 32. stř. pluku italských legií.

Návrat legionářů z Ruska do Prahy

Neznámý voják z Zborova. V roce 1922 byly z hrobu u Zborova vyjmuty ostatky jednoho padlého a uloženy na Staroměstské radnici v Praze. V roce 1941 ho Němci zničili...

V roce 1927 proběhla velká Národní pouť ke Zborovu, kde se nachází společný hrob padlých čs. legionářů

Jan Syrový, v roce 1938 ministr obrany

Ludvík Krejčí, v roce 1938 velitel čs. armády

Alois Eliáš, v letech 1939–1942 premiér protektorátní vlády, v roce 1942 byl zatčen za odbojovou činnost a jako jediný premiér okupovaných zemí popraven

Otakar Husák, ruský a francouzský legionář, v letech 1920–1921 ministr obrany, poté zakladatel a ředitel podniku Explosia, který vyráběl výbušniny. V letech 1939–1945 byl držen v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald. V roce 1949 ho půl roku věznili a následně šikanovali komunisté.

Ludvík Svoboda, příslušník ruských legií, důstojník čs. armády, velitel čs. jednotek v SSSR a v letech 1968–1975 prezident ČSSR

Karel Janoušek, ruský legionář, důstojník čs. armády, v letech 1940–1945 velitel čs. letectva ve Velké Británii v hodnosti maršál, v letech 1950–1960 vězněn komunisty

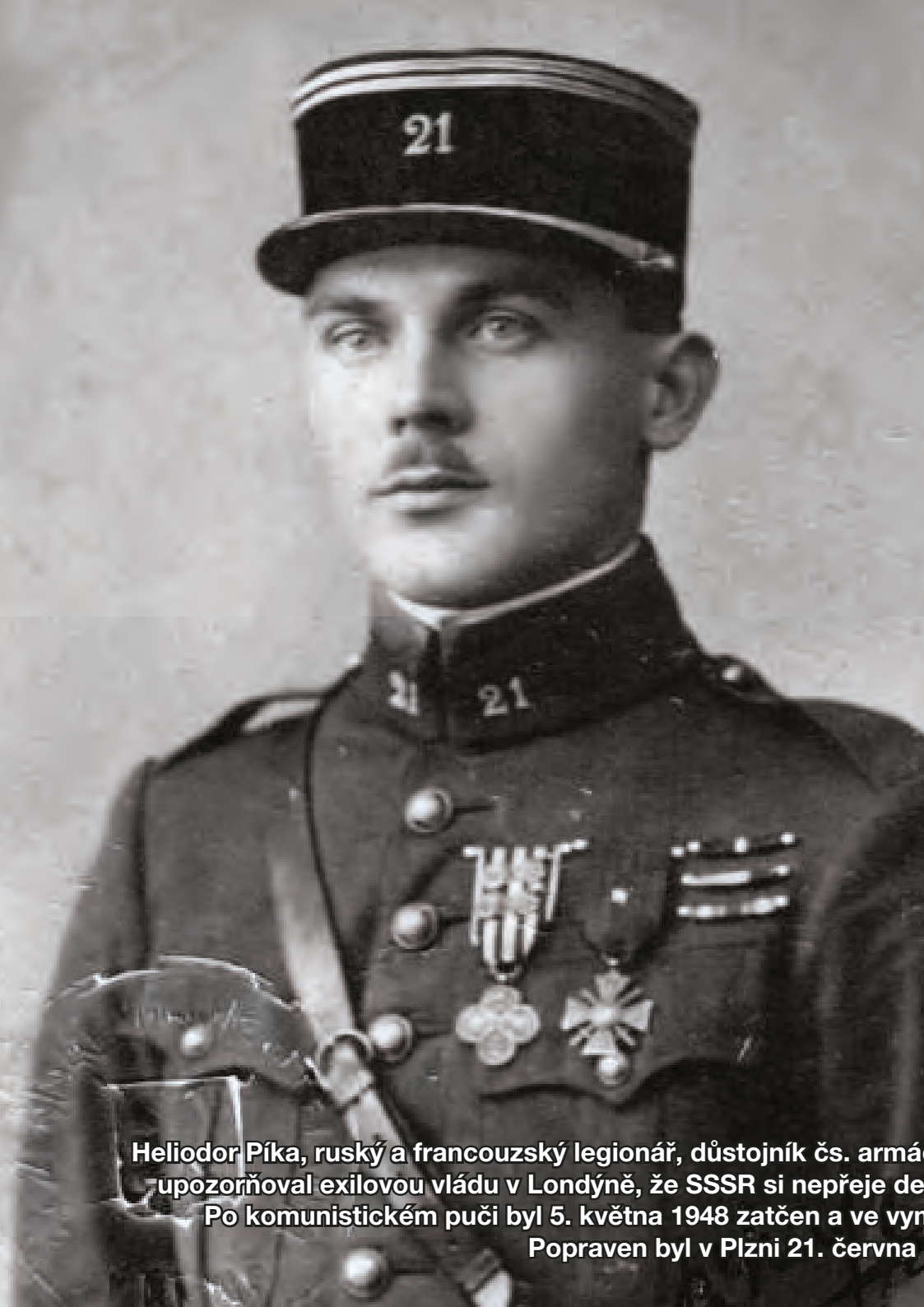

Karel Klapálek, ruský legionář, důstojník čs. armády, v letech 1941–1943 velitel čs. jednotky v severní Africe, v roce 1944 se přesunul na východní frontu a bojoval na Dukle jako velitel 3. čs. brigády. V letech 1954–1956 vězněn komunisty

Sergěj Ingr, srbský, ruský, francouzský a italský legionář, důstojník čs. armády, v letech 1940–1944 ministr obrany exilové vlády. Na nátlak komunistů byl z funkce odvolán a do dubna 1945 stál v čele Hlavního velitelství čs. branné moci. Komunisté ho ale odvolali i z této funkce. Od roku 1947 působil jako velvyslanec v Nizozemí, po komunistickém puči zůstal v exilu, kde založil Radu svobodného Československa.

Heliodor Píka, ruský a francouzský legionář, důstojník čs. armády, v době 2. světové války působil jako vojenský atašé v SSSR, upozorňoval exilovou vládu v Londýně, že SSSR si nepřije demokratické Československo, tím si znepřátelil čs. komunisty. Po komunistickém puči byl 5. května 1948 zatčen a ve vymyšleném procesu odsouzen k trestu smrti za vlastizradu. Popraven byl v Plzni 21. června 1949. Jeho tělo se pak ztratilo...

Karel Lukas, ruský a francouzský legionář, důstojník čs. armády, po roce 1939 odešel do zahraničního odboje, působil na mnoha velitelstvích a podílel se např. na plánování vyloštění v Normandii v roce 1944, následně byl až do roku 1947 vojenským přidělcem v USA a Kanadě. Dne 29. března 1949 byl zatčen Státní bezpečností a během následných výslechů krutě týrán. Na následky mučení zemřel 19. května 1949 ve věznici na Pankráci.

Emanuel Moravec, ruský legionář, důstojník čs. armády, zlomen Mnichovskou dohodou se přiklonil na stranu nacistů, se kterými začal kolaborovat, v letech 1942–1945 byl ministrem školství a lidové osvěty protektorátní vlády. Po vypuknutí Pražského povstání spáchal 5. května 1945 sebevraždu.

Zdeněk Fierlinger, ruský a francouzský legionář, čs. diplomat, v letech 1937–1945 vyslanec v SSSR, v letech 1945–1946 premiér, v letech 1948–1953 náměstek premiéra, z těchto funkcí se podílel na přechodu moci do rukou komunistů a přechodu od demokratického státu k státu totalitnímu...

Ladislav Preininger plukovník generálního štábu in memoriam

*2. července 1895 Královské Vinohrady,
Rakousko-Uhersko
†1. října 1941 Praha-Ruzyně,
Protektorát Čechy a Morava

Vystudoval nižší reálné gymnázium a od roku 1909 působil v otcově papírenském podniku. V letech 1909 až 1913 navštěvoval kurzy Umělecko-průmyslové školy v Praze a stal se uměleckým knihařem. Následně vyrazil do zahraničí na zkušenou. Nejprve do Vídně a pak do Paříže, kam dorazil v říjnu 1913. Po vypuknutí války měli být Češi jako příslušníci nepřátelského státu internováni, většina krajanů však chtěla bojovat za svobodný stát, proto podávali houfně přihlášky do Cizinecké legie. Dobrovolníci pak odjeli do Bayonne u španělských hranic, kde se 25. srpna hlásili u formujících se rot praporu C II. pochodového pluku 1. pluku Cizinecké legie. 1. rota byla česko-slovenská, další polská, řecká, belgická a jedna z příslušníků ostatních národů. Čechoslováci okamžitě upoutali pozornost příkladnou disciplínou a nadšením, pořádáním sokolských cvičení a dalšími kulturními aktivitami. A také vzájemným pozdravem, podle kterého získala rota své jméno – Compagnie Nazdar. Dne 12. října 1914 složili příslušníci roty Nazdar slavnostní přísahu a odjeli na frontu do oblasti

Champagne, kde se stali součástí Marocké divize. Na konci dubna byla Marocká divize přeložena do severofrancouzského Artois. V této oblasti se totiž připravoval rozsáhlý útok. Divize a s ní i rota Nazdar měly za úkol dobýt návrší Falaise de Vimy nedaleko Arrasu. Útok roty Nazdar začal 9. května v 10 hodin dopoledne po silné čtyřhodinové dělostřelecké přípravě. Vojákům se podařilo rychle dobýt první pásmo protivníkovy obrany, pak se ale německý odpor zintenzivnil. To s sebou přineslo těžké ztráty. Čs. vojáci však postupovali stále kupředu a strhávali s sebou i francouzské jednotky. Zhruba o půl dvanácté byla dobyta kóta 140 a cíl útoku tak byl splněn. Byly dobyty též vesnice v okolí a odpoledne odražen německý protiútok. Ztráty však byly skutečně velké, z původních 250 členů roty Nazdar zbylo po bitvě u Arrasu bojeschopných pouze 75 vojáků, 42 vojáků padlo, zbylí byli raněni, v rotě také nezbyli žádní důstojníci. Ladislav Preininger byl mezi raněnými, na konci útoku byl trefen střelou do prsou. Ujal se ho br. Siebert a obvázal mu ránu. Následně byl evakuován do nemocnice.

Po vyléčení v červenci 1915 sloužil Preininger u jednotek mimo Francii. Byl tak v Alžírsku, na Sahaře, působil jako tlumočnick u srbských oddílů v Africe (ač srbsky vůbec neuměl!) a bojo-

val s Bulhary na řecké soluňské frontě. Cestou do Francie k formující se čs. armádě onemocněl malárií a musel se léčit. Nakonec se hlásil v listopadu 1917 u 21. čs. střeleckého pluku, u kterého měl na starosti zásobování a ubytování. Po návratu do republiky se účastnil bojů na Těšínsku a Slovensku. I poté zůstal v armádě. Studoval vojenské školy u nás i v zahraničí, vyučoval na Vojenské akademii v Hranicích a v letech 1927-1936 působil jako major generálního štábu u francouzské vojenské mise v ČSR. Byl také publikačně činný, psal články o čs. legiích a francouzské armádě. Od dubna do července 1938 velel 2. pluku útočné vozby (dobové označení tanků). V době mnichovské krize byl přidělen Velitelství cizích dobrovolců na Slovensko, u kterého se měli soustředit zahraniční dobrovolníci podle vzoru čs. legií. V armádě byl až do okupace v březnu 1939. Od počátku okupace by aktivním členem odbojové organizace Obrana národa. Ráno 30. července 1941 byl ve svém pražském bytě zatčen gestapem a odvezen na Pankrác. Dne 27. září 1941 se zastupujícím říšským protektorem stal Reinhard Heydrich, který hned následující den vyhlásil stanné právo. V průběhu něho byl podplukovník generálního štábu Ladislav Preininger, rytíř francouzského Řádu Čestné legie, 1. října 1941 v kasárnách v Ruzyni popraven.

Ladislav Preininger

L. Preininger (uprostřed v pokleku) během studia na prestižní francouzské vojenské škole v Saint Cyr v roce 1919. Čtvrtý zleva stojí Heliodor Píka.

Karel Müller poručík

*27. listopadu 1889 Tábor,
Rakousko-Uhersko
†29. prosince 1918, Jekatěrinburg, Rusko

Po vychovení reálky pracoval jako bankovní úředník. K prezenční službě v rakousko-uherské armádě nastoupil v říjnu 1910 jako jednoroční dobrovolník u zeměbranneckého pluku č. 29 v Českých Budějovicích. Po vypuknutí války byl mobilizován a nastoupil jako poručík u pěšího pluku č. 11. Odešel s ním na východní frontu, kde 21. prosince 1914 padl u Ryglíce do ruského zajetí.

V té době se zajatci přímo na frontě mohli hlásit do České družiny, Müller patřil k jednomu z prvních dobrovolníků, když byl do stavu družiny zapsán již dva dny po svém zajetí. Následoval výcvik a 31. ledna 1915 slavností přísaha v Tarnově. Po ní byli tito „novodružiníci“ rozděleni do jednotlivých rot. Müller ale zůstal u záložního praporu, protože se s ním počítalo na velitelský post. Dne 21. února 1915 mu byla udělena hodnost praporčíka a o pět dní později se stal mladším důstojníkem ve 3. rotě a zástupcem velitele půlroty prap. Husáka. Úzce spolu následně spolupracovali a stali se blízkými přáteli. V té době také nechával zapisovat své jméno jako Miller i jinak z důvodu, aby při případném zajetí nebyl snadno identifikován jako „dezertér“. A příleži-

tostí bylo mnoho, protože Müller patřil k nejaktivnějším a nejstatečnějším rozvědčíkům a provedl mnoho průzkumů v týlu nepřítele. Již 11. července 1915 tak obdržel Řád sv. Anny III. stupně s meči a stuhou a Řád sv. Stanislava III. stupně s meči a stuhou za „smělé rozvědky pod silnou nepřátelskou střelbou a získání důležitých zpráv o položení nepřítele“. Na konci roku 1915 byl povýšen na podporučíka.

I v následujícím roce plnil svědomitě své úkoly, takže byl 13. června, během slavné Brusilovovy ofenzivy, ustanoven velitelem 5. roty 1. čs. stř. pluku. V listopadu byl povýšen na poručíka a v prosinci obdržel srdečné uznání velitele pluku za akci, během níž jeho oddíl bez vlastních ztrát zajal 18 mužů dvou rakouských polních stráží. Jeho rota v té době sloužila v oblasti jižní Bukoviny rozdělena na menší části, on sám podléhal s půlrotou 26. pěší divizi a 104. pluku. Když se v červnu 1917 začaly čs. oddíly přesouvat ke Zborovu, měli to tak jeho muži nejdále.

Po příchodu ke Zborovu zaujal se svými muži přidělené pozice a začali s jejich opravami. Por. Müller na sebe upozornil již před bitvou, když v noci z 1. na 2. července se svými muži zajal celou nepřátelskou hlídku od plzeňského pěšího pluku č. 35, od které byly následně získány aktuální informace pro dokončení

plánu útoku. Na jeho přípravách se podílel i velitel II. praporu 1. pluku por. Husák, který byl však hodinu a půl před zahájením operace zraněn, takže velení praporu převzal právě Müller. Statečně vedl své muže do boje, kterým se podařilo dobýt výšiny 382 a 392. Za projevené hrdinství byl opět vyznamenán, nejprve 11. října 1917 Šavlí Řádu sv. Jiří za úspěšné zjetí rozvědky a následně 27. října Křížem sv. Jiří IV. stupně. V té době již byl velitelem I. praporu 1. pluku, se kterým prodělal tarnopolský ústup. Na přelomu let 1917–1918 absolvoval školu velitelů praporu, v dubnu 1918 se stal zástupcem velitele 1. pluku, v červenci byl ale přidělen ke štábu armádního sboru. Dne 27. září 1918 byl ustanoven velitelem II. praporu 12. stř. pluku, který shledal v neutěšeném stavu. Měl malý počet mužů, většině bylo nad 40 let a nebyli mravně vyspělí a plně oddáni myšlence čs. věci. V té době vojáci praporu vykonávali ostrahu města Tagilu. Müller se iniciativně snažil situaci napravit, ovšem již 20. listopadu byl přeřazen do štábu 2. čs. divize a jmenován velitelem čs. posádky v Jekatěrinburgu. Ve zdejší nemocnici také 29. prosince 1918 zemřel na otravu krve, pohřben byl 1. ledna 1919. Dne 28. července 1919 mu bylo přiznáno právo nosit Řád sv. Vladimíra IV. stupně s meči a stuhou.

Karel Müller

Vojáci plzeňského c. a k. pěšího pluku č. 35, které zajala hlídka por. Müllera v noci před bitvou u Zborova. Někteří z nich se okamžitě přihlásili do čs. armády.

Ludvík Krejčí armádní generál

*17. listopadu 1890 Tuřany,
Rakousko-Uhersko
†9. února 1972 Ústí nad Orlicí,
Československo

Pocházel ze selské rodiny a vystudoval Vyšší lesnickou školu v Písku. V letech 1910–1911 absolvoval prezenční vojenskou službu, v rámci které vystudoval školu pro důstojníky pěchoty v záloze. Poté pracoval jako myslivecký adjunkt u lesního úřadu v Nuštaru. Po vypuknutí války byl mobilizován k pěšímu pluku č. 4 v Terstu jako velitel čety. Jeho jednotka se podílela na obraně námořní základny Kotor před černohorskou armádou a poté bojoval na srbské frontě. V dubnu 1916 byl přemístěn do Itálie a po vstupu Rumunska do války v srpnu 1916 se přesunul na toto bojiště. Zde byl v květnu 1917 zajat, ale již na konci června se přihlásil do čs. legií. Absolvoval důstojnický kurz a v hodnosti podkapitána se stal velitelem roty 6. čs. střeleckého pluku.

Projevil se jako schopný, energický a statečný velitel. V březnu 1918 měl velký podíl na vítězství čs. sil nad Němci u Bachmače. To již stál v čele III. praporu pluku. Po vypuknutí bojů s bolševiky byl velitelem tzv. kungurské fronty, podílel se na ovládnutí Transsibiřské magistrály, za což byl povýšen na podplukovníka a jmenován velitelem celého 6. čs. střeleckého pluku. Na konci roku 1918 již v hodnosti plukovníka velel 2. čs. střelecké divizi.

V letech 1919 a 1920 velel zadnímu voji a kromě bojů s bolševiky i úspěšně vyjednával. Nakonec se mu podařilo soustředit celou divizi u Vladivostoku, odkud mohla být odeslána domů. Sám se vrátil domu s 23. transportem na lodi Presiden Grant.

Po návratu do Československa na něj čekala velká armádní kariéra. Nejprve se stal velitelem brněnské 6. pěší divize a zvyšoval si kvalifikaci studiem doma i v zahraničí. V červnu 1923 byl povýšen na brigádního generála. V letech 1925–1932 velel 4. pěší divizi v Hradci Králové. V roce 1933 se stal náčelníkem Hlavního štábu čs. branné moci, tedy velitelem čs. armády. A to v roce, kdy se v Německu ujal vlády Adolf Hitler. Krejčímu se podařilo reorganizovat a modernizovat armádu, prosadil také penzionování důstojníků, o nichž si myslel, že nemají schopnosti na svěřené úkoly. Často se jednalo o jeho spolubojovníky z legií, čímž u nich upadl do nemilosti. Když tedy byla 23. září 1938 vyhlášena všeobecná mobilizace, byla čs. armáda poměrně dobře připravena na válku. Podepsání Mnichovské dohody pro něj bylo ranou, splnil ale svou vojenskou povinnost, podřídil se politické vůli a odmítl pokusy o vojenské převzetí moci. Následně řídil ostrahu nových hranic a demobilizaci armády. Opět se pustil do reorganizace armády, ale na nátlak Němců byl 1. března 1939 odvolán z funkce. O dva týdny později došlo k okupaci Českých zemí...

Krátce po okupaci se sešel s několika bývalými vysokými čs. důstojníky ohledně domácího odboje. Shodli se, že jako bývalí význační představitelé čs. armády to pro ně bude velmi obtížné, protože budou pod neustálým dohledem Němců a ohrozili by tak spolupracovníky. Krejčí se kvůli tomu na jaře 1941 odstěhoval do Jablonného nad Orlicí, i přesto zde byl 14. října zatčen, ale v červenci 1942 propuštěn. Sám K. H. Frank se ho následně pokusil několikrát získat pro proněmeckou propagandu, což rezolutně odmítl. Po osvobození se sice vrátil do armády, ta už pro něj neměla žádnou funkci, takže byl v únoru 1947 přeložen do výslužby. Po komunistickém převratu z února 1948 byl novou mocí perzekuován. V roce 1950 byl degradován na vojína a v roce 1953 mu byla odebrána penze. V 63 letech si tak musel hledat práci, tu našel jen jako pomocný dělník v továrně na nitěné knoflíky, která před znárodněním patřila otci jeho manželky. Těžce nemocný zde musel pracovat až do roku 1969, kdy mu byl přiznán aspoň částečný důchod. Zemřel náhle v nemocnici v Ústí nad Orlicí, jeho pohřbu se účastnilo mnoho bývalých spolubojovníků z ruských legií. Plné rehabilitace se dočkal až po převratu v květnu 1990. V roce 2017 byl vyznamenán nevyšším vyznamenáním ČR – Řádem Bílého lva I. třídy in memoriam.

Ludvík Krejčí

Gen. Krejčí (uprostřed) s prezidentem Masarykem a náčelníkem francouzské vojenské mise gen. Faucherem (vpravo) na balkoně Pražského hradu, rok 1934.

Václav Šidlík brigádní generál

*23. listopadu 1884 Úhonice,
Rakousko-Uhersko
†17. května 1952 Unhošť,
Československo

Ačkoliv je z dnešního Karlovarského kraje evidováno přes 1 100 příslušníků legií, je na nich zářně ukázána komplikovaná situace v pohraničí. Na Karlovarsku žilo před 1. světovou válkou velmi málo Čechů, nepřekvapivě tak většina legionářů je německé nebo smíšené národnosti. Ti se většinou do legií hlásili až později a sloužili spíše v týlu, než v poli. Žádný z nich tak v legiích nezastával významnější pozice. Zato po vzniku Československa sloužilo ve zdejších posádkách mnozí významných legionářů. Zejména v Chebu, kde se nacházelo první vojenské letiště v Českých zemích. V Chebu pak měla v letech 1920–1937 sídlo 4. pěší brigáda. V jejím čele bylo několik legionářů, v letech 1923–1924 plukovník Václav Šidlík.

Pocházel z šesti dětí řezníka a hostinského z Úhonic na Kladensku. V letech 1895–1899 absolvoval nižší gymnázium v Praze, od roku 1900 studoval na Uměleckoprůmyslové škole. V roce 1905 studium přerušil, protože nastoupil jako jednoroční dobrovolník vojenskou službu u pěšího pluku č. 11. Po jejím skončení se vrací do školy, kterou ukončil v roce 1909. Následně pracuje jako akademický sochař, ale v roce 1913 odchází do Ruska, kde pracuje v několika ateliérech zejména pro šlechtu. Vypuknutí války ho zastihlo ve Varšavě. Dne 30. srpna 1914 dobrovolně vstupuje do České

družiny, je přidělen do 3. roty. Po slavnostní přísaze na Sofijském náměstí a dokončení výcviku odjíždí s rotou do pole. Brzy na sebe upozornil úspěšnými rozvědkami a získává první ruská vyznamenání. Od podzimu 1915 působí v Pinských močálech v půlrotě ppor. Husáka, se kterým se stal celoživotním blízkým přítelem.

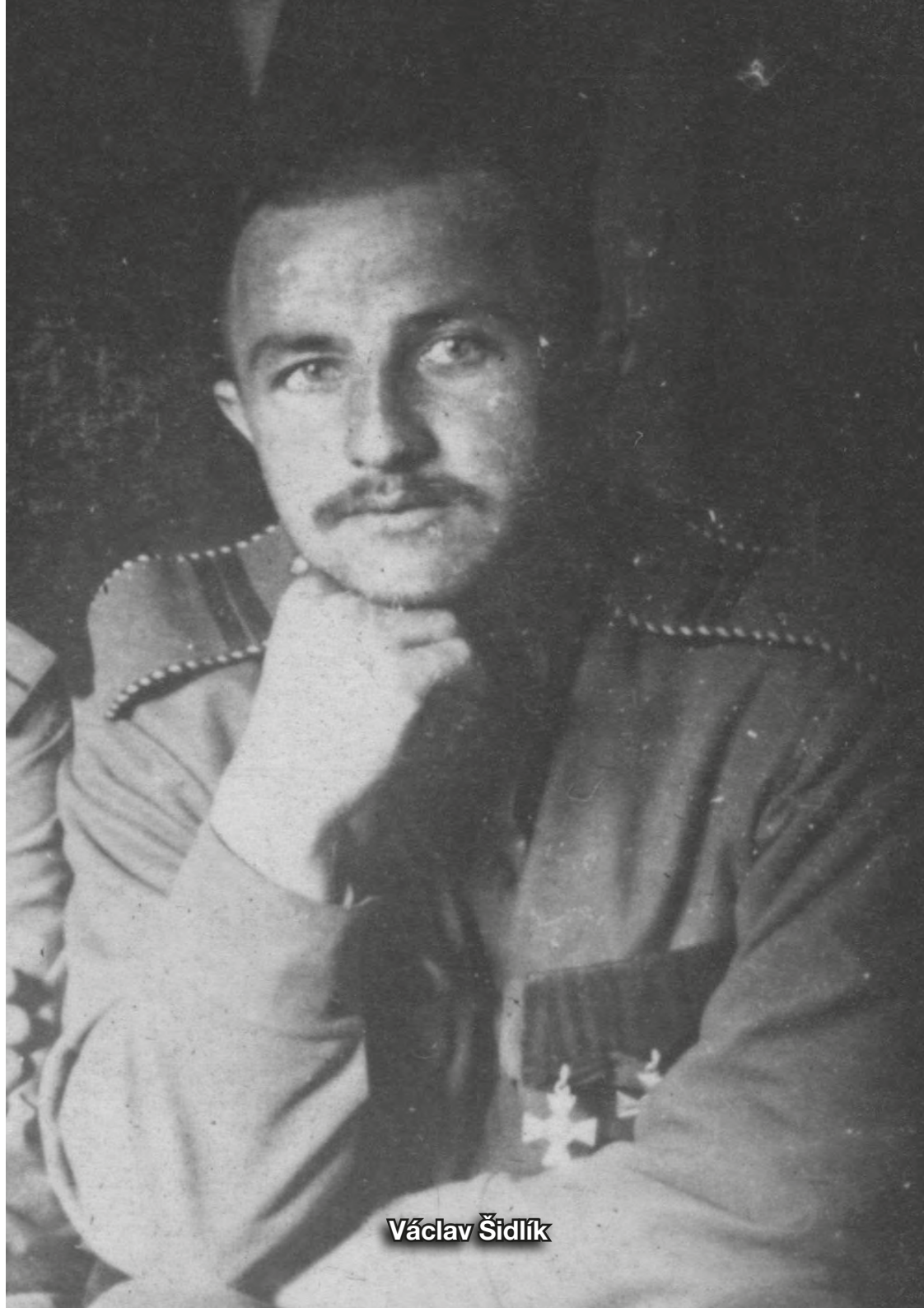
Jako sochař se podílel na výrobě plastických map postavení nepřítelů, které byly používány mimo jiné i při výslechu zajatců. Na začátku roku 1916 byla Česká družina transformována na 1. čs. střelecký pluk a Šidlík byl v červnu, po složení důstojnické zkoušky, povýšen na praporčíka a jmenován mladším důstojníkem a velitelem čety u 8. roty. V té době také přijal pravoslaví a s ním jméno Alexandr. V červnu 1917 se se svou rotou přesunul do oblasti Zborova. Během bitvy 2. července vedl do boje muže 3. a 4. čety, se kterými úspěšně dobyl určené pozice, umlčeli nepřátelský kulomet a získali mnoho zajatců. Sám Šidlík byl zraněn do pravé ruky. Za chrabrost a rozhodnost mu byla po boji udělena Šavle Řádu sv. Jiří a stal se velitelem 5. roty.

V září 1917 byl povýšen na podporučíka. Po bojích tarnopolského ústupu byl 6. října 1917 převeden do stavu záložního praporu a přidělen do transportu kpt. Husáka do Francie. Sem dorazili v listopadu, Šidlík již v roli velitele 1. čety. Počátkem roku 1918 absolvoval kurz velitelů rot v Challons a byl povýšen na nadporučíka. Od 7. března působil jako velitel 1. roty u 21. čs. střeleckého pluku. V květnu a červnu

prodělal důstojnický kurz v St. Maixent, v srpnu byl povýšen na kapitána. Následovalo nasazení na frontě, kde byl po 10 dnech zasažen otravným plynem a těžce raněn. V říjnu 1918 se v čele své roty účastnil bojů u Terronu. Po odjezdu mjr. Husáka do vlasti po něm přebral velení I. praporu a byl povýšen na majora. Dne 2. ledna 1919 se s jednotkou vrátil do vlasti. Následně se účastnil bojů na Těšínsku, od května do července pak jako velitel bojové skupiny na Slovensku.

Rozhodl se zůstat v armádě. Stoupal v hodnostním žebříčku a zastával mnoho velitelských postů. V květnu 1928 byl povýšen na brigádního generála, v době mnichovské krize byl velitelem 17. divize na Slovensku. Následně se podílel na podstupování území Podkarpatské Rusi Maďarsku. Po vzniku Slovenské republiky se musel vrátit do již okupovaných Čech. Z armády byl demobilizován k 1. lednu 1940. Žil poté ve své vile v Nouzově u Unhoště a přivydělával si jako lesní dělník. Od počátku se připravoval na vypuknutí povstání, od ledna 1945 spolupracoval s Národním výborem v Unhošti, po vypuknutí povstání řídil ozbrojené akce, koordinoval odzbrojování Němců a střezení majetku. Dne 1. září 1945 byl přeložen do výslužby. V té době se také začal zhoršovat jeho zdravotní stav. Po komunistickém převratu v roce 1948 mu byla zabavena jeho rodinná vila, a rodině zůstala k dispozici pouze jedna místnost. V roce 1949 byl zatčen jeho přítel O. Husák, přičemž jeho samotného od podobného osudu možná ochránilo podlomené zdraví. Zemřel v roce 1952 na srdeční selhání.

Václav Šidlík

Přehlídka I. praporu 21. čs. střeleckého pluku po příjezdu do Prahy 2. ledna 1919.
V čele pochodují zleva mjr. Šidlík, pplk. Husák, por. Král. Za ním vpravo por. Preininger.

Karel Kutlvašr armádní generál in memoriam

*27. ledna 1895 Michalovice,
Rakousko-Uhersko
†2. října 1961 Praha, Československo

Narodil se do rodiny sedláka, po dokončení školní docházky studoval v letech 1909–1911 na dvouleté obchodní škole v Havlíčkově Brodě. Krátce pracoval v Humpolci a následně odešel do Ruska na úřednické místo v Kyjevě. Zde jej také zastihlo vyhlášení války.

Když se v Kyjevě začala formovat Česká družina, patřil mezi první dobrovolníky. Po složení přísahy odjel s 2. rotou na frontu. Zde po dva roky absolvoval nebezpečné rozvědky přímo v první linii a často i v nepřátelském týlu. Za svoji smělost a statečnost byl postupně povyšován, až se stal v červnu 1916 praporčíkem a byl několikrát vyznamenán. Právem byl tak ustanoven velitelem půlroty 2. roty 1. čs. střeleckého pluku, který vznikl z České družiny na začátku roku 1916. V květnu 1917 se stává zatímčím velitelem 4. roty, kterou vede i v bitvě u Zborova. Jeho muži tvořili druhou vlnu při útoku na kótu 392, podařilo se jim umlčet kulometné hnízdo a vyčistit okolní zákopy, když se ale připravovali k dalšímu postupu, byl Kutlvašr raněn do ramene a bitva pro něj skončila. Radost z vítězství mu překazil moment, kdy se dozvěděl o smrti svého staršího bratra Františka, který během útoku padl.

Účastnil se následně tarnopolského ústupu, ve druhé polovině

roku 1917 absolvoval kurs velitelů praporů v Žitomiru, který dokončil v lednu 1918. Po návratu ke svému pluku opět převzal velení 4. roty, účastnil se bojů s bolševiky, zvláště se vyznamenal v bojích o Penzu a Samaru. V červenci přebíral velení III. praporu, v jehož čele absolvoval boje o města Simbirsk a Kazaň, kde byl znovu raněn. Po vyléčení se stává zástupcem velitele 1. čs. stř. pluku, v jehož čele stál Josef Švec. Po Švecově sebevraždě v říjnu 1918 se stává jeho velitelem.

Rok 1919 začal pluk ochranou sibiřské magistrály, strážní činnost zde prováděl až do listopadu, kdy se přesouvá do Vladivostoku. Odsud vede už jen cesta domů, a tak se v únoru 1920 dostává Karel Kutlvašr do svobodné vlasti.

Svoji budoucnost si již neodmyslitelně spojil s armádou. Stává se velitelem pěšího pluku 1, v jehož čele zůstal až do roku 1924. O čtyři roky později dosahuje již generálské hodnosti. V roce 1934 převzal velení 4. divize v Hradci Králové, v jejímž čele stál až do okupace Československa. V průběhu června 1939 je z armády propuštěn a v říjnu nastupuje na úřednickou pozici pražského magistrátu. Dva roky na to je přeložen do výslužby. V této době už ale naplno vedl dvojí život. Byl zapojen do činnosti Obrany národa a finančně podporoval rodiny zatčených a popravených. Celé období okupace se mu gestapo nedostalo na stopu a tak se na svobodě dočkal roku 1945. Koncem dubna 1945 je ustanoven velitelem Velké Prahy a po

propuknutí Pražského povstání 5. května stojí v čele vojenského velitelství „Bartoš“ a po celou dobu povstání řídí obranu bojujícího města. Na začátku srpna je odeslán na řádnou dovolenou. Sověty je totiž osočen z napomáhání nepříteli, když během povstání převzal kapitulaci od německých jednotek a umožnil tak odchod půl milionu německých vojáků na západ do amerického zajetí. Na velitelskou funkci se vrací v únoru 1946, ale pouze na krátký čas.

Komunistický převrat v únoru 1948 pro něj znamenal jasný konec vojenské kariéry. Počínaje červnem je přeložen do výslužby a v prosinci je dokonce zatčen a vyšetřován za aktivity ve skupině Pravda vítězí, jejímž cílem bylo provést protikomunistický převrat. Následně je odsouzen státním soudem v Praze za velezradu na doživotí a degradován na vojína v záloze. Prošel si věznicemi, jako jsou Mírov, Opava a Leopoldov. Život za mřížemi opustil až po prezidentské amnestii roku 1960 s podlomeným zdravím. Následně pracoval jako vrátný v Nuselském pivovaru, ale z nabyté svobody se netěšil dlouho. Karel Kutlvašr zemřel 2. října 1961 v časných ranních hodinách na lůžku v motolské nemocnici. Sedm let po svém úmrtí byl zproštěn všech obvinění proti němu vznesených v letech 1948 a 1949. Úplné rehabilitace se veterán České družiny a bojovník od Zborova dočkal až na počátku devadesátých let, kdy byl mimo jiné povýšen do hodnosti armádního generála in memoriam.

Karel Kutlvašr

Gen. Kutlvašr během pražského květnového povstání velel vojenskému velitelství „Bartoš“ a úspěšně řídil obranu města.

Antonín Mikuláš Číla brigádní generál

6. ledna 1883 Nová Paka,
Rakousko-Uhersko
†31. května 1983 Praha, Československo

Všestranně talentovaný chlapec se narodil do chudé rodiny se 14. dětmi, díky podpoře příbuzných, sousedů a známých se ale mohl v rodné Nové Pace vyučit hrnčířem a malířem porcelánu, následně vystudoval Odbornou keramickou školu v Bechyni. Umění v té době natolik propadl, že pokračoval ve studiu na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, obor dekorativní a figurální malba, kterou ukončil v roce 1909. Před nejistou budoucností umělce dal přednost jistotě učitelského povolání a stal se učitelem kreslení. Tuto profesi se však rozhodl vykonávat v carském Rusku a odcestoval do Oděsy. Stal se profesorem kreslení a tělocviku na gymnáziu a brzy byl velmi známou a populární osobností města. V Oděse také založil aktivní sokolskou jednotu. Když v roce 1914 vypukla válka, přihlásil se Číla do ruské armády. Mezitím se v Oděse objevila náborová komise pro dobrovolnickou Českou družinu. Číla se okamžitě zapojil do náboru krajanů a na konci srpna se v čele osmnáctičlenné skupiny vydal do Kyjeva, kde se družina právě formovala. Po slavnosti přísaze na Sofijském náměstí odjela

družina na bojiště, Číla na sebe zakrátko upozornil jak odvážnými akcemi (jako malíř pořizoval věrné a přesné náčrtky nepřátelských pozic), tak prací s mužstvem a jeho bojovou přípravou (zavedl oslovení bratře). Nepřekvapivě tak byl v květnu 1915 mezi prvními čs. dobrovolníky povýšenými na praporčíky, aniž by předtím tito muži měli důstojnické hodnosti v armádě rakouské. Následně se věnoval výcviku nováčků a mužů elitního „sokolského oddílu“. Poté se ujal velení 12. roty 1. čs. střeleckého pluku a následně 7. roty nového 3. čs. stř. pluku. S ním zasáhl do slavné bitvy u Zborova, kdy jeho rota zhruba do 13. hodiny zajišťovala spojení s 2. plukem a polní stráž Ježka a Valentina. Následně Číla iniciativně rozhodl, že jeho muži zaplní mezeru v průlomu, čímž přispěl ke zdárnému splnění úkolu. Poté stoupal u 3. pluku v hierarchii, až se nakonec v srpnu 1918 stal jeho velitelem. S plukem se zapojil do bojů s bolševiky, vedl úspěšné obsazení Čeljabinsku, Jekatěrinburgu a dalších měst a obcí. Posléze působil na velitelství čs. vojska, načež mezi březnem a květnem 1919 opět velel 3. stř. pluku a od června 1919 do srpna 1920 10. stř. pluku, vše již v hodnosti podplukovníka. S plukem se účastnil posledních bojů s bolševiky na magistrále, obsadil město Krasnojarsk a v Irkutsku velel předání zlatého carského

pokladu sovětům. V červnu 1920 se svými muži konečně odplul do ČSR, kde pokračoval ve vojenské kariéře.

Postupně velel několika plukům, brigádám a divizím, studiem na vojenských školách si zvyšoval kvalifikaci. V letech 1928–1934 působil jako zástupce Zemského vojenského velitelství a v letech 1934–1938 zastával funkci předsedy Odvolacího kárného výboru MNO v Praze. Na počátku roku 1938 odešel do výslužby, během mnichovské krize byl znovu povolán a stal se velitelem 5. armádního sboru v Trenčíně. Po okupaci zbytku republiky se zapojil do odboje, jeho činnost byla ale limitována jeho věkem a životem pod německým dohledem. Aktivně se ale zapojil do Pražského povstání. Po skončení války se již do služby v armádě nevrátil, ale aktivně se podílel na obnovení a činnosti Čs. obce legionářské. Po roce 1948 byl degradován na vojína a k malému důchodu si přivydělával malováním obrazů a kreslením plakátů. Byl však velmi aktivní v udržování legionářských tradic. V roce 1968 mu byla vrácena hodnost. V roce 1974 se podílel na přípravě pohřbu Hany Benešové, manželky bývalého presidenta Edvarda Beneše. Do konce života byl předsedou neoficiální Historické komise legionářů.

Antonín Mikuláš Číla

V době po roce 1948 byl Mikuláš Číla neúnavným propagátorem odkazu čs. legií a účastnil se mnoha společenských akcí. K těm smutnějším patřily pohřby spolubojovníků, na kterých měl často smuteční proslov. Na snímku z roku 1968 v čele bývalých legionářů při jedné z podobných příležitostí.

Josef Fryml plukovník in memoriam

*28. března 1889 Františkov,
Rakousko-Uhersko
†22. června 1940, Mladá Boleslav,
Protektorát Čechy a Morava

Narodil se v obci Františkov, která je dnes součástí Liberce. Vychováván byl ale ve Vinci u Mladé Boleslavi. Ve městě také vychodil zemskou řemeslnickou pokračovací školu. Po vypuknutí 1. světové války byl odveden k boleslavskému pěšímu pluku č. 36. Působil u technického oddělení, které stavělo a opravovalo cesty a mosty. Dne 28. srpna 1916 padl do zajetí rumunské armády, která den před tím vstoupila do války na straně Dohody. Krátce poté navštívil Rumunsko M. R. Štefánik a dojednal s jeho vládou možnost náboru čs. zajatců pro čs. jednotky v Rusku. To bylo nakonec povoleno, přihlásilo se přes 1 500 dobrovolníků, sám Fryml se do legií přihlásil 27. října 1917, v té době se ale situace v Rusku stávala stále více chaotickou, bylo proto rozhodnuto o přesunu čs. jednotek do Francie. Díky následujícímu vývoji událostí se však podařilo přepravit jen část mužů, mezi nimi ale byli i dobrovolníci z rumunských zajateckých táborů. Ti se tak stali jedněmi ze zakládajících členů čs. legií ve Francii.

Stal se příslušníkem 21. čs. střeleckého pluku, se kterým se účastnil všech bitev, včetně slavné u Terronu a Vouziers v říjnu 1918. Po návratu do Československa se účastnil bojů o hranice nového státu. V legiích dosáhl hodnosti kapitán a rozhodl se pokračovat v armádě. V roce 1926 byl poslán v hodnosti štábního kapitána k mladoboleslavskému pěšímu pluku 47. S ním pak spojil zbytek své profesní kariéry. V jeho řadách ho zastihly i mnichovské události z podzimu 1938 i následná okupace zbytku Českých zemí v březnu 1939. Major Fryml se okamžitě zapojil do odbojové činnosti v rámci organizace Obrana národa. Nejprve jako zástupce velitele organizace na Mladoboleslavsku, po jeho zatčení stanul v jejím čele. Pod jeho velením vzrostla aktivita v jeho oblasti, což neuniklo gestapu. Major Fryml byl zatčen 7. února 1940 a uvězněn v mladoboleslavských kasárnách. Zde byl několikrát týrán a mučen, protože gestapo chtělo znát jména jeho spolupracovníků. Na kruté zacházení s vězni se dochovalo mnoho vzpomínek přeživších, včetně vzpomínky na poslední výslech mjr. Frymla v noci z 21. na 22. června 1940: „Asi k 23. hodině dal si Schuppo Schäffer z Lipska stráží otevřít celu bratra majora Frymla a ztýral ho. Totéž opakovalo se v cele bratra škpt. Stani-

slava Ulricha. A pak přišel jsem na řadu já. Jeho sadistickému počínání asistovala stráž s pistolí v ruce. Za smíchu z vítězství nad bezbrannými vězni nakoukli špehýrkou ve dveřích také do cely bratra škpt. Jana Víta, který týrání ušel, a odešli. Vzrušeně jsme se špehýrkami domlouvali. Bratr mjr. Fryml tukaním zavolal klíčníka a bylo mu dovoleno jít si omýti krev z obličeje.

Po půlnoci se Schäffer vrátil, dal si otevřít celu bratra mjr. Frymla a stráž poslal pryč. Z cely se ozývaly rány. Žádný nářek, jen supění a nadávky katana. Chvěl jsem se u dveří a špehýrkou se díval na otevřenou protilehlou celu. Za dráhnou dobu mučení bratr mjr. Fryml klesl na práh cely. Chroptěl. Viděl jsem, jak Schäffer ještě na zemi kopal ho do břicha. Pak ozval se zvuk trhaného plátna prostěradla. Schäffer pruh ten stočil, udělal smyčku, navlékl ji bratru Frymlovi na krk a vtáhl ho dovnitř cely. Pověsil ho na mříž okna. Za chvíli zavřel celu a odešel.“

Mjr. Fryml na následky tohoto mučení zemřel, po celou dobu se však choval statečně a neprozradil jediné jméno. Za projevené hrdinství byl po válce povýšen na podplukovníka in memoriam a vyznamenán Čs. válečným křížem 1939.

Josef Fryml

Velitelství praporu 21. čs. střeleckého pluku v Michelbachu v Alsasku.

Vilém Stanovský divisní generál

*27. března 1896 Moravská Ostrava,
Rakousko-Uhersko
†11. července 1972 Praha,
Československo

Po vyučení odešel již v roce 1912 do Paříže „na zkušenou“. Aktivně se zapojil do činností zdejší krajanské komunity, a když vypukla válka, dobrovolně se přihlásil do Cizinecké legie. Stal se příslušníkem roty Nazdar. Po slavnosti přísaze odjel s rotou na frontu a účastnil se i památné bitvy u Arrasu 9. května 1915, kde byl raněn. Během léčení se dozvěděl, že tehdy ještě málo známý poručík francouzského letectva Milan Rastislav Štefánik hledá dobrovolníky pro letecký výcvik a vznik čs. letky. Přihlásilo se asi 50 dobrovolníků, mezi nimi i Stanovský. Francouzi ale zahájení výcviku protahovali a mnoho z dobrovolníků bylo mezitím odesláno opět na frontu. V prosinci 1915 tak výcvik zahájili jen 4 Češi. Stanovský mezi nimi nebyl, protože byl po vyléčení opět poslán do zákopů, kde se stal velitelem družstva. Stále ale žádal o přeložení k letectvu, kam byl nakonec přijat v srpnu 1917, poté co doléčil další zranění z bojů. Jeho letecký výcvik byl velmi důkladný a využíval nejnovější zkušenosti z leteckých bojů. Ukončil ho po roce v srpnu 1918, kdy byl odeslán k jednotce SPA 158, která létala s výbornými francouzskými stíhačkami SPAD VII. Podnikal zejména útoky proti pozemním cílům. Těsně před koncem války, 8. listopadu 1918, byl při jednom z letů sestřelen a musel nouzově přistát, přičemž si poranil páteř.

Následky tohoto zranění jej pak provázely po zbytek života.

Konec války ho tak zastihl ve francouzské nemocnici, ještě v ní se rozhodl pokračovat v armádní kariéře. V roce 1919 byl povýšen na poručíka a stal se velitelem čs. leteckého oddílu ve francouzském Istres. Následně se vrátil do vlasti, byl povýšen na kapitána, stal se velitelem pilotní školy v Praze a podílel se na nákupu letounů ve Francii. V listopadu 1923 se stal velitelem letky 6 ve slovenských Vajnorech. Když v témže roce navštívil prezident Masaryk Francii, tvořilo jeho doprovod pět letounů čs. konstrukce, pilotem jednoho z nich byl právě Stanovský. S prezidentem se spřátelil a ten s ním často diskutoval rozvoj letectví. V roce 1926 podnikl na čs. letounu Aero Ab 11 s mechanikem Františkem Šimkem let třemi kontinenty – Evropou, Asií a Afrikou. Urazili přes 15 000 km, často jen za pomoci kompasu, hodinek a plánek od jiných pilotů. Během letu museli několikrát nouzově přistát, vždy ale dokázali letoun opravit. Po návratu je doma vítali jako hrdiny a Stanovský se stal velmi známým. Navíc udělali velkou reklamu tehdy málo známému čs. leteckému průmyslu. Dále také pokračoval v armádní kariéře, v říjnu 1927 se stal velitelem leteckého pluku 3 na Slovensku v hodnosti major. Zvyšoval si také vzdělání studiem různých kurzů, vyučoval v letecké škole a působil u leteckého výzkumného ústavu v Praze. V prosinci 1933 se stal velitelem leteckého pluku 6. V roce 1937 byl povýšen na plukovníka a zároveň

pověřen velením speciální mise. Byl poslán v čele pilotů, kteří měli v Sovětském svazu převzít bombardéry Tupolev SB a přeletět s nimi do Československa. Letouny však nebyly připraveny, takže se na ně jen přeškolili a do vlasti dopravili až na druhý pokus v únoru 1938. Tyto moderní letouny pak dostal do výzbroje právě jeho pluk.

Ihned po okupaci se zapojil do aktivit odbojové organizace Obrana národa, podílel se mimo jiné na odchodu čs. letců do zahraničního odboje. Na udání je gestapem zatčen již 14. prosince 1939, vyslýchán a nakonec v roce 1940 poslán do koncentračního tábora Dachau. Zde brzy získal velkou autoritu a svou činností zachránil život mnoha spoluvězňům, zejména významným členům francouzského odboje. Za to byl v roce 1946 jmenován komandérem Řádu Čestné legie. Po návratu do osvobozené vlasti zamířil opět k armádě, ale v roce 1946 byl přeložen na Ministerstvo dopravy, kde měl za úkol obnovu čs. civilního letectví. Protože se jednalo o celosvětově známou osobnost, nebyl komunisty odvolán z funkce hned po převratu v roce 1948. Celou dobu byl ale pod dohledem StB. V roce 1951 byl propuštěn z armády a v roce 1952 zatčen za údajnou spolupráci s francouzskou rozvědkou a obviněn z vlastizrady. Během výslechů byl týrán, ale přiznání z něj nezískali. Propuštěn byl v roce 1960 a prohlásil: „...komunisti byli ve vězení vynalézavější a bezcitnější než Němci.“

Vilém Stanovský

Podporučík Vilém Stanovský před stíhacím letounem SPAD VII
v době své služby u eskadrily SPA 158 v Belgii v roce 1918.

Jan Gayer legionář

*19. června 1885 Přerov,
Rakousko-Uhersko
†7. června 1918 Lipjagy, Rusko

Významný ruský legionář Jan Gayer, původem hanácký agrom a brazilský farmář, spojil ve své osobnosti slovanskou ctnost s americkou podnikavostí. Narodil se 19. června 1885 v Přerově. O jedenáct let později, ve školním roce 1896/97, nastoupil ke studiu na tamním gymnáziu. Vedle školních povinností chodil po vzoru otce cvičit do Sokola. Jakmile ukončil studium na gymnáziu i na hospodářské škole v Přerově, nastoupil jako adjunkt na panství hraběte Jindřicha Haugwitze. Jako jedenadvacetiletého mladíka ho povolali k prezenční službě v c. k. armádě do Prahy k pěšímu pluku. Z Prahy byl převelen do Plzně, kde se důstojníkům nezamlouvala jeho nekompromisní povaha. V roce 1908 odešel opět jako adjunkt na arcibiskupské panství do Kroměříže. Bratr Zdeněk působil na zimní hospodářské škole ve Vyškově ve funkci ředitele a následně založil výzkumnou stanici a statek v Brazílii. Do Ameriky odjel také v srpnu 1912 Jan. Zde pracoval na farmě. Po vypuknutí první světové války se rozhodl odvézt do Brazílie sourozence s rodiči. Nelehká doba zmařila Janovy plány. Vypuknutí válečné vřavy mu znemožnilo odcestovat z Moravy. Jako záložního důstojníka ho zařadili k pěšímu pluku č. 100 na ruskou frontu. Po slovním střetu s nadřízeným

hejtmanem byl přeložen k pěšímu pluku č. 20. Kromě ruské oblasti působil i v Srbsku. Na frontu se dostal po těžkých ztrátách pěšího pluku č. 20 u Gorlice. Na začátku července 1915 byl zajat. Než se dostal do zajateckého tábora v Korotojaku a přihlásil se do čs. dobrovolnické armády, prošel přes Kyjev a Charkov. Dalším mezníkem jeho života se stal červen 1916, kdy byl přidělen k 1. střeleckému pluku při Čs. stř. brigádě. Na frontě se spřátelil se Syrovým, Švecem, Medkem, Maxou, Čílou nebo Husákem. Rudolf Medek o Gayerovi napsal: „Po večerech býval doma. Nemiloval „interesantních“ procházek ulicemi (...). Miloval však vzpomínky z minulosti a rozpravy o budoucnosti“. 29. července 1917 proběhlo jeho jmenování velitelem 7. roty 1. čs. střeleckého pluku a o pár týdnů později byl zvolen do důstojnického čestného soudu. Na konci září 1917 došlo k dalšímu povýšení – stal se velitelem 2. roty i celého I. praporu 4. střeleckého pluku. Přesun z Ruska do Francie na jaře 1918, jak jej plánoval Masaryk, nebyl jednoduchý. V této době pronikl Gayerův výzvědný oddíl na železnici mezi Kruty a Plisky a přeřezal telefonní dráty. Přerušili tím spojení mezi Bachmačem a Kyjevem. V březnu 1918 se postavil do čela pluku poručík Čeček a jeho zástupcem se stal právě Gayer. Osobně se účastnil bitvy u Bachmače.

Čím byl Zborov v červenci 1917 pro celé čs. legie v Rusku, tím byla pro Gayerův 4. pluk bitva

u Lipjag poblíž Samary dne 4. června 1918. Poručík Gayer vedl pluk po stepích tamní oblasti stále kupředu, i když docházely síly i náboje. Při bodákové zteči legionářů těžce zranil nepřítel Gayerovi obě nohy. Přitom Gayer pronesl: „Nechte mě tu a jděte! Žeňte tu svoloč!“ V bitvě padlo kolem 1 500 rudoarmějců a 1 800 vojáků padlo do zajetí. Na druhé straně bojiště zemřelo 30 Čecho-slováků.

Gayer se nedočkal návratu do svobodné vlasti, protože zemřel 7. června 1917 v sanitním vlaku ve stanici Lipjagy. Pohřeb se konal na městském hřbitově v Samaře, kde byl uložen do společného hrobu. Zpráva o jeho smrti se donesla do Čech až o rok později.

V rodné Mostecké ulici v Přerově byla odhalena pamětní deska. In memoriam byl vyznamenán Československým válečným křížem, Československou revoluční medailí a francouzským Válečným křížem.

Regionálně je osobnost poručíka Jana Gayera spjata také s královským městem Hradec Králové. Ve městě stojí kasárna nesoucí jméno po tomto slavném ruském legionáři (Gayerova). Poblíž kasáren stával pomník 197 padlých legionářů ze 4. pěšího pluku Prokopa Velikého, mezi něž lze s hrdostí zařadit i Gayera. Pomník spolu se sochou Masaryka byl zničen v roce 1940. Do dnešního dne se dochovala jen bronzová deska s Gayerovým reliéfem.

Jan Gayer

V roce 1937 byl v Hradci Králové odhalen památník padlým legionářům 4. čs. stř. puku, na němž byla i portrétní plaketa J. Gayera. Pomník v roce 1940 zničili Němci.

Robert Vobrátilík generál

*2. června 1886 Choceň,
Rakousko-Uhersko
†7. prosince 1952 Praha, Československo

Po vchození gymnázia ve Vyso-
kém Mýtě se přihlásil na právnic-
kou fakultu Karlo-Ferdinandovy
univerzity v Praze, kam byl přijat
v roce 1906. Studium přerušil
v roce 1909, kdy nastoupil jako
jednorozční dobrovolník k pěšímu
pluku č. 98 v Josefově, kde také
absolvoval vojenské studium.
Vojenskou službu ukončil jako
velitel čety v září 1910 a vrátil
se na univerzitu. Studia ukončil
v roce 1912, kdy se zároveň
oženíl. Pracoval jako redaktor
časopisu *Východočeský kraj* ve
Vysokém Mýtě.

Po vypuknutí války byl mobilizo-
ván a v červenci 1914 odjel na
východní frontu jako velitel čety
pěšího pluku č. 36. V listopadu
byl povýšen na poručíka, ale do
ledna 1915 se nacházel v nemoc-
ničním ošetřování. Následně se
vrátil k pluku, kde se stal velitelem
roty. Do zajetí padl 27. května
1915, kdy se velká část pěšího
pluku č. 36 vzdala vojákům
České družiny, následkem čehož
pluk již nikdy nebyl v rakouské
armádě obnoven. Chtěl vstou-
pit do čs. jednotek, přijetí však
trvalo velmi dlouhou dobu, takže
se rozhodl, jako velké množství
dalších čs. zajatců, ke vstupu do
srbského vojska, které se právě
v Rusku transformovalo.

V dubnu 1916 se stal příslušní-
kem 1. srbského dobrovolnického
pluku. Protože Srbové akcepto-
vali důstojnické hodnosti dosa-
žené v rakouské armádě, stal se
v červenci v hodnosti podporu-
číka velitelem čety. S plukem se
účastnil bojů v rumunské Dob-
rudži, v srpnu byl raněn a převe-
zen na léčení. V září se na frontu
vrátil, stal se velitelem 3. roty,
ale již jednadvacátého byl opět
zraněn a evakuován na léčení,
které trvalo až do ledna 1917.
V únoru byl povýšen na poručíka,
ale ještě téhož měsíce přechází
k čs. vosku.

Počátkem března je přiřazen
k 9. rotě 1. čs. střeleckého pluku,
ovšem již 27. března je jmenován
velitelem 2. roty 3. čs. stř. pluku
a 26. května velitelem I. praporu.
V červnu se s ním přesouvá
ke Zborovu, v noci před bitvou
jeho prapor zesiluje pravý
úsek. Vobrátilík se zapojuje do
útoku, během kterého je raněn,
v důsledku čehož má doživotně
zhoršený zrak. V srpnu je přelo-
žen k formujícímu se 4. čs. stř.
pluku jako velitel III. praporu.
S plukem se na počátku března
1918 účastní úspěšné bitvy
s Němci u Bachmače, v květnu,
v době vypuknutí nepřátelství
s bolševiky, je jmenován zástup-
cem velitele pluku. V červnu se
účastní bitvy u Lipjag, po zra-
nění por. Gayera přebírá velení
pluku, se kterým následně bojuje
o Samaru, Syzraň a Nikolaje-
vsk. Jeho zatímním velitelem byl
do srpna, kdy byl povýšen na
kapitána a jmenován definitivně

velitelem pluku. V říjnu 1918 je
povýšen na majora a v dubnu
1919 je přiřazen do štábu čs. voj-
ska na Rusi a stává se velitelem
posádky v Irkutsku a Charbinu.
Do vlasti se vrací až jako jeden
z posledních v říjnu 1920.
Doma na něj čekají různé štábní
funkce. Do října 1921 byl před-
nostou oddělení Likvidačního
úřadu zahraničních vojsk, do
konce roku 1923 referentem
Vojenského oddělení presidia
Ministerstva národní obrany,
v letech 1923 až 1932 byl před-
nostou tohoto oddělení. Jeho
poslední funkcí byl přednosta
Presidiálního odboru Ministerstva
národní obrany, kterou zastával
do dubna 1939, kdy odešel do
výslužby v hodnosti generála, která
mu byla udělena v červenci 1933.

Během okupace byl členem
odbojových organizací KAR a ŘÍP
a předsedou správní rady Akciové
společnosti Sázava, která pro-
vozovala ozdravovny, a tajně
financovala odbojové aktivity
a podporovala rodiny vězňů
vlastenců. V roce 1945 se při-
hlásil zpět do aktivní služby, ale
byl definitivně penzionován. Po
komunistickém převratu z února
1948 byla jeho rodina perzeku-
ována, v roce 1951 se musela
vystěhovat z Prahy do Těcho-
nína na Orlickoústecku, byl mu
snížen důchod a syn vyloučen
z vysokoškolského studia. Zemřel
7. prosince 1952 ve Vojenské
nemocnici v Praze na mozkovou
mrtvici. Pochován je na pražském
Bubenečském hřbitově.

Robert Vobrátilek

Společná fotografie českých dobrovolníků v srbské armádě v roce 1916.
Vlevo sedí Robert Vobrátilík v hodnosti poručík.

Josef Vuchterle plukovník

*25. května 1891 Vránov,
Rakousko-Uhersko
†21. prosince 1923 Praha,
Československo

Po dokončení obchodní akademie odjel roku 1911 do Kyjeva, kde působil jako účetní. Po vypuknutí války se mezi prvními přihlásil do vznikající České družiny. Přestoupil také na pravoslavnou víru a přijal jméno Boris. Po slavnosti přísaze České družiny na Sofijském náměstí v Kyjevě s ní odešel na frontu a v řadách 2. roty provedl řadu úspěšných rozvědek. Významně se podílel na přípravě operace, během které byl 3. dubna 1915 zajat téměř celý pražský pěší pluk č. 28. Této události bylo následně využíváno ruskou propagandou jako důkaz skutečnosti, že Češi nechtějí bojovat za monarchii. Sami Rakušané tomu uvěřili a Čechům dlouhodobě nedůvěřovali, byť zajetí „osmadvacátníků“ bylo spíše kombinací dobře provedené akce ze strany Rusů, zaskočení protivníka, tak skutečnou neochotou „osmadvacátníků“ bojovat. Podobně ale v té době do ruského zajetí padla řada dalších rakousko-uherských jednotek. Nicméně se jednalo

o velký úspěch a Vuchterle za projevenou chrabrost a hrdinství obdržel řadu vyznamenání, včetně Řádu sv. Stanislava s meči a mašlí III. třídy, a byl povýšen na praporčíka. Dále projevoval velkou odvahu a v bitvě u Zborova byl již velitelem 10. roty 1. čs. střeleckého pluku. Svou jednotku rozdělil na dvě půlroty a úspěšně podporoval útok Švecovy 8. roty na první linii rakouských zákopů, které společnými silami dobyly. Po krátké konsolidaci vyrazily společně do druhé nepřátelské linie. Ač zde nepřítel již nekladl tak tuhý odpor, jedna z kulek zasahuje Vuchterleho do páteře a způsobuje mu těžké zranění. Byl evakuován do polního lazaretu a i přes pomoc lékařů zůstává invalidním. Za statečnost v bitvě byl opět vyznamenán a povýšen na kapitána.

Do služby se tak mohl vrátit až na přelomu let 1917 a 1918 a působil ve štábních funkcích. V hodnosti major se podílel na cestě našich jednotek po Transsibiřské magistrále a od září 1918 je Vuchterle, povýšený na podplukovníka, jmenován velitelem spojeneckých vojsk města Vladivostoku. Podílí se tak na koordinaci aktivit všech spojeneckých armád, přičemž využil své organizační

a jazykové schopnosti. Následně stanul v čele čs. vojenské mise a podílel se na přípravě a organizaci evakuace čs. vojsk z Ruska. O tom, že si vedl opravdu dobře, svědčí to, že byl vyznamenán vysokými zahraničními vyznamenáními – Britý Řádem za vynikající službu, Číňany Řádem Wenho III. stupně a Japonci Řádem Posvátného pokladu III. třídy. V létě roku 1920 se vrací do vlasti, nejprve se stává zástupcem náčelníka Likvidačního úřadu zahraničních vojsk při Ministerstvu národní obrany a následně přednostou Kanceláře čs. legií Ministerstva národní obrany, který se např. staral o nemocné a invalidní legionáře. Byl i jedním ze zakladatelů Klubu starodružiníků, který sdružoval všechny legionáře, kteří do boje za samostatnost vstoupili již v roce 1914.

Vuchterle se i v republice prokázal jako schopný a talentovaný důstojník, měl se stát generálem nebo diplomatem. Limitovalo ho ale jeho válečné zranění. V roce 1923 je povýšen na plukovníka, avšak ještě téhož roku na důsledky válečných zranění umírá. Nositeli 16 řádů a vyznamenání se dostalo velkého vojenského pohřbu, kterého se účastnila řada jeho spolubojovníků.

Josef Vuchterle

Velitelé spojeneckých vojsk ve Vladivostoku, přelom let 1918-1919. V zadní řadě stojí čtvrtý zprava pplk. Vuchterle.
V první řadě třetí zleva generál William S. Graves, velitel Amerického expedičního sboru na Sibiři,
vedle něj generál Otani, velitel japonských sil.

Stanislav Čeček divizní generál

*13. listopadu 1886 Líšno,
Rakousko-Uhersko
†29. května 1930 České Budějovice,
Československo

Narodil se do rodiny lesmistra na panství statkáře a průmyslníka Daňka z Esse. Absolvoval tábořské gymnázium, posléze Československou obchodní akademii v Praze a vzdělání ukončil v letech 1904–1907 na Vyšší obchodní akademii v Lipsku. Poté nastoupil k pěšímu pluku č. 102 v Praze jako jednoroční dobrovolník, absolvoval vojenské studium a do zálohy odešel v roce 1910 jako poručík a velitel pěší čety. Krátce pracoval v bance, v roce 1911 odjel do Ruska, kde se stal finančním úředníkem u moskevské pobočky firmy Laurin a Klement. V době vrcholící mezinárodní krize se účastnil mnoha protirakouských demonstrací, po vypuknutí války se 30. srpna 1914 dobrovolně přihlásil do České družiny.

Byl přijat jako voják do 1. roty, již během výcviku byl jako záložní rakouský důstojník povýšen na podporučíka a stal se mladším důstojníkem roty. V říjnu s ní odjíždí na frontu a zapojuje se do bojové činnosti. Okamžitě na sebe upozornil vzorným plněním úkolů, rozvahou, odvážnými rozhodnutími a těšil se velké oblibě svých spolubojovníků. V březnu 1915 byl v akci raněn. Zaujal také své ruské nadřízené a i proto se 11. července 1915 stává velitelem

nově utvořené 5. roty. Byl tak prvním čs. velitelem roty u České družiny. Se svou jednotkou úspěšně operoval v podřízenosti 70. a později 21. pěší divize. Dne 6. ledna 1916 se stal velitelem 1. roty, v únoru je Česká družina transformována na 1. čs. střelecký pluk. Čeček svou rotu vedl od štábu armádního sboru v Tarnopolu, vojáci pod jeho vedením perfektně plnili zadané úkoly, čímž si získali respekt ruských velitelů. Na konci dubna se Čeček účastnil 2. sjezdu Svazu čs. spolků na Rusi v Kyjevě. Po jeho skončení se vrací k bojové činnosti. Dne 7. června 1917 se stává, povýšený na poručíka, velitelem I. praporu 1. čs. pluku a s ním se přesouvá na pozici u Zborova. Vypracoval hlavní plán útoku, který konzultoval s dalšími zkušenými frontovými veliteli (např. Husák, Syrový, Švec, Fierlinger a další), a který následně ruské velení schválilo. Sám se pak zapojil do boje a přispěl k celkovému úspěchu akce. Následně se setkal s premiérem Kerenským a měl podíl na jeho povolení neomezeného náboru čs. zajatců pro formování národní armády v Rusku.

Dne 6. září 1917 se stává zástupcem velitele nového 4. stř. pluku. Úspěšně s ním bojuje u Bachmače a 1. dubna 1918 převzal jeho velení, opět jako první čs. důstojník. Po čeljabinském incidentu byl velitelem Penzenské operační skupiny, prozatímním velitelem 1. čs. stř. divize a podílel se na úspěšném spojení čs. oddílů,

dobytí mnoha měst a ovládnutí Transsibiřské magistrály. V červnu 1918 je povýšen na plukovníka a stává se velitelem Povolžské fronty, která měla stát proti Němcům. Chaos v Rusku, aktivity bolševiků a minimální pomoc spojenců tomu však zabránily. V září byl povýšen na generálmajora a v říjnu 1918 odjel do Vladivostoku, kde zastával post velitele Dálného východu. Podílel se na plánování operací, koordinaci s dohodovými vojsky a zajišťoval transport čs. vojáků domů do vlasti. On sám se vrátil s 35. transportem na lodi President Grant, která z Vladivostoku vyplula 24. srpna a do italského Terstu doplula 13. října 1920. Pokračoval v armádní kariéře, stal se zástupcem náčelníka Hlavního štábu branné moci. V letech 1921–1923 vystudoval Vysokou školu válečnou v Paříži a poté zastával mnoho štábních funkcí (mimo jiné se podílel na rozvoji letectví). V únoru 1929 se stal velitelem 5. divize v Českých Budějovicích. Trápily ho však dlouhodobé zdravotní problémy jako následek válečných útrap. V květnu onemocněl, ovšem podcenění zdravotního stavu a velké pracovní nasazení měly za následek, že 29. května 1930 nečekaně zemřel. Jeho pohřeb se stal legionářskou manifestací, u jeho rakve se hluboce poklonil i prezident Masaryk. Žádnému jinému z legionářů se podobné pocty již nedostalo. Za svou službu získal 26 řádů a vyznamenání.

Stanislav Čeček

Gen. Čeček promlouvá k příslušníkům tří rot III. praporu 4. pluku, internovaných na Gornostaji ve Vladivostoku, léto 1919.

Eduard Kadlec armádní generál

*16. března 1880 Ústí nad Labem,
Rakousko-Uhersko
†19. srpna 1961 Brno, Československo

V letech 1891–1896 vystudoval Státní reálnou školu v Karlíně, následně se rozhodl pro armádní kariéru. V letech 1896–1900 vychodil vídeňskou Kadetní školu dělostřelectva a poté sloužil čtyři roky u zdejšího pevnostního dělostřeleckého pluku č. 1 v hodnosti poručíka. V roce 1909 z armády odešel, v Bruselu absolvoval kurz koloniální služby a následně pět let sloužil v Belgickém Kongu. Účastnil se několika výprav proti zdejším domorodcům, v roce 1913 působil ve funkci vrchního správce sektoru Likame a od Belgičanů za své služby obdržel několik vyznamenání. V létě 1914 odjel na dovolenou do Čech, kde ho zastihlo vypuknutí války. Byl mobilizován a stal se velitelem dělostřelectva jedné z pevnůstek pevnosti Přemysl. Pevnost byla již 16. září 1914 oblehnuta ruskými jednotkami, ale Rakušanům se podařilo pevnost 11. října osvobodit. Podruhé Přemysl Rusové oblehli 9. listopadu. Všechny snahy o vysvobození města tentokrát selhaly, a když obráncům došly zásoby a začaly se šířit nemoci, celá posádka 22. března 1915 kapitulovala. Mezi více jak 100 000 rakousko-uherskými zajatci byl i nadporučík Kadlec. V červnu 1916 vstoupil do čs. legií, zprvu ale působil u Svazu čs. spolků na Rusi. V červnu 1917 mu byla přiznána hodnost

štábní kapitán a byl zařazen k 7. čs. střeleckému pluku. Zde se brzy stal velitelem III. praporu. Od ledna do března 1918 přednášel taktiku pěchoty v důstojnickém kurzu velitelů rot a praporů v Pripjatíně. Během bitvy u Bachmače byl 10. března 1918 lehce zraněn do hlavy u železniční stanice Doč. Čechoslováci ale porazili útočící Němce a mohli ustoupit z Ukrajiny. Ač zraněný, Kadlec nadále zůstal u svého pluku ve funkci zástupce velitele a podílel se na evakuaci do Vladivostoku. Když vypuklo nepřátelství s bolševiky, byli Kadlecovi muži jako jedni z prvních v boji. Již 25. května 1918 obsadili město a stanici Mariinsk, vzápětí byli ale obklíčeni. Dokázali se bránit dvacet dní, než je osvobodily další čs. oddíly. V létě byl povýšen na plukovníka, stal se velitelem celého 7. čs. pluku a následně i všech čs. vojsk nastupujících od východu Vladivostoku. Jeho muži ovládli bajkalské tunely a město Čita. V září se stal velitelem Velitelství Dálný východ ve Vladivostoku.

V listopadu 1918 byl ustanoven velitelem rumunských dobrovolnických jednotek. V ruských zajateckých táborech samozřejmě nebyli jen Češi a Slováci, ale i další národy Rakousko-Uherska a mnoho z nich chtělo bojovat za svobodu. Rakouští Srbové se tak již v roce 1916 stali základem srbské dobrovolnické jednotky v Oděse. V zajetí byli ale i Poláci, Italové či Rumuni z Uher. A čs. legie se podílely na orga-

nizaci jejich oddílů. Po ukončení výcviku odjel Kadlec s Rumuny na frontu, kde se od května 1919 do ledna 1920 podíleli na ochraně Transsibiřské magistrály a vedli si velmi dobře. Následně v lednu a únoru 1920 úspěšně velel všem stahujícím se vojskům z magistrály. V červnu 1920 se rumunské jednotky zcela osamostatnily a vydaly se na cestu domů. S jejich prvním transportem z Vladivostoku oplul i plk. Kadlec se svou ruskou manželkou. Do rumunské Konstanty dorazili 5. července 1920 a po přehlídce před rumunským králem Ferdinandem I. se vrátil domů. Pokračoval v armádní kariéře, v lednu 1921 se stal velitelem 10. pěší divize na Slovensku, v září 1931 byl přeložen do Olomouce do čela 7. divize, to již měl hodnost divisní generál. V roce 1935 krátce velel IV. sboru a v letech 1935–1937 byl v čele Zemského vojenského velitelství v Brně. V armádních kruzích byl ale neoblíbený, byť po odborné stránce byl na velké úrovni. V květnu 1937 byl povýšen na armádního generála a v srpnu přeřazen do výslužby. Poté již nebyl nikdy do služby povolán, ani během mobilizace v roce 1938, ani během reorganizace po 2. světové válce. Žil v ústraní v Brně, po únorovém převratu roku 1948 si na něj ale vzpomněli komunisté. Musel se vystěhovat ze své vily a v roce 1950 byl degradován na vojína. Jeden z nejúspěšnějších čs. velitelů na Sibiři tak zemřel v chudobě a úplném zapomnění...

Eduard Kadlec

Obrněný vlak rumunského divizionu (po reorganizaci asi 2 000 mužů pod velením čs. plk. Kadlece), který působil na magistrále v oblasti kolem stanice Kym. Léto 1919.

Josef Šnejdárek armádní generál

*2. dubna 1875 Napajedla,
Rakousko-Uhersko
†13. května 1945 Casablanca, Maroko

Po smrti matky byl vychováván v Jičíně a od mládí měl dobrodružnou povahu. Ve 13. letech utekl z domova, protože se chtěl stát pašou a zamířil do Turecka. Dostal se až do Terstu, kde si ho vyzvedl strýc. V letech 1891–1895 vychodil pěchotní kadetní školu v Praze a sloužil v rakousko-uherské armádě. Opět se ale projevila jeho dobrodružná povaha. V létě 1896 se během dovolené zapojil do řecko-turecké války, za což dostal 30. denní domácí vězení. Ještě téhož roku opustil armádu a cestoval. Když mu došly finance, vstoupil v lednu 1899 do francouzské Cizinecké legie. Zúčastnil se bojů v Alžírsku, Maroku a na Sahaře a projevil velkou statečnost a velitelské schopnosti. V letech 1906–1907 vystudoval prestižní vojenskou školu v St. Maixent a byl povýšen na poručíka. Celkem se v Africe účastnil 17. vojenských tažení. Do 1. světové války vstoupil jako velitel pochodového pluku domorodých střelců Marocké divize. Opět prokázal velkou statečnost a již v září byl povýšen na kapitána, vyznamenán Řádem česné legie, ale také zraněn. Po uzdravení se stal velitelem jed-

notky složené z beduínských dobrovolníků, která byla součástí 4. pluku alžírských střelců. Na frontě se setkal s rotou Nazdar a bojoval také u Arrasu, kde byl opět zraněn. Po vyléčení se vrátil na frontu a bojoval v Champagni, v ofenzívě na Sommě a 31. října 1917 byl potřetí zraněn. Po vyléčení byl v listopadu 1917 přidělen Čs. národní radě jako styčný důstojník francouzského Ministerstva války. Podílel se na náboru dobrovolníků, výstavbě čs. jednotek a stal se pobočníkem velitele 21. čs. střeleckého pluku.

Po návratu do Československa byl v lednu 1919 povýšen na podplukovníka a stal se velitelem čs. vojsk na Těšínsku. Po vypuknutí bojů s Poláky prokázal velkou iniciativnost a válečné umění, když polské síly rychle zatlačil až k řece Visle. Následně působil u mezispojenecké komise pro Těšínsko ve Varšavě, které určila hranici v této sporné oblasti. V té době se již bojovalo s Maďarskem na jižním Slovensku. Čs. armádě se zde moc nedařilo, proto sem byl v červnu vyslán a ujal se 2. divize. Během týdne provedl reorganizaci a zahájil útočné operace. Podařilo se mu prolomit maďarské pozice, dobýt Zvolen a Banskou Štiavicu, ale další postup zastavilo vyhlášení příměří. Přesto si dobyl velké renomé a stal se skutečnou legendou. Následně se

stal vojenským velitelem Prahy, kde se podílel na potlačení akcí levicových bojůvek. Následně stoupal po hodnostním žebříčku a zastával mnoho důležitých velitelských funkcí. V roce 1927 byl povýšen na divizního generála, vystoupil z francouzské armády, stal se čs. státním občanem (za předchozí službu v Cizinecké legii získal občanství francouzské) a byl velitelem Zemského vojenského velitelství v Košicích, od roku 1932 zastával stejnou pozici v Bratislavě. Opět projevil velkou iniciativu a na Slovensku byl velmi oblíben. Když se v roce 1933 stal velitelem čs. armády gen. Krejčí, došlo mezi důstojníky ke sporu o koncepci armády. To vedlo k tomu, že byl Šnejdárek na konci roku 1934 odeslán do penze. To se ale nelíbilo jemu, veřejnosti a části politiků, protože Šnejdárek patřil k nejznámějším a nejpopulárnějším čs. vojákům. Až po zásahu prezidenta Masaryka odešel v červenci 1935 do důchodu. Byl však aktivní v řadě branných organizací, v říjnu 1938 se stal velitelem Národních střeleckých gard.

Po rozpadu republiky odešel do Francie a po vypuknutí války pomáhal díky svým kontaktům ve francouzské armádě s organizací čs. armády v exilu. Po pádu Francie odjel do Maroka, kde žil v ústraní.

Josef Šnejdárk

Kapitán Josef Šnejdárka ve své kanceláři
plukovního pobočníka 21. čs. střeleckého pluku

1 Doplňte do časové osy vhodné události v chronologické posloupnosti:

VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY		BITVA U ZBOROVA			
ČELJABINSKÝ INCIDENT		VZNIK ČESKÉ DRUŽINY		Počet bodů: 4	
A 28. 6. 1914	B	C	D	E	F 2. 9. 1920

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

V Rusku se nacházela početná skupina _____ a _____ usedlíků, kteří představovali základ pro vznik prvního zahraničního odboje na ruském území; na rozdíl od _____ či _____, kde se českoslovenští vystěhovalci neusazovali v tak hojném počtu. Myšlenka směřující k vytvoření československé vojenské jednotky na území Ruska přišla hned po vypuknutí války. V létě 1914 vznikla tzv. _____, jejíž členové byli označováni jako tzv. „_____“. Česká družina oficiálně spadala pod ruskou armádu, ale Čechoslováci se od Rusů odlišovali tím, že na čapce nosili _____. Jednotka stále sílila, přijímala další a další vojáky z řad českých a slovenských zajatců, kteří zpočátku bojovali za Rakousko-Uhersko a během bojů padli do ruského zajetí. Novým členům České družiny se tak brzy začalo říkat „_____“. Po slavné bitvě u _____ pokračoval masivní nábor dobrovolníků z řad zajatců a dezertérů. Po _____ v listopadu 1917 vypukla v Rusku občanská válka, Čechoslováci deklarovali neutralitu. V květnu 1918 chtěli využít bolševici tzv. _____ k odzbrojení čs. vojáků, čímž vypuklo nepřátelství. Legionářské jednotky obsadily _____ a odcestovaly vlaky do Vladivostoku, ze kterého v letech 1919 a 1920 odpluly domů.

Počet bodů: 12

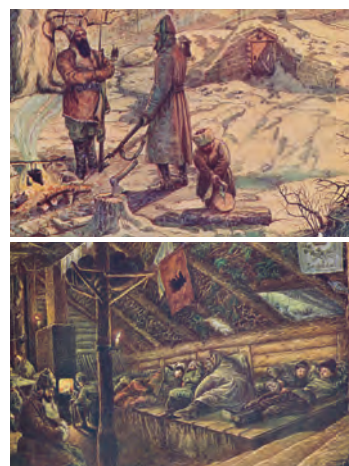
3 Prohlédněte si obrázky a vypracujte úkoly:

A Popište prostředí, ve kterém žili a bojovali ruští legionáři.

B Popište činnost členů České družiny na ruském území.

C Napište výhody a nevýhody podmínek, ve kterých byli nuceni bojovat legionáři v Rusku, Itálii a Francii.

Počet bodů: 6

4 Přečtěte si text a popište výsledek bitvy u Zborova:

„Zborovem zahájili jsme svou vojenskou akci, která nás postavila na roveň národům bojujícím. V době, kdy celý svět byl v poli, nemohli jsme se omezit na deklamace. A také vliv naší armády na politiku doma byl veliký a jistě rozhodující. Vděčná paměť bratřím zborovským, padlým i živoucím!“

A Mohla mít bitva u Zborova vliv na jakékoli další události?

B Pokud myslíte, že ano – na které a jak?

Počet bodů: 3

5 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Milí Rodiče a Sestro!

Mnoho pozdravů zasílám Vám a vzpomínek. Obdržel jsem od Tatínka lístek ze dne 2./3. na kterém píšete jestli hraju právě letos na léto založili zde orchestr 25. lidu a já hraju na trubku. Máme zkoušky a koncerty v biografu a městském sadě. Pracuji s Andrešem na nadraží řemeslo. Pozdrav na domácí a známé.

S pozdravem Váš Josef.“

A Kdo by mohl být autorem textu? Dá se o autorovi něco vyčíst z textu samotného?

B Jaké prostředí text popisuje? Co se o pobytu vojáka dozvídáme?

C Jaký osud mohl potkat zajatce Josefa po roce 1917?

Počet bodů:

6

6 Na mapě vyznačte města a směry evakuace československých legionářů z Ruska:

A Moskva (hl. město Ruska), Vladivostok (Rusko), Terst (Itálie), Hamburk (Německo)

B Transsibiřská magistrála

C Indický oceán > Suezský průplav > Terst

Počet bodů:

8

D Tichý oceán > Panamský průplav > Atlantický oceán > Hamburk > Terst

E Tichý oceán > Kanada > Atlantický oceán > Hamburk

Body celkem:

39

1 Doplňte do časové osy vhodné události v chronologické posloupnosti:

E	VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY	C	BITVA U ZBOROVA
D	ČELJABINSKÝ INCIDENT	B	VZNIK ČESKÉ DRUŽINY

Počet bodů: **4 / 4**

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

V Rusku se nacházela početná skupina ČESKÝCH a SLOVENSKÝCH usedlíků, kteří představovali základ pro vznik prvního zahraničního odboje na ruském území; na rozdíl od FRANCIE či ITÁLIE, kde se českoslovenští vystěhovalci neusazovali v tak hojném počtu. Myšlenka směřující k vytvoření československé vojenské jednotky na území Ruska přišla hned po vypuknutí války. V létě 1914 vznikla tzv. ČESKÁ DRUŽINA, jejíž členové byli označováni jako tzv. „STARODRUŽINÍCI“. Česká družina oficiálně spadala pod ruskou armádu, ale Čechoslováci se od Rusů odlišovali tím, že na čapce nosili ČERVENOBÍLOU STUŽKU. Jednotka stále sílila, přijímala další a další vojáky z řad českých a slovenských zajatců, kteří zpočátku bojovali za Rakousko-Uhersko a během bojů padli do ruského zajetí. Novým členům České družiny se tak brzy začalo říkat „NOVODRUŽINÍCI“. Po slavné bitvě u ZBOROVA pokračoval masivní nábor dobrovolníků z řad zajatců a dezertérů. Po VŘSR v listopadu 1917 vypukla v Ruku občanská válka, Čechoslováci deklarovali neutralitu. V květnu 1918 chtěli využít bolševici tzv. ČELJABINSKÉHO INCIDENTU k odzbrojení čs. vojáků, čímž vypuklo nepřátelství. Legionářské jednotky obsadily TRANSSIBIŘSKOU MAGISTRÁLU a odcestovaly vlaky do Vladivostoku, ze kterého v letech 1919 a 1920 odpluly domů.

Učitelé využijí video Československé legie 1914–1920, čas 7:05–13:12

Počet bodů: **12 / 12**

3 Prohlédněte si obrázky a vypracujte úkoly:

A Popište prostředí, ve kterém žili a bojovali ruští legionáři.

Českoslovenští legionáři v Rusku žili a bojovali na rozsáhlém území. V zimě zde byly velmi nízké teploty, vysoké závěje sněhu a špatně udržované cesty znemožňovaly rychlejší přesun.

B Popište činnost členů České družiny na ruském území.

Členové České družiny byli zpočátku využíváni především pro výzvědnou činnost. Díky znalosti německého jazyka se Češi a Slováci dokázali lehce vmísit mezi rakousko-uherské vojáky a získat potřebné informace.

C Napište výhody a nevýhody podmínek, ve kterých byli nuceni bojovat legionáři v Rusku, Itálii a Francii.

Každé ze zmíněných prostředí přinášelo nějaká úskalí. V Rusku byla problémem především zima a rozlehlost území a z toho plynoucí dlouhé cestování. Ve Francii bylo mírnější počasí, ale pozici válka si též vybírala svou daň. Italskou frontu sužoval především boj ve vysokohorských podmínkách.

Počet bodů: **6 / 6**

4 Přečtěte si text a popište výsledek bitvy u Zborova:

„Zborovem zahájili jsme svou vojenskou akci, která nás postavila na roveň národům bojujícím. V době, kdy celý svět byl v poli, nemohli jsme se omezit na deklamace. A také vliv naší armády na politiku doma byl veliký a jistě rozhodující. Vděčná paměť bratřím zborovským, padlým i živoucím!“

A Mohla mít bitva u Zborova vliv na jakékoli další události? B Pokud myslíte, že ano – na které a jak?

Českoslovenští legionáři zásadně ovlivnili průběh bitvy u Zborova (2. července 1917). Tři pluky se dokázaly dostat až 4 km za nepřátelskou linii a zajmout velké množství nepřátel. Jejich vítězství mělo vliv na veřejné mínění v Rusku, ale i doma. Právě vítězství v bitvě u Zborova zásadně přispělo k získání mezinárodního uznání a tím i podpory směřující ke vzniku samostatného Československa.

Počet bodů: **3 / 3**

Učitelé využijí video Československé legie v Rusku 1914–1920, čas 7:18–8:35

5 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Milí Rodiče a Sestro!

Mnoho pozdravů zasílám Vám a vzpomínek. Obdržel jsem od Tatínka lístek ze dne 2./3. na kterém píšete jestli hraju právě letos na léto založili zde orchestr 25. lidu a já hraju na trubku. Máme zkoušky a koncerty v biografu a městském sadě. Pracuji s Andresem na nadraží řemeslo. Pozdrav na domácí a známé.

S pozdravem Váš Josef.“

A Kdo by mohl být autorem textu? Dá se o autorovi něco vyčíst z textu samotného?

Autor textu mohl být československý voják (legionář), který dezertoval nebo se vzdal. Voják se v dopisu zmiňuje především o pobytu v zajateckém táboře.

B Jaké prostředí text popisuje? Co se o pobytu vojáka dozvídáme?

Dozvídáme se o životě v zajetí. Voják Josef píše, že sestavil orchestr s ostatními zajatci (jistě ve volném čase), dále že musí pracovat na dráze.

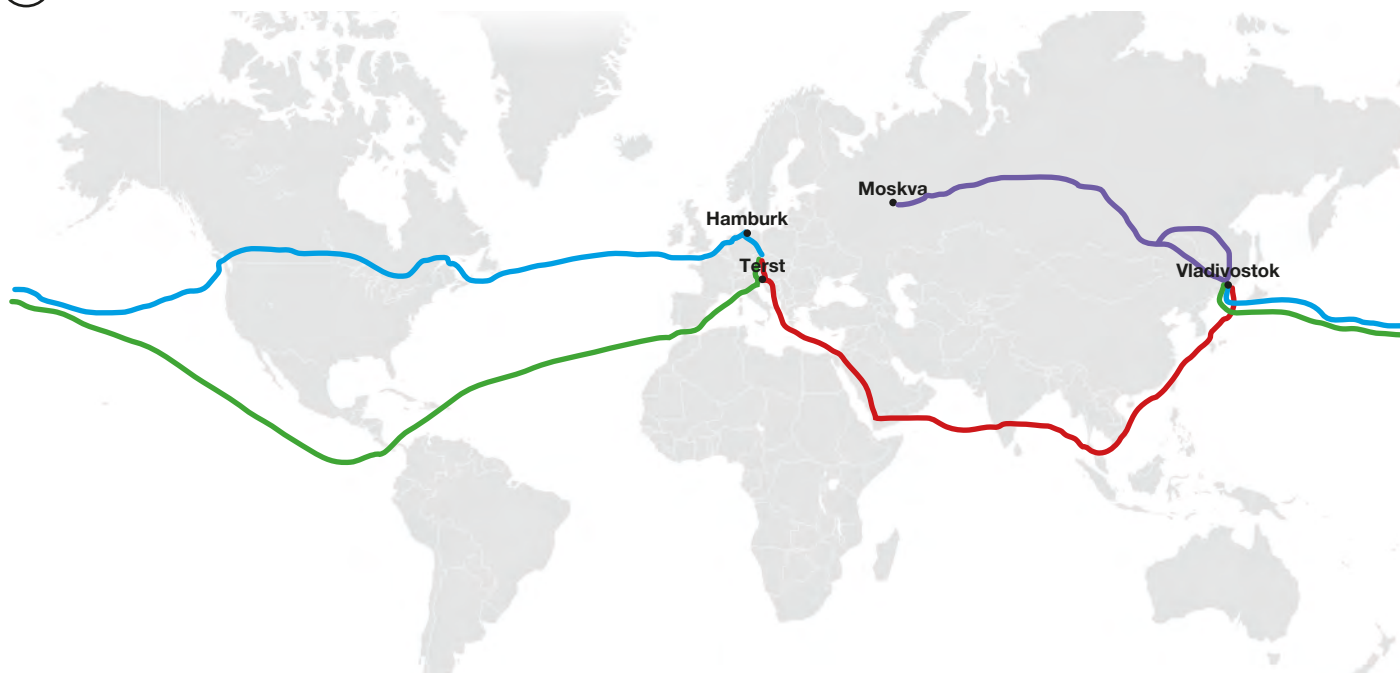
C Jaký osud mohl potkat zajatce Josefa po roce 1917?

Díky vítězství v bitvě u Zborova (2. července 1917) začal masivní nábor do čs. legií. Dobrovolníci se hledali právě v zajateckých táborech. Josef pravděpodobně vstoupil do československé armády jako legionář.

Počet bodů:

6 / 6

6 Na mapě vyznačte města a směry evakuace československých legionářů z Ruska:

A Moskva (hl. město Ruska), Vladivostok (Rusko), Terst (Itálie), Hamburk (Německo)

B Transsibiřská magistrála

C Indický oceán > Suezský průplav > Terst

Počet bodů:

8 / 8

D Tichý oceán > Panamský průplav > Atlantický oceán > Hamburk > Terst

E Tichý oceán > Kanada > Atlantický oceán > Hamburk

Body celkem:

39 / 39

Anotace:	Pracovní list je zaměřený na československé legie v Rusku. Primárně má aktivizovat žáky při hodinách zabývajících se touto tematikou. Jednotlivá cvičení kombinují různé typy úkolů a metody práce, aby prověřila schopnost žáků logicky přemýšlet o probíraném tématu.
Klíčová slova:	První světová válka, československé legie v Rusku, východní fronta
Věková skupina:	3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
Časová náročnost:	1 vyučovací hodina (nebo možnost využití některých cvičení jednotlivě)
Organizace pracovní činnosti:	① – ⑥ Individuální práce s textem, práce s obrázkem, práce s mapou, projektové vyučování
Pomůcky:	Pracovní listy, text o legiích, video Československé legie 1914–1920 a Československé legie v Rusku 1914–1920 , tužka na psaní.
Rozvíjené klíčové kompetence:	Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní
Cíle a očekávané výstupy:	Vyhledat informace a vypracovat úkoly, extrahovat z textu podstatné informace, procvičit čtení s porozuměním, orientovat se v mapě. Žák se seznámí s problematikou československých legií na území Ruska, žák popíše vznik a vývoj České družiny, žák vyjmenuje základní fakta o sibiřské anabázi a evakuaci legionářů z Ruska.

Zdroj obrázků: Československé legie v Rusku: malířské dokumenty, Praha 1922.

MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 44–129.

ŠTEIDLER, František, *Návrat československých legií kolem světa do vlasti*, Praha 1921.

KLUČINA, Petr, *Vojenské dějiny Československa, díl 2. 1918–1939*, Praha 1987, s. 498–507.

Dostupné online, (http://codyprint.cz/legie/zborov_bitva.html), [citováno k 23. 9. 2017].

- 1** U každé z následujících vět určete, jestli se jedná o **PRAVDU** / **LEŽ**.
Své tvrzení vždy zdůvodněte:

Čs. legionáři na všech frontách používali výstroj a výzbroj místních armád.

PRAVDA / LEŽ

Čs. legionáři na všech frontách používali označení ČS vyšité na náramenících.

PRAVDA / LEŽ

Po vypuknutí občanské války v Rusku byly uniformy čs. legionářů vyráběny na zakázku u nejlepších krejčí v Nitře.

PRAVDA / LEŽ

Nejpoužívanějším symbolem čs. legionářů byla černo-žlutá stužka.

PRAVDA / LEŽ

Pelerína je označení pro kabátek / plášť, který měl chránit čs. legionáře v Itálii proti nepřízní počasí.

PRAVDA / LEŽ

Typickou součástí výstroje cizinecké legie byly červené kalhoty a klobouček označovaný jako képi.

PRAVDA / LEŽ

Příslušníci roty Nazdar měli pokrývku hlavy ozdobenou výšivkou ve tvaru dvouhlavé orlice.

PRAVDA / LEŽ

Počet bodů:

7

- 2** Přiřaďte k jednotlivým obrázkům správná označení:

ČS. LEGIE V ITÁLII

ČS. LEGIE V RUSKU

ČS. LEGIE VE FRANCII

Počet bodů:

3

- 3** Nejpoužívanější zbraní 1. světové války byly pušky s opakovacím uzávěrem.
Jaké důvody vedly jednotlivé armády k používání této zbraně?

A VÝHODY:

B NEVÝHODY:

Počet bodů:

4

4 Zamyslete se nad vlastnostmi, které musela splňovat výstroj a výbroj na jednotlivých frontách:

A Čs. legie v Rusku:

B Čs. legie ve Francii:

C Čs. legie v Itálii:

Počet bodů:

6

Body celkem:

20

- 1 U každé z následujících vět určete, jestli se jedná o PRAVDU / LEŽ.
Své tvrzení vždy zdůvodněte:

Čs. legionáři na všech frontách používali výstroj a výzbroj místních armád.

PRAVDA / LEŽ

Čs. legionáři na všech frontách používali označení ČS vyšívané na náramenících.

PRAVDA / LEŽ

Po vypuknutí občanské války v Rusku byly uniformy čs. legionářů vyráběny na zakázku u nejlepších krejčí v Nitře.

PRAVDA / LEŽ

Nejpoužívanějším symbolem čs. legionářů byla černo-žlutá stužka.

PRAVDA / LEŽ

Pelerína je označení pro kabátek / plášť, který měl chránit čs. legionáře v Itálii proti nepřízní počasí.

PRAVDA / LEŽ

Typickou součástí výstroje cizinecké legie byly červené kalhoty a klobouček označovaný jako képi.

PRAVDA / LEŽ

Příslušníci roty Nazdar měli pokrývku hlavy ozdobenou výšivkou ve tvaru dvouhlavé orlice.

PRAVDA / LEŽ

Počet bodů:

7 / 7

- 2 Přiřadte k jednotlivým obrázkům správná označení:

B ČS. LEGIE V ITÁLII

A ČS. LEGIE V RUSKU

C ČS. LEGIE VE FRANCII

Počet bodů:

3 / 3

- 3 Nejpoužívanější zbraní 1. světové války byly pušky s opakovacím uzávěrem.
Jaké důvody vedly jednotlivé armády k používání této zbraně?

A VÝHODY:

Snadná, rychlá a levná výroba, nenáročná údržba, rychlý a efektivní trénink amatérských střelců.

B NEVÝHODY:

Nízká kadence střelby.

Počet bodů:

4 / 4

4 Zamyslete se nad vlastnostmi, které musela splňovat výstroj a výzbroj na jednotlivých frontách:

A Čs. legie v Rusku:

Ochrana před mrazem, vysoká odolnost materiálu, barevné přizpůsobení okolní krajině (popř. doplnění o národní barvy).

B Čs. legie ve Francii:

Ochrana před vlhkem, vysoká odolnost materiálu, barevné přizpůsobení okolní krajině (popř. doplnění o národní barvy).

C Čs. legie v Itálii:

Ochrana před mrazem a větrem, vysoká odolnost materiálu, barevné přizpůsobení okolní krajině (popř. doplnění o národní barvy).

Počet bodů:

6 / 6

Body celkem:

20 / 20

Anotace:	Pracovní list zaměřený na aktivní procvičení znalostí o výstroji a výzbroji čs. legií má za úkol hravou formou prezentovat méně známé aspekty bojů 1. sv. války. Vede žáky k zamyšlení nad nejzákladnější válečnou logistikou, vlastnostmi uniforem a zbraní. Zároveň umožňuje obohacení tradičního tématu o řadu zajímavostí.
Klíčová slova:	První světová válka, čs. legie, legionářská výstroj, legionářská výzbroj
Věková skupina:	3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
Časová náročnost:	1 vyučovací hodina
Organizace pracovní činnosti:	① – ④ Individuální práce s textem, práce s obrázky, projektové vyučování
Pomůcky:	Pracovní listy, text o legiích, video Československé legie 1914–1920 a Československé legie v Rusku 1914–1920 , tužka na psaní.
Rozvíjené klíčové kompetence:	Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní
Cíle a očekávané výstupy:	Vyhledat informace a vypracovat úkoly, zamyslet se nad smyslem textu, zamyslet se nad symbolikou obrázků, procvičit čtení s porozuměním, zamyslet se nad požadovanými vlastnostmi vojenské výstroje a výzbroje. Žák popíše specifika legionářské výstroje a výzbroje v rámci jednotlivých válečných front.

1 Odpovězte na otázky:

A Jaké důvody vedly legionáře ke psaní deníků?

B Proč se tolik legionářů věnovalo kresbě a jiným koníčkům?

C Proč všechny bojující strany pečovaly o co nejpravidelnější přísun pošty k vojákům na frontu?

D Jaký smysl měla v čase války cenzura? Byla uplatňována jen na dopisy směřující z fronty domů?

Počet bodů:

4

2 Prohlédněte si obrázky a vypracujte úkoly:

A V jaké situaci se nacházeli ruští legionáři na Nový rok 1920? Jaká byla situace doma?

B Jaké emoce ve vás obrázky probouzí? Proč?

C Nacházejí se na obrázcích nějaké odkazy na legionáře a jejich činnost v Rusku?

Počet bodů:

3

3 Zamyslete se nad popsánými situacemi, své závěry prezentujte v rámci debaty:

A Od vypuknutí války se staráte o hospodářství, jediný syn odešel do války pod praporem rakousko-uherské armády. Již několikrát rok se musíte plně podřizovat podmínkám válečného hospodářství, okolo zuří hlad, každodenní nedostatek. Víte o intenzivní cenzuře řízené státem, a proto řešíte otázku. Co mohu synovi napsat na frontu?

B Stejná situace. Váš syn ale padl do zajetí, a později se přidal k československým legionářům. Můžete mu napsat dopis? Pokud ano, tak co v něm můžete napsat? Co se stane, když se vláda dozví o synově zběhnutí, popř. když ho dokonce zajme?

C Jste synem výše popisovaných rodičů, který již druhým rokem bojuje v řadách rakousko-uherské armády. Víte o všudypřítomné cenzuře, o čem tedy můžete napsat své rodině, aby byl dopis doručen?

D Syn si o rok později pokládá otázku. Když se po zajetí přidal k československým legiím, tak se v očích rakousko-uherské armády stal zrádcem, jak může dát domů vědět, že je v pořádku? Neuškodí tím své rodině?

Body celkem:

7

1 Odpovězte na otázky:

A Jaké důvody vedly legionáře ke psaní deníků?

Válečné útrapy byly náročné na fyzické i psychické zdraví vojáků, a proto se řada legionářů vyrovnávala s realitou tím, že sepisovala paměti. Někdy šlo pouze o koníček, zejména na Sibiři také o krácení dlouhé chvíle apod.

B Proč se tolik legionářů věnovalo kresbě a jiným koníčkům?

Snaha odreagovat se od každodenního stresu, strachu ze smrti, touha zanechat po sobě nějaký odkaz, připomínku vlastní existence, zejména na Sibiři šlo také o krácení dlouhé chvíle.

C Proč všechny bojující strany pečovaly o co nejpravidelnější přísun pošty k vojákům na frontu?

Pravidelný přísun korespondence byl zásadní pro udržení dobrého stavu morálky.

D Jaký smysl měla v čase války cenzura? Byla uplatňována jen na dopisy směřující z fronty domů?

Cenzura měla kontrolovat, aby někdo nevyzradil informace ohrožující průběh bojů. Nebezpečné byly informace o postavení a počtu jednotek, stavu morálky apod. Cenzura byla uplatňována na veškerou korespondenci proudící oběma směry.

Počet bodů:

4 / 4

2 Prohlédněte si obrázky a vypracujte úkoly:

A V jaké situaci se nacházeli ruští legionáři na Nový rok 1920? Jaká byla situace doma?

V roce 1920 se ruští legionáři stále ještě nacházeli na frontě, kde bojovali s Rudou armádou. V ČSR se dokončovala ústava, dokončovalo zabezpečení problematických hraničních oblastí (hl. Těšínsko).

B Jaké emoce ve vás obrázky probouzí? Proč?

Oba obrázky působí vesele, vtipně. Čtyřlístek poukazuje na potřebu štěstí, spokojený voják s československými barvami hýří úsměvy, prasátko je hezky vykrmené, a proto vojáci asi netrpí hladu apod.

C Nacházejí se na obrázcích nějaké odkazy na legionáře a jejich činnost v Rusku?

Realita ale byla od obrázků odlišná, a proto je smysl pohlednic sporný. Může se jednat také o výsměch složité situaci, ve které se legionáři ocitli. O výsměch tomu, že ani v roce 1920 nemohou být doma, i když udatně bojují v Rusku.

Počet bodů:

3 / 3

3 Zamyslete se nad popsánými situacemi, své závěry prezentujte v rámci debaty:

A Synovi mohou napsat téměř cokoliv, ale z důvodů válečné cenzury bude hrozit, že dopis nesplní předepsaná kritéria, popř. způsobí rodinné problémy. Pokud synovi napíší o domácích obtížích, tak mu jen přitížím. Proto je lepší psát o příjemnějších věcech. V některých případech však může negativní psaní způsobit snahu o zaslání balíčků s jídlem určeným pro rodinné příslušníky.

B Pokus o zaslání dopisu je samozřejmě možný, ale pravděpodobnost doručení nebyla vysoká. Zároveň je otázkou, jestli rodina vůbec věděla, že se jejich syn přidal k československým legiím. Pokud se vláda o synově zběhnutí dozvěděla, tak to mohlo mít negativní důsledky pro zbytek rodiny.

C Můžete vzpomínat na společné zážitky, ujistit rodinu, že máte dost jídla, že jste zdravý. O vojenské situaci, stavu jednotky apod. se psát nesmí, protože by se těchto informací mohl zmocnit nepřítel.

D Komunikace s rodinou byla v takovém případě velmi složitá.

Body celkem:

7 / 7

Anotace:	Pracovní list je zaměřen na zopakování a procvičení dosavadních znalostí o válečné korespondenci, cenzuře, popř. o příčinách sepisování válečných pamětí a deníků. Pracovní list vede žáky k zamyšlení nad pocity, se kterými se museli vyrovnávat nejen muži bojující na frontě, ale také jejich rodiny žijící v tísní válečného hospodářství.
Klíčová slova:	První světová válka, čs. legie, legionářské deníky, korespondence, pohlednice
Věková skupina:	3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
Časová náročnost:	1 vyučovací hodina
Organizace pracovní činnosti:	1 – 3 Individuální práce s textem, práce s obrázky, projektové vyučování
Pomůcky:	Pracovní listy, text o legiích, video Československé legie 1914–1920 a Československé legie v Rusku 1914–1920 , tužka na psaní.
Rozvíjené klíčové kompetence:	Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní
Cíle a očekávané výstupy:	Vyhledat informace a vypracovat úkoly, zamyslet se nad smyslem textu, vyvodit závěry ze symboliky obrázků, procvičit čtení s porozuměním. Žák vysvětlí pojem cenzura, žák popíše důvody vedoucí legionáře ke psaní pamětí a deníků, žák popíše nejčastěji zobrazované motivy z legionářských pohlednic a plakátů.

Bitva u Zborova (2. 7. 1917)

PRACOVNÍ LIST IVa

1 Doplňte do časové osy vhodné události v chronologické posloupnosti:

RAKOUSKO-UHERSKO VYHLAŠUJE VÁLKU RUSKU

ATENTÁT NA FRANTIŠKA FERDINANDE D'ESTE

ŘÍJNOVÁ REVOLUCE

VZNIK ČS. ARMÁDNÍHO SBORU

ODJEZD POSLEDNÍHO TRANSPORTU Z RUSKA

Počet bodů:

5

A

B

C

2. 7. 1917

D

E

F

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

V květnu 1916 se z Československého střeleckého pluku zformovala _____, která měla být poprvé jako celek do boje nasazena v létě 1917 u městečka Zborov. Zde mělo dojít ke střetu mezi ruskou a rakousko-uherskou armádou. Ráno _____ českoslovenští vojáci zahájili sled útoků v malých skupinách. Boje se zúčastnil 1. střelecký pluk _____, 2. střelecký pluk _____ a I. a II. prapor 3. střeleckého pluku _____. Díky dobré znalosti terénu českoslovenští legionáři během útoku pronikli až 4 _____ za nepřátelskou linii, zajali velké množství nepřátel a ukořistili mnoho _____ materiálu. Po tomto vítězství byl v červenci 1917 odsouhlasen neomezený nábor dobrovolníků z řad zajatců a dezertérů čs. národnosti, při kterém se přihlásilo více jak _____ mužů. Díky tomu mohl v říjnu 1917 vzniknout _____.

Počet bodů:

9

3 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Při pronásledování nepřítele pronikl jsem s několika bratry daleko za vesnici Travotluky. V jedné jámě po granátu jsme našli těžce raněného rakouského poručíka, kterého obvazoval voják. Oslovil jsem je, oba byli Češi. „Pan leutnant je těžce raněn,“ řekl mi voják. Smrtelně bledý mladý poručík obrátil ke mně oči plné údivu a ptal se: „Vy jste Češi?“ Odvětil jsem, že je nás celá armáda, na což odpověděl slabým hlasem s námahou: „Myslel jsem si, že nejste Rusové, ale jak to, že jste Češi?“

A Kdo by mohl být autorem textu? Jak souvisí text s boji u města Zborov?

B Proč proti sobě stáli Češi a Slováci v bitvě u Zborova? Za jaké „strany“ bojovali?

Počet bodů:

6

Bitva u Zborova (2. 7. 1917)

PRACOVNÍ LIST IVb

4 Doplňte do časové osy události a data v chronologické postupnosti:

JAN

RUDOLF

LUDVÍK

RADOLA

1 SYROVÝ

2 POZDĚJŠÍ GENERÁL

3 SPISOVATEL

4 POZDĚJŠÍ GENERÁL

5 MINISTERSKÝ PŘEDSEDA

6 POZDĚJŠÍ GENERÁL

7 AUTOR DÍLA OSTROV V BOUŘI

8 MINISTR NÁRODNÍ OBRANY

9 MEDEK

10 RODNÝM JMÉNEM RUDOLF GEIDL

11 SEDMÝ ČESKOSLOVENSKÝ PREZIDENT

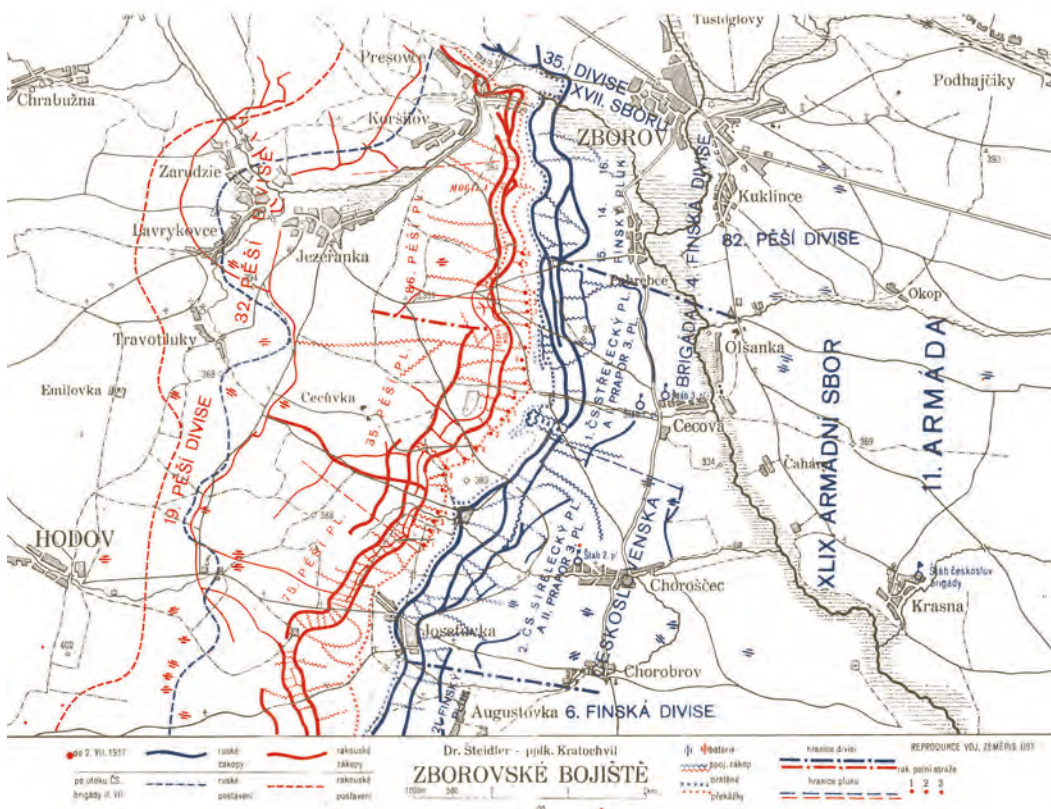
12 SVOBODA

13 GAJDA

Počet bodů:

13

5 Na mapě vyznačte:

Modře: pozice tří československých pluků

Červeně: pozice R-U jednotek

Černě: legionářský průnik

Počet bodů:

3

Body celkem:

36

Bitva u Zborova (2. 7. 1917)

ŘEŠENÍ PRACOVNÍHO LISTU IVa

1 Doplňte do časové osy události a data v chronologické postupnosti:

- B RAKOUSKO-UHERSKO VYHLAŠUJE VÁLKU RUSKU A ATENTÁT NA FRANTIŠKA FERDINANDE D'ESTE
- D VZNIK ČS. ARMÁDNÍHO SBORU F ODJEZD POSLEDNÍHO TRANSPORTU Z RUSKA Počet bodů: 5 / 5
- E ŘÍJNOVÁ REVOLUCE

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

V květnu 1916 se z Československého střeleckého pluku zformovala **ČESKOSLOVENSKÁ STŘELECKÁ BRIGÁDA**, která měla být poprvé jako celek do boje nasazena v létě 1917 u městečka Zborov. Zde mělo dojít ke střetu mezi ruskou a rakousko-uherskou armádou. Ráno **2. ČERVENCE 1917** českoslovenští vojáci zahájili sled útoků v malých skupinách. Boje se zúčastnil 1. střelecký pluk **MISTRA JANA HUSA**, 2. střelecký pluk **JIRŮHO Z PODĚBRAD** a I. a II. prapor 3. střeleckého pluku **JANA ŽIŽKY Z TROCNOVA**. Díky dobré znalosti terénu českoslovenští legionáři během útoku pronikli až 4 **KILOMETRY** za nepřátelskou linii, zajali velké množství nepřátel a ukořistili mnoho **VOJENSKÉHO** materiálu. Po tomto vítězství byl v červenci 1917 odsouhlasen neomezený nábor dobrovolníků z řad zajatců a dezertérů čs. národnosti, při kterém se přihlásilo více jak **27 000** mužů. Díky tomu mohl v říjnu 1917 vzniknout **ČS. ARMÁDNÍ SBOR**.

Počet bodů: 9 / 9

Učitelé využijí video Československé legie v Rusku 1914–1920, čas 7:18–8:35

3 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Při pronásledování nepřítele pronikl jsem s několika bratry daleko za vesnici Travotluky. V jedné jámě po granátu jsme našli těžce raněného rakouského poručíka, kterého obvazoval voják. Oslovil jsem je, oba byli Češi. „Pan leutnant je těžce raněn,“ řekl mi voják. Smrtelně bledý mladý poručík obrátil ke mně oči plné údivu a ptal se: „Vy jste Češi?“ Odvětil jsem, že je nás celá armáda, na což odpověděl slabým hlasem s námahou: „Myslel jsem si, že nejste Rusové, ale jak to, že jste Češi?“

A Kdo by mohl být autorem textu? Jak souvisí text s boji u města Zborov?

Autorem textu byl Josef Mašín st., který se bitvy osobně účastnil. I bez této informace se však dá z textu jasně vyčíst, že autorem byl někdo, kdo měl s bitvou osobní zkušenost. Text popisuje průběh samotných bojů.

B Proč proti sobě stáli Češi a Slováci v bitvě u Zborova? Za jaké „strany“ bojovali?

Češi a Slováci nejdříve sloužili pod Rakousko-Uherskem. Někteří vojáci dezertovali a pak se dostali do Čsl. armádního sboru. U Zborova se na bojišti střetla vojska Ruska (tedy i čsl. legionářů) a Rakouska-Uherska. Tak stál bratr proti bratrovi, Čech proti Čechovi.

Počet bodů: 6 / 6

Bitva u Zborova (2. 7. 1917)

ŘEŠENÍ PRACOVNÍHO LISTU IVb

4 Doplňte do časové osy události a data v chronologické postupnosti:

JAN 1 / 2

RUDOLF 9 / 3 / 7

LUDVÍK 12 / 4 / 8 / 11

RADOLA 13 / 5 / 6 / 10

1 SYROVÝ

2 POZDĚJŠÍ GENERÁL

3 SPISOVATEL

4 POZDĚJŠÍ GENERÁL

5 MINISTERSKÝ PŘEDSEDA

6 POZDĚJŠÍ GENERÁL

7 AUTOR DÍLA OSTROV V BOUŘI

8 MINISTR NÁRODNÍ OBRANY

9 MEDEK

10 RODNÝM JMÉNEM RUDOLF GEIDL

11 SEDMÝ ČESKOSLOVENSKÝ PREZIDENT

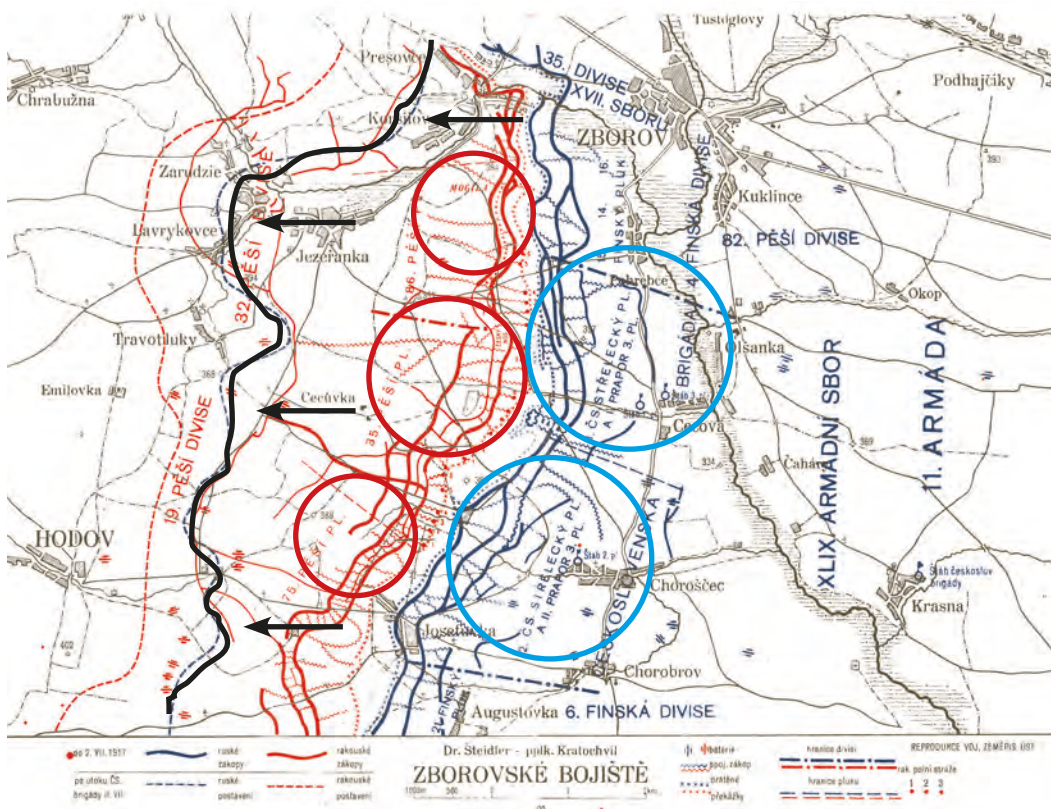
12 SVOBODA

13 GAJDA

Počet bodů:

13 / 13

5 Na mapě vyznačte:

Modře: pozice tří československých pluků

Červeně: pozice R-U jednotek

Černě: legionářský průnik

Učitelé využijí video **Legie 100** skoly, čas 7:18–8:35

Počet bodů:

3 / 3

Body celkem:

36 / 36

Bitva u Zborova (2. 7. 1917)

METODICKÝ LIST IV

- Anotace:** Pracovní list zaměřený na bitvu u Zborova má aktivizovat žáky ve vyučovacích hodinách věnovaných tomuto tématu. Pracovní list obsahuje různé typy úkolů s cílem rozvíjet schopnost žáků vyvozovat závěry, komparovat informace a zamýšlet se nad probíraným tématem.
- Klíčová slova:** První světová válka, československé legie v Rusku, východní fronta, bitva u Zborova
- Věková skupina:** 3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
- Časová náročnost:** 1 vyučovací hodina

Organizace pracovní činnosti: ① – ⑤ Individuální práce s textem, práce s obrázky, projektové vyučování

Pomůcky: Pracovní listy, text o legiích, video **Československé legie 1914–1920** a **Československé legie v Rusku 1914–1920**, tužka na psaní.

Rozvíjené klíčové kompetence: Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní

Cíle a očekávané výstupy: Vyhledat informace a vyřešit zadané úkoly, extrahovat z textu informace, procvičit čtení s porozuměním, pracovat s fotografiemi.

Žák se seznámí s bitvou u Zborova, žák definuje historické události předcházející bojům, žák vyjmenuje nejznámější osobnosti bojující v bitvě, žák popíše důvody vedoucí legionáře k evakuaci na východ.

Zdroj obrázků: Československé legie v Rusku: malířské dokumenty, Praha 1922.

Dostupné online, (<http://www.vhu.cz/zborov-bitva-jiz-se-cesi-a-slovaci-stali-narody-bojujicimi/>), [citováno k 23. 9. 2017].

Dostupné online, (<https://cs.wikipedia.org/>), [citováno k 23. 9. 2017].

MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 44–129.

MEDEK, Rudolf, LANGER, František, KOPTA, Josef, *Zborov 1917–1937: památník k dvacátému výročí bitvy u Zborova 2. července 1917*, Praha 1937, s. 39.

1 Uveďte, jestli daný spisovatel bojoval v československých legiích (ANO / NE):

Jaromír John (<i>Večery na slamníku</i>)	ANO / NE
František Langer (<i>Jízdní hlídka</i>)	ANO / NE
Jaroslav Bednář (<i>Červená země</i>)	ANO / NE
Rudolf Medek (<i>Plukovník Švec</i>)	ANO / NE
Josef Kopta (<i>Třetí rota</i>)	ANO / NE
Jaroslav Hašek (<i>Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války</i>)	ANO / NE

Počet bodů: / 6

2 U jednotlivých legionářských slangových pojmů doplňte předměty / činnosti, které popisují:

AUSTRIJÁCI:	JAZYK:
PLENNÍ:	DĚLAT NOHY:
POSLAT V ZEMELNÝ KOMITÉT:	KAŠEVAR:
SLABOSILNÁ KOMANDA:	BAKLÁŠKA:
BŘÍZA:	DÁLNOBOJKA:
ŠTĚKAČKA:	GULÁŠKANÓN:
TĚPLUŠKA:	

Počet bodů: / 13

3 Po přečtení níže uvedeného textu vypracujte následující úkoly:

1 „České i slovenské děti,
2 synové národa,
3 omlazeného hrdinnou krví,
4 vy všichni, jimž dopřála nevlídná jinak sudba
5 nosit české i slovenské jméno,
6 vy nehynoucí i věčně žijící
7 haluze oživlého stromu,
8 slyšte mou píseň!
9 I buďte živi
10 na věky svatým ohněm
11 vroucných a hrdinských srdcí,
12 jež bila i chladla
13 pro vás i pro vaše děti
14 v bezměrné lásce i oběti
15 u Zborova!“

A V ukázce podtrhněte pasáže, které v sobě skrývají největší patos.

B Najděte v ukázce místa důrazu na československé bratrství.

C Vysvětlete smysl veršů:

6–7

9–13

B Vysvětlete smysl spojení „svatý oheň“. Jaké vlastnosti má oheň? Může být oheň svatý?.

Počet bodů: / 5

Body celkem: / 24

1 Uveďte, jestli daný spisovatel bojoval v československých legiích (ANO / NE):

Jaromír John (<i>Večery na slavníku</i>)	ANO / NE
František Langer (<i>Jízdní hlídka</i>)	ANO / NE
Jaroslav Bednář (<i>Červená země</i>)	ANO / NE
Rudolf Medek (<i>Plukovník Švec</i>)	ANO / NE
Josef Kopta (<i>Třetí rota</i>)	ANO / NE
Jaroslav Hašek (<i>Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války</i>)	ANO / NE

Počet bodů: 6 / 6

2 U jednotlivých legionářských slangových pojmů doplňte předměty / činnosti, které popisují:

AUSTRIJÁCI: OZNAČENÍ OBYVATEL R-U MONARCHIE	JAZYK: ZAJATEC S CENNÝMI INFORMACEMI
PLENNÍ: ZAJATCI	DĚLAT NOHY: DĚLAT PROBLÉMY, ŠIKANOVAT, SEŘVAT
POSLAT V ZEMELNÝ KOMITÉT: POPRAVIT	KAŠEVAR: KUCHAŘ
SLABOSILNÁ KOMANDA: JEDNOTKA REKONVALESCENTŮ	BAKLÁŠKA: ČUTORA
BŘÍZA: PUŠKA	DÁLNOBOJKA: DALEKONOSNÉ DĚLO
ŠTĚKAČKA: KULOMET	GULÁŠKANÓN: POLNÍ KUCHYNĚ
TĚPLUŠKA: PŘEPRAVNÍ VAGON PRO MUŽSTVO	

Počet bodů: 13 / 13

3 Po přečtení níže uvedeného textu vypracujte následující úkoly:

1 „České i slovenské děti,
2 synové národa,
3 omlazeného hrdinnou krví,
4 vy všichni, jimž dopřála nevlídná jinak sudba
5 nosit české i slovenské jméno,
6 vy nehynoucí i věčně žijící
7 haluze oživlého stromu,
8 slyšte mou píseň!
9 I bud'te živi
10 na věky svatým ohněm
11 vroucných a hrdinských srdcí,
12 jež bila i chladla
13 pro vás i pro vaše děti
14 v bezměrné lásce i oběti
15 u Zborova!“

A Úryvek je doslova protkán patosem, a proto by bylo možné podtrhnout všechny verše.

B Verše číslo 1 a 5.

C 6–7

Romantický odkaz na starobylost národa českého i slovenského, které nyní znovu povstanou v síle, kterou symbolizuje znovu oživlý strom.

9–13

Projev vroucného přání slibné budoucnosti, která byla vykoupena krví vlastenců (československých legionářů).

B V případě výše citovaného textu by bylo ideální spojení „svatý oheň“ interpretovat jako „spravedlivou válku“. Oheň spaluje, ničí, boří, ale také je symbolem života a očistění (sluneční svit je nutný pro život, vypálení zanícené rány může sloužit k jejímu zacelení a vyčištění), a proto se ve válečném ohni může ztratit množství životů, ale také budovat budoucnost pro utlačované národy (Češi a Slováci). Ve smyslu dané básně může být oheň svatý. V případě starodávných civilizací existovala božstva ohně (války apod.), která byla běžně uctívána. V křesťanské víře může i oheň očistovat, a proto může být vnímán tímto způsobem.

Počet bodů: 5 / 5

Body celkem: 24 / 24

Anotace:	Pracovní list je zaměřen na zopakování tématu legionářská literatura. Je vhodný nejen pro učitele dějepisu, ale i českého jazyka a literatury. Stejně tak práce se slangovými výrazy a s rozбором uměleckého textu nabízí možnosti využití pro hodiny literární výchovy.
Klíčová slova:	První světová válka, čs. legie, legionářská literatura, legionářský slang
Věková skupina:	3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
Časová náročnost:	1. vyučovací hodina (individuální odlišnosti hrozí v případě, že by vyučující využil pouze některá cvičení, popř. chtěl obsáhnouti debátovat na vybraná témata)
Organizace pracovní činnosti:	① – ③ Individuální práce s textem, projektové vyučování
Pomůcky:	Pracovní listy, psací potřeby
Rozvíjené klíčové kompetence:	Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní
Cíle a očekávané výstupy:	Vyhledat informace a vypracovat úkoly, vyvodit závěry z textu, zamyslet se nad možnými významy legionářského slangu, procvičit čtení s porozuměním. Žák vysvětlí pojem legionářská literatura, žák jmenuje nejznámější představitele legionářské literatury, žák popíše důvody vedoucí legionáře ke psaní pamětí a deníků.

Zdroj obrázků: Československé legie v Rusku: malířské dokumenty, Praha 1922.

LEHÁR, Jan, *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2008, s. 559–566.

Čs. legie v Rusku, Extra historie: Kauzy č. 29, Brno 2017, s. 14–15.

MEDEK, Rudolf, *Zborov*, Praha 1922, s. 5

1 Doplňte do časové osy události v chronologické posloupnosti:

ŘÍJNOVÁ REVOLUCE	BRESTLITEVSKÝ MÍR	ÚNOROVÁ REVOLUCE	VYSTOUPENÍ LEGIÍ PROTI BOLŠEVIKŮM
BITVA U ZBOROVA	ČELJABINSKÝ INCIDENT	Počet bodů: 6	
A	B	C	D
E	F		

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

Čeští a slovenští vojáci byli Rusy po Únorové revoluci považováni za cizorodý živel. Navíc českoslovenští legionáři ztratili podporu cara _____, který byl nucen abdikovat. Poté přišlo známé vítězství československých jednotek v bitvě _____, která proběhla dne _____. Další vývoj ruských legií zkomplikovala v říjnu (podle v Rusku používaného juliánského kalendáře) 1917 _____, v jejímž čele stanul _____. Legionářské jednotky měly zákaz se vměšovat do vnitropolitických záležitostí Ruska, a proto pokračovaly v plnění dosavadních úkolů. V březnu 1918 uzavřelo Rusko s Centrálními mocnostmi příměří prostřednictvím tzv. _____ míru. Jedním z jeho bodů bylo odzbrojení a internování čs. vojska. _____ vláda se také obávala početných zahraničních vojenských jednotek, které neměla pod kontrolou. Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto o evakuaci Československého armádního sboru po _____ magistrále na východ do _____. Spory s bolševickou vládou se stále stupňovaly a bylo jen otázkou času, kdy skončí příměří. Stalo se tak v květnu 1918 v rámci tzv. _____ incidentu.

Počet bodů: 10

3 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Všechny sověty jsou povinny a plně odpovědný za to, že Čechoslováci budou ihned odzbrojeni. Každý Čechoslovák, který bude přistižen na železnici ozbrojený, budiž zastřelen na místě. Každý ešalon, v němž se ukáže být jen jeden ozbrojenec, budiž vyveden z vagónů a zavřen do zajateckého tábora.“

A Kdo by mohl být autorem textu? Dá se o autorovi něco vyčíst z textu samotného?

B Co víš o tzv. Čeljabinském incidentu? Popiš vztah mezi Čeljabinským incidentem a textovou ukázkou.

C Co následovalo po Čeljabinském incidentu?

Počet bodů: 6

Body celkem: 22

1 Doplňte do časové osy události v chronologické posloupnosti:

C	ŘÍJNOVÁ REVOLUCE	D	BRESTLITEVSKÝ MÍR	A	ÚNOROVÁ REVOLUCE	E	ČELJABINSKÝ INCIDENT
F	VYSTOUPENÍ LEGIÍ PROTI BOLŠEVIKŮM	B	BITVA U ZBOROVA				

Počet bodů: 6 / 6

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

Čeští a slovenští vojáci byli Rusy po Únorové revoluci považováni za cizorodý živel. Navíc českoslovenští legionáři ztratili podporu cara Mikuláše II., který byl nucen abdikovat. Poté přišlo známé vítězství československých jednotek v bitvě u Zborova, která proběhla dne 2. 7. 1917. Další vývoj ruských legií zkomplikovala v říjnu (podle v Rusku používaného juliánského kalendáře) 1917 Velká říjnová socialistická revoluce, v jejímž čele stanul Vladimír Iljič Lenin. Legionářské jednotky měly zákaz se vměšovat do vnitropolitických záležitostí Ruska, a proto pokračovaly v plnění dosavadních úkolů. V březnu 1918 uzavřelo Rusko s Centrálními mocnostmi příměří prostřednictvím tzv. Brest-litevském míru. Jedním z jeho bodů bylo odzbrojení a internování čs. vojska. Bolševická vláda se také obávala početných zahraničních vojenských jednotek, které neměla pod kontrolou. Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto o evakuaci Československého armádního sboru po Transsibiřské magistrále na východ do Vladivostoku. Spory s bolševickou vládou se stále stupňovaly a bylo jen otázkou času, kdy skončí příměří. Stalo se tak v květnu 1918 v rámci tzv. Čeljabinského incidentu.

Počet bodů: 10 / 10

Učitelé využijí video Československé legie v Rusku 1914–1920, čas 5:28–6:45, 9:06–9:35

3 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Všechny sověty jsou povinny a plně odpovědny za to, že Čechoslováci budou ihned odzbrojeni. Každý Čechoslovák, který bude přistižen na železnici ozbrojený, budiž zastřelen na místě. Každý ešalon, v němž se ukáže být jen jeden ozbrojenec, budiž vyveden z vagónů a zavřen do zajateckého tábora.“

A Kdo by mohl být autorem textu? Dá se o autorovi něco vyčíst z textu samotného?

Autorem textu je nejspíše nějaký úředník, popř. politik bolševické strany, který v podstatě vydává oficiální vládní nařízení o zacházení s československými legionáři, kteří se odmítnou nechat odzbrojit.

B Co víš o tzv. Čeljabinském incidentu? Popiš vztah mezi Čeljabinským incidentem a textovou ukázkou.

Čeljabinský incident se odehrál ve městě Čeljabinsk, kde legionáři čekali na přesun k Vladivostoku. Z projíždějícího vlaku se zajatci byl vyhozen kus kovu, který zranil jednoho z legionářů. To rozpoutalo hon za potrestáním viníků, ale také následný střet s bolševickou armádou.

C Co následovalo po Čeljabinském incidentu?

Místní sovět zatkl účastníky incidentu, včetně několika velitelů československých jednotek. Legionáři pak obsadili město. Vojsko bolševiků mělo za úkol odzbrojit Čechoslováky a posléze je zatknout. Mír mezi bolševiky a československými legionáři skončil.

Počet bodů: 6 / 6

Učitelé využijí video Československé legie v Rusku 1914–1920, čas 11:41–12:13

Body celkem: 22 / 22

Anotace:	Pracovní list je zaměřený na téma Československé legie v období ruských revolucí. Žák se v rámci tématu seznámí s tím, jak ruské revoluce ovlivnily postup československých legionářů. Jednotlivé úkoly kombinují různé druhy metod práce, aby byla rozvíjena schopnost žáků samostatně pracovat a přemýšlet nad tématem.
Klíčová slova:	První světová válka, československé legie v Rusku, východní fronta, Únorová revoluce, Říjnová revoluce, Vladimír Iljič Lenin
Věková skupina:	3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
Časová náročnost:	1. vyučovací hodina
Organizace pracovní činnosti:	① – ③ Individuální práce s textem, projektové vyučování
Pomůcky:	Pracovní listy, text o legiích, video Československé legie 1914–1920 a Československé legie v Rusku 1914–1920 , tužka na psaní.
Rozvíjené klíčové kompetence:	Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní
Cíle a očekávané výstupy:	Vyhledat informace a vypracovat úkoly, vyvodit závěry z textu, zamyslet se nad možnými významy legionářského slangu, procvičit čtení s porozuměním. Žák se seznámí s pojmy Únorová a Říjnová revoluce, žák popíše historické události od vlády cara Mikuláše II. po nástup V. I. Lenina k moci, žák vyjmenuje důvody vedoucí legionáře k evakuaci na východ.

Zdroj obrázků: Československé legie v Rusku: malířské dokumenty, Praha 1922.

MOJŽÍŠ, Milan, Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské, Praha 2017, s. 44–129.
KOZELKA, Petr, Napříč Sibiří, Extra VÁLKA – I. světová speciál, Českoslovenští legionáři, 2017, s. 36.

1 Přečtěte si text o zmizelém ruském pokladu, u každého z výroků pak rozhodněte, zda se jedná o PRAVDU / LEŽ:

„V průběhu bouří po Říjnové revoluci měla v plánu Prozatímní vláda carský zlatý poklad přemístit z Kazaně po transsibiřské magistrále do Vladivostoku. Po dlouhé cestě se ztratila velká část pokladu. Hodnota celého pokladu byla odhadnuta na 1.100.000.000 rublů.“

Velká část carského pokladu shořela. Při velkém požáru u města Charbin plameny sežehly osm vagónů se zlatem.

PRAVDA / LEŽ

Ze zmizení velké části carského pokladu byli obviněni českoslovenští legionáři, kteří se podíleli na jeho převozu jako doprovod. Ztracené zlato se stalo základem pro československou Legiobanku. PRAVDA / LEŽ

Carský poklad z velké části rozebrali sami bolševici.

PRAVDA / LEŽ

Část carského pokladu si vzali i Američané, Japonci, Britové a dalších země Dohody.

PRAVDA / LEŽ

Českoslovenští legionáři byli neprávem obviněni z krádeže.

Všechno, co českoslovenští vojáci převzali, také poctivě předali.

PRAVDA / LEŽ

Počet bodů:

5

2 Prohlédněte si obě fotografie a vypracujte níže uvedené úkoly:

A Jak se jmenuje voják na fotografiích?

B V roce 1917 byl raněn. Před vypuknutím které bitvy to bylo?

C Podle kterého známého českého vojévůdce mohl dostat voják a přezdívku a proč?

D V čem legenda lže?

Počet bodů:

4

3 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Rusů nebylo více, jak jeden prapor proti třem našim, řeknu upřímně, že kdybychom chtěli bojovat, nemohl nikdy 28. pěší pluk padnout do zajetí“.

„Výsledek vyšetřování vojenského soudu s 28. pěším plukem, který s konečnou platností zbavil pluk všech obvinění, přirozeně přinesl velké dilema vrchnímu velení, protože v této chvíli již bylo jasné, že jednotka byla rozpuštěna bez pádné příčiny“.

A Existuje několik pohledů na „Osmadvacátníky“, znáte některý z nich?

B Jaký dopad mohl mít tento případ na československé legionáře?

Počet bodů:

4

Body celkem:

13

Mýty o československých legionářích

ŘEŠENÍ PRAC. LISTU VII

- 1 Přečtěte si text o zmizelém ruském pokladu, u každého z výroků pak rozhodněte, zda se jedná o PRAVDU / LEŽ:

„V průběhu bouří po Říjnové revoluci měla v plánu Prozatímní vláda carský zlatý poklad přemístit z Kazaně po transsibiřské magistrále do Vladivostoku. Po dlouhé cestě se ztratila velká část pokladu. Hodnota celého pokladu byla odhadnuta na 1.100.000.000 rublů.“

Velká část carského pokladu shořela. Při velkém požáru u města Charbin plameny sežehly osm vagónů se zlatem.

PRAVDA / LEŽ

Ze zmizení velké části carského pokladu byli obviněni českoslovenští legionáři, kteří se podíleli na jeho převozu jako doprovod. Ztracené zlato se stalo základem pro československou Legiobanku.

PRAVDA / LEŽ

Carský poklad z velké části rozebrali sami bolševici.

PRAVDA / LEŽ

Část carského pokladu si vzali i Američané, Japonci, Britové a dalších země Dohody.

PRAVDA / LEŽ

Českoslovenští legionáři byli neprávem obviněni z krádeže.

Všechno, co českoslovenští vojáci převzali, také poctivě předali.

PRAVDA / LEŽ

Počet bodů:

5 / 5

Učitelé využijí video **Legie 100 skoly**, čas 12:13 – 18:50

- 2 Prohlédněte si obě fotografie a vypracujte níže uvedené úkoly:

A Jak se jmenuje voják na fotografiích?

Generál Jan Syrový

B V roce 1917 byl raněn. Před vypuknutím které bitvy to bylo?

Zúčastnil se bitvy u Zborova.

C Podle kterého známého českého vojevůdce mohl dostat voják a přezdívku a proč?

Přezdívku získal podle Jana Žižky z Trocnova. Janu Syrovému se přezdívalo „Žižka od Zborova“, protože v bitvě přišel o oko.

D V čem legenda lže?

Jan Syrový opravdu přišel o oko, ale ještě před začátkem bitvy.

Počet bodů:

4 / 4

- 3 Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Rusů nebylo více, jak jeden prapor proti třem našim, řeknu upřímně, že kdybychom chtěli bojovat, nemohl nikdy 28. pěší pluk padnout do zajetí“.

„Výsledek vyšetřování vojenského soudu s 28. pěším plukem, který s konečnou platností zbavil pluk všech obvinění, přirozeně přinesl velké dilema vrchnímu velení, protože v této chvíli již bylo jasné, že jednotka byla rozpuštěna bez pádné příčiny“.

A Existuje několik pohledů na „Osmadvacátníky“, znáte některý z nich?

Osmadvacátníci byli bráni jako dezertéři, na které není spolehnutí. Osmadvacátníci se vzdali schválně.

B Jaký dopad mohl mít tento případ na československé legionáře?

Rakousko a Německo využily událost k jejich prezentování jako neschopných zrádců. Exilová vláda incident použila ke glorifikaci legií. Osmadvacátníky prohlašovala za hrdiny.

Počet bodů:

4 / 4

Body celkem:

13 / 13

Mýty o československých legionářích

METODICKÝ LIST VII

Anotace:	Pracovní list na téma Mýty o československých legionářích má aktivizovat žáky při hodinách zaměřených na téma čs. legie v Rusku. Cvičení jsou zaměřena především na práci s textem a s fotografií. Studenti sami vyvodí závěry, co jsou reálná fakta, co mýty, polopravdy a lži.
Klíčová slova:	První světová válka, československé legie, mýty a fakta
Věková skupina:	3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
Časová náročnost:	1. vyučovací hodina
Organizace pracovní činnosti:	① – ③ Individuální práce s textem, práce s obrázky, projektové vyučování
Pomůcky:	Pracovní listy, text o legiích, video Československé legie 1914–1920 a Československé legie v Rusku 1914–1920 , tužka na psaní.
Rozvíjené klíčové kompetence:	Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní
Cíle a očekávané výstupy:	Vyhledat informace v textu a vypracovat úkoly, extrahovat informace z textu a na základě toho rozhodovat o pravdivosti výroků, procvičit čtení s porozuměním, komparovat fotografie. Žák se seznámí s některými z mýtů, žák rozezná, které informace jsou pravdivé/nepravdivé, žák vyvodí závěr, jak mýty mohly pozitivně či negativně ovlivnit dění.

Zdroj obrázků: Dostupné online, ([https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bf/JAN_SYROV %C3%9D.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bf/JAN_SYROV%C3%9D.jpg)), [citováno k 23. 9. 2017].
Dostupné online, (<http://www.vhu.cz/wp-content/uploads/2014/04/027-6238.jpg>), [citováno k 23. 9. 2017].

MICHÁLEK, Tomáš, *Zmizelé zlato, Extra VÁLKA- I. světová speciál, Českoslovenští legionáři*, 2017, str. 41–43.

KLUČINA, Petr, *Vojenské dějiny Československa, díl 2. 1918–1939*, Praha 1987, s. 498–507.

KYKAL, Tomáš, *Třetí duben roku 1915: co víme o boji „Osmadvacátníků“ u Stebnické Hutě?*, dostupné online. (<http://www.vhu.cz/treti-duben-roku-1915-co-vime-o-boji-osmadvacatniku-u-stebnickej-huty/>).

1 Doplňte do časové osy události v chronologické posloupnosti:

BITVA O DOSS ALTO		ITÁLIE VYPOVÍDÁ SMLOUVU TROJSPOLKU			
VZNIK ČS. DOBROVOLNICKÉHO SBORU		ÚČAST ČS. LEGIÍ V BITVĚ NA PIAVĚ		Počet bodů: / 4	
A	28. 6. 1914 Zavražděn František Ferdinand d'Este	B		C	
D		E		F	4.11.1918 Konec bojů v Itálii

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

Itálie byla spolu s Německem a Rakousko-Uherskem součástí _____, ale již v roce 1914 vyhlásila vůči propukajícím konfliktům _____. Italský postoj k válce se zásadně změnil roku _____, kdy se stala součástí Trojdohody. Povědomí o čs. národním odboji mezi italské elity rozšířil především _____. Italská vláda roku 1916 odsouhlasila vznik samostatných čs. zajateckých táborů, což byl základní krok k vytvoření _____ v Itálii. Počátkem roku 1917 tak v Itálii vznikl Český dobrovolnický sbor, který začal spolu s nábořem dobrovolníků vydávat vlastní časopis _____. Čs. dobrovolníci se na italské frontě nejvíce prosadili v roli rozvědčků, jejichž úkolem bylo _____. Čs. legie se v Itálii zapojily do několika střetů, z nichž mezi nejznámější patří bitva na řece _____. Italské legie bohužel drží smutné prvenství v počtu vojáků, které po dopadení _____ rakousko-uherské jednotky.

Počet bodů: / 9

3 Prohlédněte si obrázky a vypracujte úkoly:

A Jak obě malby souvisejí s bojem čs. legií na italské frontě?

B Jaký byl význam čs. rozvědčků v takovémto prostředí? Proč?

C Jaké jsou výhody a nevýhody boje v krajině, která je vymalována na obrázcích.

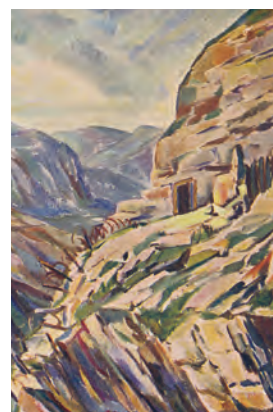
D Proč si myslíte, že si tolik legionářů psalo deník, popř. se věnovalo kresbě?

Počet bodů: / 4

4 Zakreslete do mapy uvedená místa:

- A BITVA U CAPORETTA
- B BITVA NA ŘECE PIAVĚ
- C BITVA O DOSS ALTO
- D ŘÍM
- E TYROLSKO
- F TRIDENTSKO

Počet bodů:

6

5 Prečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Noc prvních červencových dnů je ve znamení bitvy, která dozrává na Piavě. Bůh války má zkrvácené ruce a tvrdý, nelidský úsměv. Žhavé je srdce bitvy. Rovina benátská je podobna gigantickým otevřeným ústům, která řvou. Rakety jako hvězdy mléčným světlem ozařují povodí a rychlé pohyby živé, ozbrojené hmoty na dnech zákopů, úkrytů a kaveren. Vojáci jimi probíhají jako temný mrak, chvílemi se v útočném boji ženou jako tekoucí rtuť, z níž vyřehují blesky pušek a mitrajéz.

Čas je naplněn smrtí člověka, zvířete a válečné hmoty. Černé pruhy ostnatých drátů, nekonečné řady kůlů, které lidé nazývají hranicemi, podléhají jako člověk. V drátěných překážkách umírají útočící jako na kříži. Výbuchy šrapnelů obnažují hlínu a kamení, rozstříkují pískové pytle předních krytů, z nichž vystupují zbylí živí lidé. Hluboké nálevkovité jámy od min se stávají kryty pozicičního boje.“

- A Kdo by mohl být autorem textu? Jaká je autorova vazba na popisované události? Dá se o autorovi něco vyčíst z textu samotného?

- B Kterou bitvu text popisuje? Co se o bitvě dozvídáme?

- C Jaký byl úděl sanitáků, doktorů a sester, kteří pečovali o raněné. Jak mohl vypadat jejich každodenní život v blízkosti fronty?

Počet bodů:

3

6 Na základě textu prodiskutujte (ne)oprávněnost jednání rakousko-uherské armády:

Českoslovenští legionáři byli na všech frontách rekrutováni několika způsoby. V Rusku žila početná česká menšina, tito krajané byli ruskými státními příslušníky. Pak šlo o krajany, kteří v cizině pobývali kvůli obživě či studiu. Z největší části se však jednalo o Čechy a Slováky nasazené v rakousko-uherské armádě, kteří přešli na stranu nepřítele v průběhu bojů, popř. po zajetí. Z tohoto důvodu je hodnocení (ne)oprávněnosti poprav velmi složité. V čase války je zběh i dezertér považován za vlastizrádce. Trestem za vlastizradu je smrt. Češi a Slováci, kteří přeběhli k nepříteli, tak v podstatě spáchali zločin vlastizrady, a proto byli odsouzeni k trestu smrti. Poprava legionářů, kteří nebyli rakouskými státními příslušníky by však měla být považována za neoprávněnou. Pokud po zadržení legionářů nedošlo k žádnému soudu, jednání apod., tak by se opravdu jednalo o justiční vraždu.

Body celkem:

26

1 Doplňte do časové osy události v chronologické posloupnosti:

E	BITVA O DOSS ALTO	B	ITÁLIE VYPOVÍDÁ SMLOUVU TROJSPOLKU
C	VZNIK ČS. DOBROVOLNICKÉHO SBORU	D	ÚČAST ČS. LEGIÍ V BITVĚ NA PIAVĚ

Počet bodů:

4	/	4

2 Doplňte do textu vhodné výrazy:

Itálie byla spolu s Německem a Rakousko-Uherskem součástí Trojspolku, ale již v roce 1914 vyhlásila vůči propukajícím konfliktům neutralitu. Italský postoj k válce se zásadně změnil roku **1915**, kdy se stala součástí Trojdohody. Povědomí o čs. národním odboji mezi italské elity rozšířil především Milan Rastislav Štefánik. Italská vláda roku 1916 odsouhlasila vznik samostatných čs. zajateckých táborů, což byl základní krok k vytvoření čs. legií v Itálii. Počátkem roku 1917 tak v Itálii vznikl Český dobrovolnický sbor, který začal spolu s nábořem dobrovolníků vydávat vlastní časopis V Boji. Čs. dobrovolníci se na italské frontě nejvíce prosadili v roli rozvědčků, jejichž úkolem bylo vyzvídat informace o nepříteli. Čs. legie se v Itálii zapojily do několika střetů, z nichž mezi nejznámější patří bitva na řece Piavě. Italské legie bohužel drží smutné prvenství v počtu vojáků, které po dopadení popravily rakousko-uherské jednotky.

Počet bodů:

9	/	9

3 Prohlédněte si obrázky a vypracujte úkoly:

A Jak obě malby souvisejí s bojem čs. legií na italské frontě?

Boje čs. legií na italské frontě probíhaly především v severní části Itálie, tzn. v kopcovitém a horském terénu, který obě malby názorně představují.

B Jaký byl význam čs. rozvědčků v takovémto prostředí? Proč?

Čs. rozvědčíci se velmi osvědčili na všech frontách, protože byli schopní získávat důležité informace o pozicích a přesunech nepřátelských jednotek. Jejich výhodou mohl být i fakt, že před nástupem k legiím sloužili v rakousko-uherské armádě a byli lépe obeznámeni s taktikou nepřítele.

C Jaké jsou výhody a nevýhody boje v krajině, která je vymalována na obrázcích.

Výhodou je dobrý výhled, tzn. i lepší zaměřování pro dělostřelectvo apod. Nevýhodou je obtížný terén a výkyvy počasí. V takovémto terénu se nutně muselo počítat s vysokými ztrátami na životech při jakémkoliv útoku, protože se zpravidla útočilo do kopce proti dobře krytému nepříteli.

D Proč si myslíte, že si tolik legionářů psalo deník, popř. se věnovalo kresbě?

Každý člověk potřebuje určitým způsobem odpočívat, hledat klid, vyrovnat se s prožitou hrůzou. K tomu psaní deníků, malování apod. sloužilo velmi dobře.

Počet bodů:

4	/	4

4 Zakreslete do mapy uvedená místa:

- A BITVA U CAPORETTA
- B BITVA NA ŘECE PIAVĚ
- C BITVA O DOSS ALTO
- D ŘÍM
- E TYROLSKO
- F TRIDENTSKO

Počet bodů:

6 / 6

5 Prečtěte si text a zodpovězte otázky:

„Noc prvních červencových dnů je ve znamení bitvy, která dozrává na Piavě. Bůh války má zkrvácené ruce a tvrdý, nelidský úsměv. Žhavé je srdce bitvy. Rovina benátská je podobná gigantickým otevřeným ústům, která řvou. Rakety jako hvězdy mléčným světlem ozařují povodí a rychlé pohyby živé, ozbrojené hmoty na dnech zákopů, úkrytů a kaveren. Vojáci jimi probíhají jako temný mrak, chvílemi se v útočném boji ženou jako tekoucí rtuť, z níž vyšlehují blesky pušek a mitrajéz.

Čas je naplněn smrtí člověka, zvířete a válečné hmoty. Černé pruhy ostnatých drátů, nekonečné řady kůlů, které lidé nazývají hranicemi, podléhají jako člověk. V drátěných překážkách umírají útočící jako na kříži. Výbuchy šrapnelů obnažují hlínu a kamení, rozstříkují pískové pytle předních krytů, z nichž vystupují zbylí živí lidé. Hluboké nálevkovité jámy od min se stávají kryty pozicičního boje.“

- A Kdo by mohl být autorem textu? Jaká je autorova vazba na popisované události? Dá se o autorovi něco vyčíst z textu samotného?

Autorem textu by mohl být legionář nebo voják účastnící se pozicičních bojů v 1. sv. válce. Autorem však může být i spisovatel, který na základě cizího vyprávění popisuje hrůzy války. To znamená, že autorův vztah k popisovaným událostem může být silně motivován vlastní zkušeností, popř. touhou po vytvoření zajímavého literárního díla.

- B Kterou bitvu text popisuje? Co se o bitvě dozvídáme?

Text popisuje bitvu na řece Piavě. Dozvídáme se hodně o hrůzách, které bitvu provázely.

- C Jaký byl úděl sanitáků, doktorů a sester, kteří pečovali o raněné. Jak mohl vypadat jejich každodenní život v blízkosti fronty?

Život zmiňovaných profesí nebyl vůbec lehký. Museli operovat ve strašlivých podmínkách. Často museli provádět amputace, bojovat s různými epidemiemi způsobenými špatnou hygienou na frontě.

Počet bodů:

3 / 3

6 Na základě textu prodiskutujte (ne)oprávněnost jednání rakousko-uherské armády:

Českoslovenští legionáři byli na všech frontách rekrutováni několika způsoby. V Rusku žila početná česká menšina, tito krajané byli ruskými státními příslušníky. Pak šlo o krajané, kteří v cizině pobývali kvůli obživě či studiu. Z největší části se však jednalo o Čechy a Slováky nasazené v rakousko-uherské armádě, kteří přešli na stranu nepřítele v průběhu bojů, popř. po zajetí. Z tohoto důvodu je hodnocení (ne)oprávněnosti poprav velmi složité. V čase války je zběh i dezertér považován za vlastizrádce. Trestem za vlastizradu je smrt. Češi a Slováci, kteří přeběhli k nepříteli, tak v podstatě spáchali zločin vlastizrády, a proto byli odsouzeni k trestu smrti. Poprava legionářů, kteří nebyli rakouskými státními příslušníky by však měla být považována za neoprávněnou. Pokud po zadržení legionářů nedošlo k žádnému soudu, jednání apod., tak by se opravdu jednalo o justiční vraždu.

Body celkem:

26 / 26

Anotace:	Cílem pracovního listu zaměřeného na téma Československé legie v Itálii je aktivizovat žáky v hodinách dějepisu. Jednotlivá cvičení kombinují různé typy úkolů i metody práce s cílem prověřit schopnost žáků logicky vyvodit závěry z textu, pracovat s mapou atd. Snahou je i vést žáky k empatii s útrapami vojáků všech bojujících stran.
Klíčová slova:	První světová válka, československé legie v Itálii, jižní fronta
Věková skupina:	3. a 4. ročník SŠ (8. a 9. třída ZŠ)
Časová náročnost:	1. vyučovací hodina (popř. možnost využití jednotlivých úkolů)
Organizace pracovní činnosti:	① – ⑥ Individuální práce s textem, práce s obrázkem, práce s mapou, projektové vyučování
Pomůcky:	Pracovní listy, text o legiích, video Československé legie 1914–1920 a Československé legie v Rusku 1914–1920 , tužka na psaní.
Rozvíjené klíčové kompetence:	Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní
Cíle a očekávané výstupy:	Vyhledat informace a vypracovat úkoly, analýza textu, rozbor symboliky a významu obrazového materiálu, procvičit čtení s porozuměním. Žák popíše charakter poziční války na italské frontě, žák jmenuje nejznámější bitvy z italské fronty, žák popíše své pocity při zamyšlení se nad otázkou poprav italských legionářů.

Zdroj obrázků: Československé legie v Rusku: malířské dokumenty, Praha 1922.

MOJŽÍŠ, Milan, *Československé legie 1914–1920: katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 236–287.

BEDNÁŘ, Jaroslav, *Červená země: Terra rossa*, Praha 1960, s. 11–12.

Dostupné online, (<http://mapaevropy.eu/mapa-jizni-evropy/>), [citováno k 23. 9. 2017].

Legie do škol

Výuková příručka na téma Čs. legie 1914–1920

Výstup projektu Legie do škol – úvod do problematiky československých legií pro žáky a učitele

Realizace projektu byla podpořena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního programu Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2017.

Řešitelé projektu

Michal Rak
Jaroslav Žáček

Kolektiv autorů

Anna Marie Elsnerová
Josef Soviár
Miroslav Beneš
Simon Schwab

Didaktický dohled

Irena Kapustová

Odborný dohled

Tomáš Jakl, Vojenská historický ústav Praha

Odborná spolupráce

Jiří Charfreitag, Československá obec legionářská
Milan Mojžíš, Československá obec legionářská
Petr Tolar, Československá obec legionářská

Grafická úprava

Anna Štysová

V příručce jsou použity tyto materiály:

Fotografie:

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha, sbírka ČsOL

Filmy:

Československé legie v Rusku 1914–1920 (2016) vyrobený v rámci projektu Legie 100 za finanční podpory Ministerstva obrany ČR

Československé legie 1914–1920 (2017) vyrobený v rámci projektu Legie 100 za finanční podpory Ministerstva obrany ČR a projektu Legie do škol za finanční podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Vydala Československá obec legionářská
Praha © 2017

